
3 1761 03592 9835

BRATŘI ČAPKOVÉ

ZÁŘIVÉ HLUBINY

BRATŘI ČAPKOVÉ

ZÁŘIVÉ HLUBINY

A JINÉ PROSY

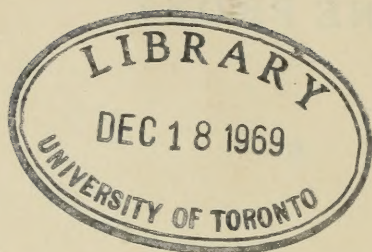

Illustroval a vypravil

arch. Vlastislav Hofman.

1916

NAKLADATEL FR. BOROVÝ V PRAZE.

LIBRARY
DEC 18 1969
UNIVERSITY OF TORONTO

Práce zde sebrané jsou sestaveny tak, jak po sobě časově vycházely v letech 1910—12; knižně objevují se skoro už opožděně, a přece předčasně, ježto měl by jim předcházeti výběr prvních pros z let 1908—10, jehož vyjití je pro nynější tiskové poměry odloženo.

Čtenář nalezne zde mnoho rozdílů mezi jednotlivými pracemi; ale právě v souvislosti s výběrem nejstarších pros by se ukázalo, jak mnohé stránky celé zde shrnuté přechodní doby jsou předjaty v díle dřívějším. Zde ovšem postupně roste úsilí o formální kázeň, jež vedlo až k úzkému novellistickému pojetí předposledních prací; konečně poslední prosa překračuje meze »novoklassicismu« a zároveň i hranici toho, co pro autory samy je už minulostí.

ČERVENÁ POVÍDKA.

Banket v šermířském klubu již trval přes půlnoc, když tlustý pan Bartsch se sklenicí v ruce povstal k svému pátému a poslednímu toastu.

Tlustý pan Bartsch tentokráte připíjel dámám, našim paním a jejich vzdáleným půvabům, tlumě svůj hlas vibrující a hladký, neboť ony právě usínají, oddechujíce na loži, a potichu sténají, rozrušovány ženskými sny; tak mluvil, černý a vzpřímený, skládaje galantní periody a sladké pocty našim paním, vzácným ženám s účesem a vlečkou, kterým sloužíme.

V tu chvíli stalo se utrpení mladého Richarda již nesnesitelným a slzy stoupaly do jeho hezkých světlých očí. A tento krásný muž, aby přemohl náhlou slabost své zoufalé chvíle, položil dlaň na hořící konec svého doutníku a nechal fysickou bolest růsti až k tichému zaúpění. Pak seděl opět bledý a vztyčený a usmíval se shovívavě k ma-

teřsky něžným pozornostem svého znepokojeného Pylada, jenž pozbývaje soucitem rozvahy, hladil ramena svého přítele.

»Mladý Richard byl zrazen od své milenky,« šeptalo se na druhém konci stolu.

»Zrazen,« mluvil tiše pan Kostka, »to znamená, že žena, která mu lhala, počala nyní lháti jinému. Pánové, podívejte se na jeho bezvadnou náprsenku; hleďte, tohoto rána v ní snad bude malý otvor s červenými okraji. Mladý Richard dostane na levou stranu prsou červenou stužku lásky. Jaká hloupost!«

Mladý Richard cítil, že se mluví o něm, a zahaliv se v diskretnost povstal, aby se poroučel pánům přátelům s nerušenou korrektností dokonalého clubmana.

»Pánové, proč jste ho nezdrželi?« beznadějně řekl Pylades, zachvacován nepokojem.

»Nač to?« mluvil pan Kostka s nepokrytou melancholií. »Och, Pylade, žena, kterou on miluje, není skutečně ani krásná, ani rozumná. Mluví o hudbě, které nerozumí, a o lásce, jíž necítí. Poněvadž přijímá návštěvy v županu, platí za mondainu, ale není jí. Sama se pokládá za nešťastnou v manželství a šťastnou ve hříšné lásce, ale není ničím jiným než obyčejnou ženou několika mužů, která čte Maupassanta a nudí se. Řekněte, Pylade, čím tato žena upoutala lásku mladého Richarda? Řekněte, proč muž miluje jednu ženu, třebaže ostatní jsou zcela stejné kromě jména, jež milenec zdrobňuje mezi polibky? Řekněte, jakými prostředky se žena stává osudem svého milence? Jaká hloupost! Bartschi, proneste toast, šestý a poslední, toast mladému Richardovi, který vám včera uštědřil tři body.«

»Nerozumím tomu,« řekl Bartsch zarmouceně. »Ještě nikdy jsem neměl tyfus a velikou lásku. Co chcete? Pohleďte, jsem muž, a dokonce hříšný muž, a přijde-li na mne někdy lidská chvíle lítosti nad mými hříchy, dovedu se po-

modliti: Milý bože, to je tvá věc. Jsem již zařízen s hlavou, jež se dovede červenati, a s břichem, jež se nedovede červenati, a není-li mně dosti snadno, abych připial k svému břichu ethické uzdy, jež by má hlava držela ve svých rukou, byl jsi to ty, který's to tak zařídil. Za druhé mám srdce, tento uzel citů a Adamův bok, jenž křičí, aby mu byla vrácena žena, která z něho byla vyňata; neboť je-li pravděpodobno, že Eva byla vyňata z levého boku mužova, pochopíte snáze odvěkost cizoložství. Za třetí mám dobré trávení dobrých menu a za čtvrté velikou tobolku pro malé výlohy denní a noční. Nuže, to jsou čtyři nohy, na kterých stojí moje Venuše, a poněvadž stojí na čtyřech, stojí pevně. Prosit, Pylade; nevěřím, že by mladý Richard zastřelil své břicho ranou do srdce.«

»On to udělá,« šeptal Pylades sklesle.

»On to udělá,« mluvil pan Kostka s rostoucí sklíčeností. »Vždycky jednou za čas se rodí krásní lidé, kteří se zdají býti určeni k tomu, aby lidským utrpením propůjčili formu a pathos hrdinské tragedie. Jejich utrpení se obrací v pohyby, kterým bychom tleskali dojati tragickou hrou, zatím co my sami se uvnitř hryžeme v nedramatických utrpeních, kterým říkáme láska nebo zklamání nebo jakkoliv jinak; neboť máme mnoho utrpení, která mají jména, a ještě mnoho těch, která jsou bezejmenná.«

Pan Kostka se zamyslil. »Bartschi,« pokračoval, »nestalo se vám nikdy, že jste pojednou opustil ňadra své milenky, abyste si hryzl rty v nesmyslném utrpení, že ji milujete?«

»Stydím se,« řekl Bartsch mírně. »Rty jsem si hryzl, ale ňader jsem neopustil; ostatně máte pravdu.«

»Bartschi,« mluvil pan Kostka dále, hledě do tlusté Buddhovy tváře svého přítele, »řekl muž holce: Mám tě rád za to, že tě nemiluji. Není to pravda?«

»Bylo to tak,« pravil Bartsch sklíčeně, »avšak neřekl jsem to já, nýbrž přítel Horobec. Můj milý, co chcete?

Holka je ochrana před milenkou neboli methoda vyháněti ŽENU ženou. Prosit, Kostko! Milovati je utrpení i nemilovati je utrpení, je-li to v lásce. Pravím, každý z nás má své,« a pan Bartsch se zahalil v mlčení nad svou sklenicí.

A totéž mlčení zmocnilo se náhle pánů na konci stolu, a všichni na sebe pohlédli, neboť věděli, že každý z nich má své: pan Kostka manželku, od které odešel, a doktor Wanderer mladou ženu, jež od něho utekla; Bartsch nevyslyšenou lásku ke vdané paní, a pan Kramer smutek po choti, jež zemřela při porodu.

Tu zvedl hlavu Cavaliere Neri, vysloužilý mistr šermu, krásný stařec s růžovým obličejem pod bílým rounem vlasů, a puzen potřebou přenésti se přes bolestné mlčení, počal mluviti: »Pánové, co je to? Pustili jste zármutek k našemu stolu a přinutili jste mne vzpomenouti na mou ženu, která zemřela pátý den po svatbě. Je tomu čtyřicet let, a tenkráte také zemřel můj otec, který býval karbonářem. Tedy od svého otce mám historie, které jsem vám již vypravoval, jako o principe Bondinim neb o pastýři Lionettovi; a mohl bych vám vypravovati příběh o Niccolovi Beccarim, neb o nevěstce Lysippě, neb o milencích u St. Paola a ještě mnohé příběhy, z nichž každý je jiný, jenom jejich závěr je vždycky stejný; ten závěr, že lidé tenkrát, když se dály tyto příběhy, byli silnější a jejich osudy závažnější a těžší než vaše.

»Odpusťte mi, jsem již tak starý, že všechno minulé se mi zdá krásnějším. Odvykl jsem si již dobře viděti, a stáří vložilo do mých očí podivnou a převrácenou perspektivu, že věci se mně zdají tím většími, čím jsou vzdálenější. Též mužové, zdá se mi, měli dříve větší pohyby a větší obrysy, i já sám jsem měl větší pohyby a větší vzrůst; avšak nyní jsem zestárl a seschl jsem jako Tithonos a stal jsem se cikádou; a nyní jest mi dobře býti cikádou a mluviti o Tithonovi.

»Nebo ještě lépe je mi opakovati příběhy, které vypra-

vcval můj otec, když velice zestárl a vzpomínal na svá karbonářská léta v Belluně, nad Piave, kde náležel ke skupině Petrucchiově. K ní náležel též notář Rolli, mladý Paclo Paruta a Beccari, Niccolo Beccari, cba přátelé otcovi, potom Fanfani, který byl zastřelen od rakouské stráže, Crescimbeni, De Sanctis a pater Emiliani Giudici, tito tři později uvězněni v Prešpurku, Francouz Bazancourt, důvěrník Mazziniho, zahynuvší na ulici. Petrucchi sám byl odsouzen do kamene, ale utekl za hranice. Rovněž můj ctec, Cavaliere Giuseppe Neri, utekl do Bernu, kde si zařídil šermířskou školu. Paolo Paruta byl zabit v souboji od svého přítele Niccola Beccariho, který zemřel několik měsíců potom. To je historie skupiny Petrucchiovy.

»Tedy tento Niccolo Beccari měl nevěstu jménem Gianninu, jež byla vychovávána v klášteře klarisek, když její rodiče zemřeli. Giannina byla ku podivu krásná, a poněvadž často klečíc měla vidění, že k ní sestupuje nebeský ženich, sladký Ježíš s ambrovými ranami, které se rozevíraly k polibkům jako rty milence, byla v klášteře naděje, že složí přísahu řehole a bude sloužiti svému Kristovi a chudým lidem a mimo to i cti kláštera přede všemi kláštery celého Benátska.

»Avšak Gianninin bratr Cosimo chtěl míti ve své sestře raději matku mužů, a proto s pomocí svého přítele Niccola ji o slavnosti Korunování Panny odvezl z kláštera. Tenkrát tedy se mladý Beccari do Gianniny zamiloval a bývalá klariska z autority bratrovy byla zasnoubena Niccolovi.

»Nevím, jak mužové milují nyní; nerozumím dobře vašním vás mladých lidí jiné raçy a jiného pokolení. Zdá se mi, že ve vašich láskách vedle čistého andělského tónu vašich citů se ozývá podivný sekond, o němž nevím, kdo jej hraje, ale který zní temně a dissonančně jakoby z ruky nepřítelovy. Zdá se mi, že jsou místa ve vaší duši, kam žena nepronikne; neboť vaše duše jsou hluboké a hlubší, než bývaly, dosti hluboké, aby pojaly zároveň lásku i nenávist.

»Proto budete málo rozuměti láskám oněch dob, citům složeným z vášní a ctností, z velikých vášní a velikých ctností, neboť byly to lásky silných mužů, kteří byli skloněni před ženou a vzpříměni před mužem a dovedli dbáti, aby ani špička prstu milenčina se nezranila o hrot nože, jejž v nejbližší chvíli zabodli do prsou sokových; takový tedy byl jejich poměr k ženě. Tak miloval i Beccari. Avšak Giannina stěží rozuměla této lásce, neboť Gesù se byl dotkl jejího srdce a naplniv ji rozkošemi svých ran, umrtvoval její smysly, jako by nepokoj a nejistota panny, strach a zvědavost, zármutek, touha a všechny ty malé slabosti, jež dívku vrhají do náruče mužovy a učí ji hledati a býti hledánu a nalezenu, jako by tyto slabosti neměly místa v jejím těle ženy, jež nebyla ženou.

»Ačkoliv pak Niccolo byl krásný muž a ne tak slabý, aby se dovedl přemáhati, dobrý muž a dobrý milovník, ačkoliv nebyl z těch, kteří ženu pokládají za fantom a lásku za hotovou cudnost své rajské mysli, přece dojímán a zmaten cherubovýma očima Gianniny, ztrácel odvahu prudkého milence a spokojoval se tím, že smí státi na blízku Gianniny ponořen v její mlčení a ve svou tichost, neboť nedovedl k ní mluviti řečí jí srozumitelnou. Avšak Giannina mu byla vděčna a berouc jej za ruku, říkala mu, že ho miluje. Taková tedy byla láska Beccariho do příchodu Paolova.

»Tento Paolo Paruta pocházel z vesnice Bovi, odkud utekl před vojáky Svatého Otce, kterým se byl v taverně posmíval; v Belluně byl přijat za hosta v domě Cosimově a spřátelil se mimo to i s Petrucchiem, Beccarim a mým otcem. Nyní si vzal ve zvyk děsiti Bellunu svou divokou povahou, když otřásal krčmami, sváděl děvčata, bil se, pil a bodal se otevřeným nožem do masa, a urážeje mimojdoucí procházel se s dýkou v zubech, se rty krvácejícími na ostří, podoben bláznu nebo ďáblovi; ale jindy mlčel po několik dní, vyhýbal se Giannině nebo ležel celé hodiny s tváří zakrytou šátkem, do něhož se byl zahryzl; tak byl

divoký. V ten čas Cosimo byl odveden k vojsku, a poručiv svůj dům a sestru staršímu Niccolovi, odebral se do Verony, zatím co Paolo přesídlil do údolí k mému otci.

»Jednou večer tedy Niccolo seděl v altánu zahrady Cosimovy a čekal, až Giannina vyjde modliti se Ave Maria. Giannina již přicházela, když tu Beccari spatřil, jak Paolo přeskočil plot zahrady a pokleknuv zastoupil Giannině cestu.

»Giannino,« počal spěšně Paolo mluviti, »slyšte; pravím ti, že tě miluji. Oh, Giannino, víš, co je to láska? Láska je silná jako archanděl a sladká jako vánek; silnější než já a krásnější než ty. Vezmu tě do náručí a ponesu tě, abys viděla, jak jsem silný. Ponesu tě na svých rukou až do Bovi a budu se zastavovati, abych tě líbal. Dotkni se mne, Giannino, jen prstem; necítíš, jak jsem žhavý? Tak jsem žhavý od té chvíle, co tě miluji.«

»Mlč, Paolo,« prosila Giannina s pláčem.

»Tu vykřikl Paolo hlasitým výkřikem a jak klečel, uchopil Gianninu a líbal ji na její dívčí život. »Niccolo,« zvolala Giannina v slzách. »Pusť,« křičel Niccolo a šel s nožem proti Paolovi.

»Bratře, jsem bezbranný,« řekl Paolo vstávaje. Tu Beccari bodal do zdi tak dlouho, až zlomil svůj nůž, a řekl Paolovi: ‚Pošli ke mně Neriho.' To byl můj otec.«

Cavaliere Neri se na okamžik zastavil a dokládal: »Pohleďte, láska! Četl jsem nedávno v učené knize, že láska neslouží než rozmnožování života. Příliš často jsem viděl jíti spolu lásku a smrt, a vím též, že ženy, naplněny rozkoší, říkají svým milencům: Zab mne! Tedy někdy si myslím, že láska je součin života a smrti; proto jsou její rozkoše tak rozdvojené a všechny její city rozděleny mezi bolest a štěstí.

»Tedy ráno přišli Paolo, Niccolo a můj otec na louku při Piave, všichni tři stejně červeně a černě oděni, neboť v Belluně byl jediný krejčí, odívající všechny muže stejnými

šaty, a všichni tři s černými masopustními maskami na tváři, aby nebyli poznáni od nespolehlivých lidí. Počali souboj.

»Nejprve se sráželi dokonale, neboť byli to dobří šermíři a sobě rovní, a silnější, než jsou lidé dnes. Tenkrát se ještě užívalo starých krásných figur, jako byla Dvanáctka spodní, stará Sizzila nebo obrácená Parada osmá, dobrá pro vystřídání, a jiné, které jsou dávno zapomenuty. Takto se bojovalo, ale potom oba ztratili klid a posici a počali se točiti v kruhu jako zápasící daňkové. A najednou jeden fleuret praskl a druhý odlétl; a zatím co se oba po něm hnali, můj otec, rozezlen tím, co viděl, na něj šlápl a zlomil jej.

»Šavle,« poručil jeden z obou (neboť můj otec jich nedovedl rozeznati). Otec váhal, a teprve když se mu oba zavázali, že na sebe nesáhnou, pokud se nevrátí, běžel domů pro šavle. Byly to šavle ohnutější než dnešní, takové, jakým se říká cimitáry.

»Když se můj otec vrátil, nalezl je oba sedící proti sobě na kamenech, dva s černými maskami, jednoho s krvácejícím břichem. A nyní se utkali znovu. Vy víte sami: kordy cinkají; kordy jsou zvonková hra končící úzkou ranou: kordy jsou zdvořilá čtverylka s pěknými assauty a figurami. Před čtrnácti dny jsem byl pozván přihlížeti k souboji těžkými dragounskými šavlemi; ale jsem starý, a není mi již volno, vidím-li dlouhé rány v mase, a neslyším rád stručné třeskání šavlí za těžkých podmínek. Zdá se mi, že při šavlích je risiko větší, než je v zájmu souboje. Vím dobře, že šavle jsou nejčestnější formou vyřizovati spory; ale poněvadž jsem zestárl, je mi strašno viděti proťatou krkavici, jako jsem viděl před čtrnácti dny. Myslím si tedy, že souboj není tak akt hněvu, jako spíše obřad smíru, a že smrt do duellu nepatří. Odpusťte mi, není-li toto více nežli řeč slabého muže.

»Tedy takto počalo na pratu druhé utkání prudkého boje, a uprostřed toho byl slyšeti výkřik. Giannina stála

na kraji louky, tak, jak vyběhla z koupele z Piave, sotvaže zaslechla třeskot šavlí, a s divokou hrůzou pohlížela na oba muže v černých maskách. A nyní počalo něco strašného. Masky se ohlédly, a čtyři oči pod černými larvami hleděly na Gianninu, překrásnou cenu zápasu na kraji prata; tu vykřikly obě masky, a nyní se to stalo: cimitáry se zdvihly a počaly šíleně sekati do hlav, do ramen, do čepelí a do vzduchu, rozstřikujíce krev; a při tom se oba točili dokola jako vlček. Můj otec zdvihl ruce do výše a křiče hrůzou vrhl se mezi oba; ale již zase prchal s rozseknutou dlaní a ramenem, a ti dva vzteklivci honili jej po celé louce sekajíce po něm šavlemi. Pak začali znovu tančiti a točili se po celém pratu oslepeni vlastní krví; a Giannina krok za krokem následovala tuto ohavnou skupinu a pohlížela do tváří zápasníků, aby rozřešila, kdo je skryt pod černými škraboškami. Po celé louce proháněly se a motaly dvě masky a za nimi po celé louce chodila Giannina, šílená a hrozná; neboť bylo to strašné, že byla bláznivá v bolestech.

»A zatím co oba ti soupeři slepí červeným proudem, který jim tekl přes oči, sekali do sebe a do vzduchu, sráželi se tělem a opět se ztráceli; a najednou se utkali zcela zblízka, a jeden z nich vysoko zdvihnuv cimitár, ťal druhého do hlavy, jež se rozevřela.

»Můj otec, pomatený hrůzou z toho, co viděl, usedl na zem vedle umírajícího a sňal mu masku. »Paolo,« řekl tiše a stíral mu dlaněmi krev a mozek. »Paolo,« jásavě křičela Giannina a zatočila se a klesla na zem.

»Niccolo vysílen bojem a ztrátou krve, která z něho vybíhala, sedl si na kámen, nechávaje si na tváři rozsekanou masku promočenou krví, a oddechoval. Tu Giannina objala nahýma rukama jeho třesoucí se nohy a šeptala: »Paolo, já jsem věděla, že ho zabiješ, já jsem se nebála. Paolo, ty jsi silnější než on. Tys ho zabil,« vykřikla vítězně a krutě a vyskočila, a stojíc nad mrtvolou Paolovou, řekla mému

otci: »Niccolo je mrtev? Podívejte se ještě třikráte, je-li mrtev, a pak mně řekněte, že ho Paolo zabil.«

»Můj otec zděšen se ohlédl na Niccola. Niccolo Beccari už vstal, ale nebylo viděti, co zůstalo pod jeho rozsekanou maskou. Giannina ho objala kolem krku a tisknouc se k němu celým svým horoucím roznícený tělem, líbala s opilou vášní jeho zkrvácené rty. »Paolo,« šeptala, »miluji tě od včerejšího večera, kdy's mne líbal. Nyní mne smíš nésti na rukou do Bovi, Paolo,« a opět jej líbala na rty uprostřed přervaných slov, třísníc se krví.

»Tu Niccolo nepronesl slova a zdvihnuv do náručí její drahocenné tělo, s maskou na tváři a krvavým čelem běžel úprkem ke Cosimovu domu, jenž stál nejblíže. »Do Bovi,« volala Giannina v jeho náručí.

»Zatím můj otec omyl v Piave své rány a ukryl mrtvolu Paolovu, kterého večer s pomocí patera Giudiciho pochoval na svěcené půdě. Na štěstí téhož dne byl od zlodějů na křižovatce probodnut rakouský četník, i řeklo se, že ho zabil Paolo Paruta a utekl do hor, kde po něm úřady skutečně daly pátrati; ale poněvadž to bylo právě v březnu dvacátého prvního roku a nemluvilo se o ničem jiném než o boji v Neapoli a trojdenních bitkách v Piemontě, zapomnělo se brzo i na to.«

Starý kavalír se zastavil v myšlenkách a řekl: »V Richardovi III. je psáno: ‚Hoře mé jest uvnitř; zvenčí možno viděti jen stín neviditelného smutku, který zžírá umučenou hruď'. Největší útěchou bolesti jest, promítá-li se ven a mění-li se v činy. Šťastné jest utrpení žen, smáčené slzami a křikem. Proklaté je utrpení mužů, které zavírá jejich ústa a nechává jen na jejich tváři stín mlčelivé bolesti jako nápis uzavřené knihy. Ale největší je zoufalství těch, kteří i tento stín ukrývají pod maskou a nechávají svou bolest v hrozné samotě svého nitra.

»Tedy druhého dne šel můj otec do Cosimova domu navštíviti Niccola. Beccari ležel na loži pokryt šarpiemi, s

hlavou a tvářemi zavinutými v bílé kukli fáčů a obvazů, s očima zavřenýma. Giannina seděla vedle jeho lůžka a kynula mému otci: »Tiše, Paolo spí. Po celý den už spí se zavřenýma očima. Niccolo, ten zlořečený ďábel, ten černý pes, posekal Paola po celé hlavě a tváři.« Pak vzala mého otce za ruku a posadila ho vedle sebe šeptajíc: »Neri, vy nevíte, že Paola miluji? Má láska je silná jako archanděl a sladká jako vánek. Kdyby Paolo byl Beccariho nezabil, byla bych ho zabila já, byla bych mu vrazila do srdce jehlici a ještě bych ji byla smočila v belladoně, aby umíral v bolestech. Ale Paolo byl silnější než Niccolo.«

»Tu pohnula se bílá kukla na tváři Niccolově a krev vyprýštila mezi pruhy obvazů, máčejíc šarpie.

»Avšak Giannina to již neviděla, neboť položila obličej na prsa Niccolova a líbala je překypujícími polibky vášnivé ženy. Můj otec se odvrátil k oknu, aby neviděl svýma očima tuto lásku. Taková jest žena ve vášni, že nejplašší dotyk jejích prstů má chuť polibku a její polibky mají chuť závrati, a z jejích prstů vytékají rozkoše jako proud. Giannina byla krásná a planoucí; kdo by se mohl nezachvěti rozkoší pod těmito polibky, kdo by nevykřikl vášní a nezdvihl rukou po této ženě, která umlká mezi pocely a přiznává se, že je přemožena? Neboť taková jest žena ve vášni, že nic není silnějšího než její přemožení a nic není vítěznějšího než její poddání; nic není nejistějšího nad její stud a nic není líbeznějšího nad její obranu.

»Avšak je něco podivnějšího, uvažoval můj otec dále, než toto vyvolání ženy v panně, která včera znala sotva sen a zmatek, a dnes zná veškeru nejasnou svůdnost a exaltaci, veškero koketní nebo instinktivní umění, veškeru paniku, sladkost a rdění veliké ženiny chvíle, která jest poddání? V náplni ženství, v rozkoši a ponížení trpnosti se naučila říkati: Jsem tvoje; a který muž nebyl by překonán plným štěstím tohoto vlastnictví, že žena, že toto tělo, tyto krásné ruce a cudné nohy, tyto pohyby zdrželivé nebo váš-

nivé, že to vše spočívá bezbranně v jeho náručí zdrceno, šťastno a přemoženo poznáním velikého slova: Jsem tvoje? Ale jak veliká je tato největší rozkoš muže, tak veliká a ještě třikrát větší byla bolest Niccolova.

»Zatím co můj otec takto uvažoval, Giannina znehybněla na prsou Niccolových a oddechovala. Tu otevřel Niccolo oči svítící mezi bílými šarpiemi a vyhledal jimi oči mého otce, ale nepromluvil a nepohnul se a sklopil opět víčka, když můj otec tiše odešel, nemoha snésti pohledu očí Niccolových.

»A tak také se můj otec odvracel od očí Niccolových, když se Beccari již počínal pozdravovati, a když chodil po zahradě s bílou kuklou obvazů na hlavě, opíraje se o Gianninu, jež záříc rozníceným a očima a štěstím nevěsty, neustávala vyličovati svou lásku a blaženost se sladkým refrainem jména »Paolo«.

»Takto tedy se uzdravoval Niccolo po boku své milenky, jejíž mysl zůstala zastřena od onoho souboje; v pravdě její mysl byla zastřena láskou, neboť nic nebylo podivnějšího než vášeň a rozkoše této dívky, jež kdysi byla ženou bez ženství a klariskou Páně, a nyní obcházela po domě s uvolněnými vlasy a pootevřenými žíznícími rty, vyčerpána v objetích, s očima vyprahlýma, jako by prosila, aby byla rozdrcena novými vášněmi, aby byla až k zničení naplněna neslýchanými radostmi hodnými její šílenosti, aby konečně

zemřela usmrcena novou nepřežitelnou rozkoší, o kterou prosily její rozšířené oči.

»Řekl jsem, že Niccolo se pomalu uzdravoval, neboť jeho rány byly spíše četné než vážné, a posléze sňal i kuklu obvazů; i bylo viděti obličej zcela nepodobný Niccolovi, tak bledý a křižovaný dlouhými jizvami, jež stahovaly jeho tváře v novou podobu a výraz. Ale bylo to těžké uzdravování, neboť často, když Niccolo seděl zamlklý a uzavřený, svraštil se prudce jeho obličej, a tenkrát praskaly švy a rány se porozvíraly, mokvajíce čerstvou krví.

»Někdy Giannina, sedíc na kolenou Niccolových, pátrala v jeho tváři rozevřenýma nerozumnýma očima; tu Niccolo ji uchopil do náručí a odnášel domů, zasypávaje její pamět novými polibky.

»Taková byla vášnivá láska Niccola a Gianniny, a nikdy nebylo lásky, ve které by bylo více polibků a objetí. Konečně přišel čas, kdy zdály se pomalu hasnouti žířivé oči Gianniny; její palčivé rty se pevně svíraly a její pohyby se počaly vléci melancholickou únavou. Po těchto chvílích se vášně dvojnásob stupňovaly a Niccolo s Gianninou se vrhali do zesílených, prudších obětí, do zmnožených rozkoší a šíleností; ale potom dvojnásob rostla smutná křehkost Gianninina, a ona, klesajíc v apathii, po dlouhé hodiny sedala vedle zamlklého Niccola a pohlížela na nepřítomné věci. Opět klečíc v noci na dlaždicích, viděla se přibližovati svého Gesù; ale jeho rány, pootevřené jako rty milence, byly ještě daleko a nepřiložily se k jejím ústům.

»V té době tedy, kdy Giannina znovu hledala cestu ke klášteru klarisek, nalezli jednou ráno Niccola mrtvého před altánem v ssedlině krve, jež vytekla z jeho ran široce rozevřených a jakoby úplně čerstvých; neboť všechny jeho málo zacelené jizvy se rázem otevřely a popraskaly na jeho tváři. Tak ještě naposledy se oddělila od jeho tváře maska jizev, jež stahovala jeho obličej, a teprve nyní bylo viděti podobu a výraz tváře Niccolovy; byl to výraz úděsu,

který byl ukryt pod larvou tváře Niccolovy, když líbal Gianninu v bolestech, nad něž nikdy nebylo větších, a s rozkošemi, jež byly strašnější než jeho bolesti.

»Téže noci Giannina opět líbala vonné rány svého Krista, a když ji můj otec dovedl k mrtvole Niccolově, zdálo se, jako by se snažila vzpomenouti v dobrém na tohoto mrtvého muže; ale pak, zářic blažeností, s očima zavlhlýma sladkostí, počala mluviti o svém Gesù, který ji miluje.

»To je příběh utrpení Niccolova.«

Starý růžový Cavaliere Neri zdvihl hlavu a pohlížel na ty, kteří jej poslouchali. Byl to pan Kostka a Bartsch, pak doktor Wanderer, Kramer a Pylades, jenž myslí dlel jinde.

»Děkuji vám,« řekl Cavaliere, »že jste mě poslouchali. Jste čestní mladí lidé, které miluji; ale jste slabí. Nepatrní v příhodách a utrpení. Ale přece vás miluji.«

Tu zaúpěl Pylades a zakryl si tvář dlaněmi: »Teď, v tomto okamžiku, se mladý Richard zastřelil.«

Pan Kostka krčil útrpně rameny. Bartsch, tlustý a dojatý, kreslil popelem svého doutníku písmena na ubrus; a Cavaliere Giosue Neri seděl zamyšlen nad velikými obrysy, jež nazýval minulostí.

L'ÉVENTAIL.

Bylo to v roce 1787, kdy Principe Bondini, složiv úřad vyslance království Neapolského, vrátil se z Madridu do Neapole, aby se pomodlil na hrobě své manželky, jež zemřela za jeho diplomatického poslání; nyní žil kníže po tři léta v ústraní, a teprve v zimě roku 1789 stala se jeho milenkou hraběnka Reccò, zvaná Terrine, poněvadž se jmenovala Catherine a měla pleť hnědou jako vypálené terriny. Následujícího léta potom dával Principe Bondini v zahradě své villy u Římské silnice maškarní slavnost, jíž se súčastnili mimo jiné i pan princ Filip, mnohé osobnosti ode dvora, kardinál-komoří kníže Léon Butto a veliké zástupy lidu; neboť kníže Bondini, byv spojen v Madridu s králem proti měšťům, hledal v Neapoli spojení s měšťany proti králi, odpovídaje takto na otázky, které si sám kladl, když četl znepokojivé a obšírné dopisy z Paříže.

Principe Bondini, velmi vysoký a tělnatý muž, pozdravoval své hosty u brány zahrady, do níž se otevírala galerie starého traktu villy a veranda přistavěná k novému křídlu, a k níž přiléhaly ještě oranžerie, olivový a morušový háj a jízdárna.

Uprostřed zahrady, kde byly nově zřízeny bosketty, kiosky, Proteova jeskyně a veliký bassin s mušlovitým pla-

vidlem, byly nyní postaveny stany najatých komediantů, barvené šafránem a rumělkou.

»Dobrý Esope,« vítal Principe Bondini pána v dominu, který přicházel veda dívku v lila, »přeji vám, aby krásné dítě, jež přivádíte, bylo s dnešní slavností spokojeno.«

»Slyš to, drahá,« odpovídal pan Esop ke své dívce, »Jeho Jasnost praví, že se zde nemusíš ostýchat. Milý Lodovico,« zvolal, jda mimo, na mladého kavalíra, »vaše přítelkyně ocitá se v rozpacích, neboť nemá nikoho, kdo by jí upevnil jehlici, kdyby se jí uvolnila v účesu. Myslím, že byste ji nalezl u sochy Neptunovy.«

»Drahý Esope,« řekl pan Lodovico, »co je nového?«

»Nic, než že vznešený Bondini neví, co by měl vědět, a že slavná Terrine dělá, co by dělat neměla. Neboť, má drahá,« obrátil se pan Esop ke své milence, »vězte, že ona dáma s červenou maskou je hraběnka Reccò, zvaná Terrine, a že ten, na koho se nyní usmívá, není náš hostitel, nýbrž básník Fosco, o kterém se říká, že jeho rýmy nejsou tak zvučné jako rýmy Innocenze Frugoniho. A nyní, drahá Liso, můžete mně vysvětliti, proč mají ženy větší náklonnost k básníkovi než k čestnému muži, třeba že tento nikdy nelže?«

»Proto, myslím,« pravila Lisa, »že básníka miluje mnoho žen, kdežto čestného muže jen jedna, není-li i to pochybné; neboť muž je nejvíce svůdný ženami, které nechaly na něm své stopy.«

»Vzácný příteli,« řekl básník Fosco, který přišel pozdravit pana Esopa, »poctíte mne, přijdete-li poslouchat, až budu recitovati svůj kuplet na ostrůvku Galateině.«

»Drahý Orfee,« pravil pan Esop medově, bera za ruku Lisu, »poctěte pozváním i toto drahocenné stvoření.«

»Orfeus,« namítal sladce Fosco, »dovedl okouzlovati zvířata, ale jistě by byl shledal, že je méně snadné okouzlovati anděly. Rozmilý Esope, víte, že je zde Droz se svými androidy? Pojďme se přece podívat na verandu, kde je vy-

stavuje! Ctěný Esope, neznám nic pozoruhodnějšího, než jsou tyto mechanické loutky.«

Zatím co všichni tři přecházeli přes trávník, vyšvihl se na hrazdu, visící se dvou platanů, španělský akrobat, dlouhý a s neobyčejně malou hlavou, a vykřiknuv rozhoupal hrazdu; a na letící houpačku vznesla se v rozběhu žena v rudém trikotu, a nyní oba, sloučivše se v prstenec kolem hrazdy, kterou obepínali prohnutými zády, roztočili se jako živoucí a krásné kolo.

Klidní houpaví provazochodci přecházeli po lanech vysoko napiatých a kynuli rukama. Na estrádě dávali operu s klassickým baletem, improvisátoři stojíce na patnících oslavovali knížete Bondiniho, zatím co pěvci z Luccy, doprovázeni loutnaři, zpívali ballaty a závodili prodlužujíce nejvyšší tóny, jež se bolestně napínaly na kritickém kraji hlasového zlomení.

Říkalo se, že u oranžerie je právě hráno Zabíjení Žida, a před pavillonem papoušků, kteří drsně a podrážděně vřeštěli, rudě šachovaný Bajazzo sváděl krvavý zápas se třemi velikými krocany, jež posléze sťal napodobeným Justičním mečem města Neapole.

Vysoko v korunách stromů seděli chlapci a sypali dolů konfetti a koriandoly, rozprášené větrem v hustých vířících mračnech. Velicí pávi spouštěli s větví ocasy a křičeli chvílemi chraptivými nostalgickými hlasy.

Opice v rokokových šatech a s maršálskými klobouky na hlavách vyřítily se z opičárny a zmocnily se větvoví stromů, jež hořce a dusně voněly v žáru dne.

Principe Bondini obcházel mezi obecenstvem, vztyčuje vysoko svou tlustou postavu a žlučový obličej váčkovitě vrásknoucí, nadzvedaje kordem černý plášť španělské módy, jíž nikdy neodložil, až konečně zabušiv holí na veliký zvon ohlásil konec první serie produkcí.

Tu sestoupili artisti s podií a vmísili se mezi passanty. Byli zde athleti s nahým trupem, s čely úzkými a skvrni-

tými; němečtí a irští clownové v plátěných plundrách strkali se hranatě proti proudu, voltigéři seskočili s hrazd a napínali vykloubené údy, balleteusy, zahalivše se gázem, ulehly do trávy a smály se žvýkajíce datle, zatím co hoši s výše stromů neustávali sypati oblaka lehkého konfetti na hlavy promenujících.

Po cestách tísnili se v pošetilé směsici hosté oddechující pod maskami ve smíšených parfumech. Ruce lepkavé cukrovím tiskly se propletenými prsty, a milenci dýchali si do tváří, sráženi k sobě těly, roznícenými sluncem a slavností.

»Živote!« zvolal pan Esop a pozvedl ruce, »existuje něco bohatšího, zmatenějšího a složitějšího, než je šílenost tohoto dne? A přece, tito akrobati vystupují na hrazdy a usmívají se, dříve než mohou zemříti chybným hmatem; zpěváci chvějí se rozčilením, když prodlužují svůj nejvyšší tón; tanečnice pohlížejí v pause na své nohy a uvažují o svých tancích a o svých milencích; clownové rozšklebují se a šaškové nastavují tváře hanebným ranám; a to vše proto, aby kníže Bondini s pohrdáním pohlížel na davy, jež přilákal, a aby si hraběnka Reccò pomyslila, jak krásně jí sluší tyto zástupy lidí, a aby kdosi, Esop, Esop zrozený jako věcná poznámka své matky, cele se shrnul do věcné poznámky: Vidíte tyto lidi s maskami na tvářích? Vězte, že těmito bláznivými škraboškami chtějí zamaskovati svou bláznivost; neboť chtějí, aby jejich nerozumné slabé veselí zdálo se býti hrou, zatím co jest jejich plnou a životní vážností. Drahý Fosco! zdá se mi, že na vás kývá hraběnka Reccò a myslí si: Jak krásný je dnes Fosco pod svou atlasovou škraboškou!«

Pod gloriettem stáli vznešení hosté a pohlíželi dolů na promenádu. Principe Bondini přistoupil k Terrině, vysoko vzpřímen ve svých černých šatech; avšak Terrine kývala na Foscu. »Jdeme k Drozovi,« zvolal básník, a hraběnka Reccò ihned seběhla se schůdků gloriettu. »Jdu také k

Drozovi,« řekl pan princ jednoduše a sestoupil dolů doprovázen i panem kardinálem, panem abbé Cimolou, mnohými pány ode dvora a jinými notabilitami. Tu vykročil majordom v před, a nesa na příč dlouhou hůl, uvolňoval cestu vznešeným panstvům; a tak přišli všichni k verandě, nad níž byl zavěšen veliký nápis: H. L. J. DROZ, M. C. F. & N.

Majordom zabušil holí do schodů a z verandy vystoupil, skloněn ve hluboké pokloně, malý muž se slavnostním toupetem na hlavě a se širokými krajkami na prsou a rukávech.

»Vy jste Droz, pane?« zeptal se pan princ usednuv.

»Váš služebník, Výsosti.«

»Je to pravda, že jste byl knězem?« zeptal se veselý pan abbé Cimola.

»Jen seminaristou, Důstojnosti, akolytou.«

»Ukažte nám,« doložil pan princ, »své androidy, své hračky.«

»Hračky?« zvolal Droz bolestně a postavil před pana prince Písaře; když byl natažen, psal Písař okrouhlou ženskou kurrentkou: »Henry Louis Jacques Droz, Lachaux-de-Fonds, m' a fait 85.« Na miniaturním spinetu hrála loutka křehkými prsty tiché arie Pelleriniho. Figurky v hedvábných krinolinách tančily tříkrokový menuett kolem Fauna, pískajícího na muldánky. Milenci se líbali a otáčeli se, držíce se za ruce. »L'éventail,« řekl Droz, a přisunul před pana prince loutku, velikostí rovnou člověku, jež se ukláněla a zakrývala si obličej vějířem, odříkávajíc divně, jakoby kovově šeplavým hláskem: »Si — — No — — Ano — — — Ne — — —«

»Zázrak!« zvolal pan princ, obraceje se k ostatním.

»Si,« doložil pan Esop, »čarovný mistře, jak prostá to žena!«

»No,« řekla androida a klaněla se.

»Milý mistře,« řekl veselý pan abbé Cimola, »zeptám

se konsistoře, je-li dovoleno přiváděti na svět existence bez dědičného hříchu, a není-li snad záhodno pokřtíti vaše loutky. No? Force che si, force che no.«

»Si,« dokládala loutka v pravidelném intervallu.

»Dobře, mluv,« vykřikl Droz, »hračko nebo ženo! Pokloň se panstvu a zavaň vějířem. Řekni Si a řekni No, ať se panstvo zasměje tvé jednoduchosti; neboť panstvo neví, jak podivný a složitý je mechanismus tvého Si, a nikdy nebude věděti, kolik skrytých koleček a převodů, kolik rovnováh a excentrů obsahuje tvé slovo No.«

»No,« doložila loutka s úklonou.

»No, No, No,« zvolal Droz, »urození páni, čím je pro vás toto malé slovo? Toto slůvko, které řekne žena za jedinou vteřinu! No, panstvo neví, kolik nezjevných pohybů a sil, kolik zákonů a souvislostí se složilo, Si, jak podivuhodně a nepochopitelně vzniká toto Si a toto No, tvé graciesní reverence, loutko, hračko, ženo! Ukloň se, ukloň se,« křikl, tlesknuv do dlaní.

»Si,« řekla loutka a zakývala vějířem.

»Děkuji, vznešené panstvo, Si,« pravil Droz a ukláněl se, »děkuji za vzácnou pozornost, kterou jste věnovali mým strojkům. Jsou to hračky, ano, ale jsou složité, nepochopitelně a nezbadatelně složité. Hračky, Si, nic více než hračky.«

»No,« udělala žena neměnně.

»No, No, No,« klaněl se Droz, »tisíckráte ne. Mé hračky jsou tak tajemné jako lidé. Nikdo nepochopí ani Si ani No, ani pohony a příčiny, má kolečka! Kde jsou počátky a konce pohybů? No, No, No, tisíckráte ne!«

»Si,« pravila loutka šeplavě.

V tu chvíli zazvonil desetkrát veliký zvon a ohlásil počátek druhého pořadí programu. »Můj kuplet,« zvolal básník Fosco. Pan princ se rovněž zvedl: »Milý Drozi —«

»Výsosti, váš služebník, Si,« ukláněl se Henry Louis Jacques Droz.

Majordom zaklepal holí a vykročil ku předu, nesa hůl na příč, aby uvolnil cestu jejich urozenostem.

»Drahý Fosco,« mluvil pan Esop, když už nastal večer a po stromech byly rozvěšovány krásné zářící lampiony, »ptáte se mne, jak se mi líbil váš kuplet; tedy slyšte: byl okouzlující. Jaký to půvabný a nový nápad, končiti větu ve verši ženským rýmem, tak že se myšlenka uzavírá klesem přízvuku: kdežto mužský rým, tento názvuk, tento přízvučný zdvih je jako můstek, od něhož se odráží myšlenka k dalšímu rozběhu, to jest, že tento mužský rým tedy má právo státi pouze před čárkou. Vzácný Fosco, též Lisa byla okouzlena Vaším kupletem.«

»Já ptal se pak, co více sladké je,
zda žena nebo láska muže k ženě,«

citovala Lisa, tisknouc ruku Esopovu.

»Galantní lásky,« mluvil dále pan Esop, »tyto *hry na rozkoš*, vynalezené pro naši dobu, kdy byly vyjádřeny půvabněji než v tomto kupletu? Mohl bych se ovšem ptáti, proč básník mluví o lásce a nikoliv o muži nebo ženě. Neboť myslím, že muž stojí proti ženě jako tanečník; a nyní oba počnou dělati pohyby, točí se, přibližují se, mají závrať a slyší hudbu. Tedy tyto jejich kroky, posice a pohyby, to jest láska; ale, drahý Fosco, nemyslíte, že hudba, jíž naslouchá žena, je jiná než ta, kterou slyší muž? Jediné, co je společné mezi mužem a ženou, je rozkoš, slabá chvíle, rozkoš, vteřina, kdy není již rozdílu mezi mužem a ženou, rozkoš, neutrální půda mezi dvěma vojsky; a na této neutrální půdě, Fosco, zpíváte své Vyzvání k tanci a tančíte, jako by nebylo zbraní na dvou stranách. Odpusťte, dobrý Fosco, že jsem mluvil snad dlouho; chtěl jsem jen říci, že jste tanečník. Ano, čarovný Fosco, váš kuplet byl okou-

zlující«. »Okouzlující Fosco, váš kuplet byl čarovný," řekla žena s červenou maskou na tváři a vsunula ruku pod básníkovo paží; byla to Terrine, jež odváděla Foscu. Do výše vylétly rakety a zapadly do korun stromů. V alejích táhly masky v lampionovém průvodu se smíšenými křiky. Artisté zapálili bengálové ohně a fantasticky osvětleni přemetli se na podiích v závratných tricích; danseusy zpitě vířily na estrádě, zdvihajíce v hrsti sukně nad štíhlýma nohama. Byla to horečka; arlekino improvisoval erotickou pantominu, kytary zadrnčely a na trávnících

počaly zmatené tance. Veliký zahradní zvon, rozhoupaný neznámou rukou, poplašně zvonil, a na západě vystupoval mrak, přinášející déšť.

Se tří stran parku byly vypouštěny rakety a tříštíce se v hvězdy klesaly dolů. »Jaké dusno,« sténala Lisa, a pan Esop, podpíraje umdleného anděla, odvažoval se do vnitřních hlubin zahrady, kde byla již plná tma, jež zahalovala tajný život ústraní.

Milenci procházeli se, proplétajíce prsty ve stiscích, anebo usedali na lavičky se rty spojenými; ženy zavírajíce oči nesly na ňadrech polibky mladých mužů a vzdychaly; a pan Esop s Lisou kradli se, obcházejíce keřová zákoutí, jichž temnotu přespříliš tichou diskretně podezřívali, napodobujíce zděšení, z tajemných skrýší.

Vysoký tělnatý muž s černou maskou na tváři, nadzdvihuje plášť kordem, přecházel spěšným krokem po cestách a nakláněl se k tvářím žen, jež se s výkřikem vylekávaly v milencově náručí. »Drahá Liso,« šeptal pan Esop, »toť Bondini.«

Rakety vrhaly krátké záblesky a odhalovaly dvojice, jež se tajily v úkrytech; hlasy neviditelných tavily se v šepot, a stíny noci, zdálo se, byly oživeny předlouhými vzdechy; a pan Esop, našed si sedadlo na piedestalu sochy Kupidovy, rozhovořil se:

»Drahá sestro,« řekl, »vidíte onu hvězdu? Toť Venuše, jež zrodila Erota; tedy chtěl jsem mluviti o hvězdách, ale napadají mi slova: Jaká to vhodná chvíle pro ženy, jež ukrývají své hříchy za svou slabostí! Nejsladší Liso, dejte pozor, abyste slyšela z těchto houštin hlasy svých mdlých sester, jež sténají: Ah, kde jsem? Snila jsem? Co se to se mnou dělo? Ah, Giàne, ah, Frédéricu, ah, Francesco, co jste mi to udělal? — Ubohý Giàn.«

»Ubohý Frédéric,« pravila Lisa.

Podruhé přeběhl po cestě vysoký černý muž a rozhlížel se, zneklidněn hledáním.

»Veliký bůžku,« zvolal pan Esop, zvedaje ruce ke Kupidovi, »co jest to láska? Proč Gián cítí hřích, Fosco rozkoš a Bondini bolest? Nebo proč nejsou hranice mezi hříchem, bolestí a rozkoší? Je-li láska potřebou, proč je hříchem? a je-li rozkoší, proč je potřebou? Liso, má sestro, co je to láska?«

»Jsem žena, Esope,« pravila Lisa, »mám strach nebo toužím nebo jsem bezmocna; a to je všecko, co vím o lásce. Anebo cítím rozkoš a vím, že miluji; nebo cítím bolest a vím, že nejsem milována. Esope, Esope, jaká noc!«

Potřetí vyběhl ze tmy maskovaný muž a vrhal se na odlehlé cesty. »Bojím se,« naříkala Lisa, a mraky od západu již zakrývaly oblohu, a Lisa se chvěla na piedestalu sochy Erotovy v nočním stínu.

»Terrine! Fosco!« Tak šeptala dvojice na cestě a slučovala se v objetí a polibcích. Vysoký tlustý muž s maskou a zdviženým pláštěm stanul náhle za nimi. »Hraběnko,« řekl a strhl ženě červenou masku s obličeje. Terrine slabě vykřikla, zatím co Fosco couval.

»Vy jste ležela s Foscou,« řekl Bondini potichu, dupaje nohou.

»Si,« šeptala Terrine a chránila si obličej rukama.

»Terrine, pojď se mnou,« zvolal Fosco.

Terrine váhala. »No.«

»Půjdeš se mnou, Catherine?« zeptal se kníže Bondini velice tiše.

»Si,« řekla prostě Terrine a poslala Foscovi rukou polibek.

»No,« vykřikl kníže pronikavě a otočiv se na patě, kvapem odbíhal do tmy. Terrine zasmála se hlasitě a počala jej honiti; ale sukně jí překážely, i stanula, upravujíc si účes. »Na shledanou, Fosco,« zvolala ještě bezstarostně a šla zvolna za knížetem.

Fosco ulehl na zem a chladil si tváře v trávě.

»Hic iacet in terra, sub quo Terrine iacebat,« skandoval

tiše Esop, stanuv nad básníkem. »Drahý Fosco, vstaňte a poslyšte Esopa ještě jednou. Vzácný Ovide amorum, dejte pozor na Bondiniho. Běda, kníže není galantní; Fosco, tanečníku, dejte pozor!«

»No,« řekl Fosco pohrdavě a odešel.

»Drahá Liso, pojďme domů,« pravil pan Esop a vzdychal únavou. »Bojím se,« šeptala Lisa vyděšena tichem a tmou, když se vraceli.

Uprostřed zahrady již dávno zhasly lampiony a illuminace ohňostrojů; jen na prostranstvích byly zapáleny hranice a ozařovaly zahradu rudými zážehy.

Stany artistů byly již zavřeny, a jen v některých vrhaly se z nitra stíny podivných a tajných jednání na závěsy pečlivě spuštěné. »Bojím se,« sténala Lisa.

Kolem estrády, na níž byla odpoledne hrána opera, stála skupina lidí s pochodněmi a konala v nejasném spěchu přípravy.

Náhle vyrazili ze skupiny běhouni, zdvihajíce v rukou hořící větve, a rozběhli se po celé zahradě, volajíce:

„DŘÍVE NEŽ PŘIJDE DÉŠT."

Za nimi vyšli hlasatelé a provolávali:

„POSLEDNÍ PŘEDSTAVENÍ MIMO PROGRAM:
HRA NA ESTRÁDĚ."

*

Podium bylo ozářeno pochodněmi, a kolem stálo poslední obecenstvo; byl zde pan Esop s Lisou, Terrine, jež mluvila s panem abbé Cimolou, básník Fosco a jiní, pak mistr Droz, vzrušený a nedočkavý, a ti, kteří byli vylákáni z hloubi zahrady a zakrývali si oči dlaněmi se vzezřením udiveným a nejistým.

Nad estrádou byl zavěšen nápis na rychlo zhotovený:

LOUTKA.

HRA.

Žena s vějířem a červenou maskou . . ***
Muž . . . . ***

Tento muž stál na estrádě proti ženě s vějířem, skrývaje tvář černou maskou, v černém plášti, jejž nadzvedal kordem. »Drahá Liso, toť Bondini,« poznamenával pan Esop

polohlasně. »Si,« řekla žena na estrádě a kývala vějířem.

»Si, Si,« šeptal dole Droz, necítě se nadšením, »pravda, že Si, loutko, hračko, ženo! Ukloň se panstvu a řekni Si. Jak je krásná, můj pane, že? Si, Si, co dále?«

»No,« řekla žena a kynula hlavou.

Muž na estrádě vzdychl a jal se mluviti:

»Dnes pravím po sté: já vás miluji,
že větší lásky sotva najdete,
byť sto let žila jste. Tož poslyšte,
jak miluji vás, že mé nitro vše
jen částí mojí lásky zdá se být,
a tělo mé (neb tak vás miluji)
se zdá být pouhým stínem vášně mé,
jež zžírá mne.
Však vy se tváříte
tak, jak byste mne ani neznala.«
»Si.«

»Vy mne neznáte? To je podivné. Vzpomeňte si přece, že jste mně říkala tisíckráte mezi polibky, že mne milujete. Neznáte mne? Tedy vzpomeňte si aspoň na smrtelné hříchy, kterými jsme zatratili své duše. Prosím, upamatujte se jenom: daroval jsem vám villu, mlčím-li už o špercích; tedy znáte mne?«

»No.«

»No? To je podivné. Vzpomeňte si jen poněkud, že jsem vás obklopil přepychem, jakého nemá náš král. No? Tedy zabil jsem muže, který vás prý pohaněl. Vy si ještě nevzpomínáte, ku podivu. Koupil jsem vám kdysi za šest centíků na ulici psa, blešivého žebrákova psíka, který se vám zalíbil; znáte mne už?«

»Si.«

»Ah, ona mne zná, mé panstvo, není to rozkošné? Přes to, že onen pes už dávno pošel hladem! Či snad ho tenkrát

zabodla svou dýkou? Vzácní páni, ona to jistě už neví, promiňte jí. Ale chtěl jsem říci něco jiného: Když jsem se s ní poprvé seznámil, byl večer neskonale krásný —«

»No.«

»Jak to, že ne? Pravím toliko, že byl krásný večer; ale mohu se také mýlit. Určitě však vím, že vy jste byla tenkrát neskonale krásná, vzpomínám si zavíraje oči, a já jsem se vás ptal: Dříve než se stanu vaším otrokem, řekněte, musí se muž státi otrokem, aby byl hoden ženiny lásky?«

»Si.«

»Ku podivu, tenkrát jste řekla No; a já vás proto miloval. Má nejdražší,

dnes pravím po sté, že vás miluji;
mé ruce chvějí se tak prosebně,
že stydím se za jejich pohnutí.
Má milenko, já skláním koleno:
mé čelo zachyťte do drahých rukou svých
a rcete, zda mne milujete.«
»No.«
»No, řekla jste, slyšel jsem dobře, No?
To slovo přímé jest. Jak, No jste řekla?
Já vím, já vím; však netroufám si věřit,
neb příliš krátké je to slovo No.
Já špatně slyšel snad, a podruhé
se táži, zda mne milujete.«
»Si.«
»Jak, Si? Toť podivné. Vy díte Si?
Zde No, zde Si; a z toho volit mám
No nebo Si. Si, milenko má, No,
toť podivno, Si, nebo není, No . . .
Vy No jste řekla? Vy jste řekla Si?
Si rovněž přímé jest. Má nejdražší,
Si nebo No, však *v jednom* vy jste lhala.«

»No.«

»Toť pravda! neb je obé stejná lež,
lžeš, ženo, Si, i No, a vždycky lžeš,
lžeš slova, pohledy i pohyby,
a lhala bys i ženské tělo své,
lhala bys ňadra, boky vypnuté,
lhala bys duši, kdybys mohla jen,
jen kdybys mohla!«

»Si.«

»Si, Si, Si, což v ní není nic čestného? Či snad je opilá, že se potácí z náručí do náručí, mezi Si a No, od muže k muži, jako slepá, bez vědomí, bez vůle, bez rozumu a bez svobody? Čím je opilá? Je opilá rozkoší nebo tajemstvím? Snad je vůbec tak opilá a potácí se a neví, neví, neví —«

»No.«

»No, No, ona vůbec neví, co se s ní děje, a žádný výkřik bolesti ji neprobudí z tohoto neklidného spánku, který ji pohání s lože na lože, přes muže, přes cizoložstva, přes mrtvoly, přes neřesti — No!

Ale snad přece ví? Kdo mi to řekne?

Ah, panstvo se směje. Nesmějte se této ženě; či snad se smějete mně?«

»Si.«

»Tož k smíchu je to? Tedy poslyšte:
Mé panstvo, odpusťte, že bez rýmů
vám tuto komedii podávám,
neb nenarodil jsem se tlachalem
a jedním z těch, kdo slovy hravými
se snaží ženy oslňovati,
tak jak by slova, rýmy, koncovky
a kuplety snad něco značily,
co má být vznešené.«

»No.«

»Děkuji.

Tož pravím znovu: nejsem tlachalem
a nepodal jsem konflikt tragický
ve stavbě účinné a zdobený
i koncovkami; jednat zvyklý jsem,
neb nejsem básník. Ale, ženo, slyš:
jsemť já, kdo bude smát se naposled,
a přivleku-li tenkrát k nohám tvým
jak mrtvolu, slyš, toho druhého,
jejž miluješ, rci, budeš se pak smát?«

»Si.«

»Si, Si,« vykřikl muž pronikavě, »ona se pak bude smát! Ale slyšte, vždyť ona je šílená! Což není nic, čím bych ji zničil, nic, žádná zlořečená bolest, nic, žádné zoufalství, nic, žádný nůž, nic, čím bych se na ní pomstil za to, za to, co jsem viděl?«

»No,« řekla žena a zakývala hlavou.

Tlustý černý muž s maskou na tváři vykřikl po druhé a jediným skokem seskočiv s estrády vrhl se úprkem do tmy. V tu chvíli zavál vítr a těžké krůpěje deště udeřily do země. Ihned spustil se liják, veliký, hučící a temný. Obecenstvo řítilo se cvalem k východu a ke svým vozům. Veliké stromy zapraskaly větrem.

»Ach, Esope,« zasténala Lisa, klesnuvši do hloubi kočáru, »můj vějíř! Nenašel byste jej snad u sochy Kupidovy nebo na verandě u Droze, kde jsem seděla?«

Pan Esop otočil se na patě a s rukama zastrčenýma do kapes, pískaje si pro větší odvahu odrhovačku, vrátil se do zahrady.

Zapálené hranice praskaly a zhasínaly, zatím co déšť tloukl s velikým šumem do korun stromů. Poslední opozdilci vrhali se k východu, a panu Esopovi počalo býti nevolno, i řekl si: »Jak strašně ohýbá vítr stromy! Ráno zde budou sbírati pomeranče z mokré trávy.«

Dva mužové utíkali po cestě proti němu; pan Esop ustoupil opatrně do křoví. První muž přeběhl supě na

útěku, a pan Esop poznal básníka Foscu; za ním běžel vysoký tlustý muž s vytaseným kordem. »Drahá Liso, toť Bondini,« poznamenal pan Esop pro sebe, a třesa se chladem, pospíchal hledati vějíř na verandu.

Před verandou skládali sluhové do krytého vozu Drozovy androidy. Droz sám stál na verandě a osušoval pečlivě velikou loutku, kterou byl nazval L'éventail. »Si,« šeptala natažená loutka mechanicky a kývala vějířem.

»Si, Si,« žvatlal Droz nadšeně, »bylo to velice krásné. Si, která žena by byla hrála pěkněji? Jak že to bylo? »Vy Si jste řekla? Vy jste řekla No?« Ale vy jste řekla Si, já jsem to slyšel docela dobře.«

»No,« udělala loutka.

»No, No, No,« rozplýval se Droz, »tisíckráte ne. Oni nevědí, kolik složek a pak, kolik rovnováh a excentrů má toto slovo No. »No, řekla jste? Slyšel jsem dobře, No?« Bože, jaká hra! Kníže strašně křičel; kníže je, myslím, dobrý histrion.«

»Si,« doložila loutka a kynula vějířem.

Panu Esopovi bylo ještě nevolněji, a šťasten, že nalezl vějíř, pospíchal ze zahrady. U vchodu zahrady ležela přes cestu mrtvola muže, oplachovaná deštěm. Pan Esop pocítil chlad, i překročil prostě mrtvolu, podotýkaje pro sebe: »Hic iacet in terra, sub quo Terrine iacebat,« načež vstoupil s vějířem do vozu Lisina a zavřel za sebou dvířka; Lisa již usínala v koutě povozu, kočár se rozjel po nádvoří, a tak skončila zahradní slavnost Principe Bondiniho.

LÁSKY HRA OSUDNÁ.

Osoby:

PROLOG.
GILLES, zvaný PEPPE NAPPA.
TRIVALIN.
DOTTORE BALOARDO.
SCARAMOUCHE.
BRIGHELLA, zvaný FICHETTO, FINOCHETTO nebo ZANE.
ISABELLA.
ZERBINE, její teta.

Doba současná. Dějiště: scéna lepšího divadla.

Scéna představuje divadelní krajinu. V pozadí, ostatně poněkud temném, altánek pro obě ženy; po straně stojí lavička pro pohodlí herců právě nezúčastněných v ději.

Račte si též představiti kostumy, jež nemají pranic historického; idea těchto krojů je současná, jen façony jsou značně nezvyklé. *Gilles* má široké bílé atlasové šaty, krajky na prsou a rukávech, je pudrován, má krásné, něžné ruce a krátký beránčí vlas; je to dekadent serafínské provenience a sympatický zjev; není to Pierrot. *Trivalin* má bolero ze

žlutého atlasu s širokými černými vodorovnými pruhy, hedvábný pás, volné bílé kalhoty s černou generálskou portou a černým lemem; americké střevíce a na krku křiklavý plastron; veliké kudrny jako býk mezi rohy, líčidlo cihlově červené, celé držení těla je heroicky nenucené, všechny rozměry těla jsou veliké. *Brighella* má šedivé šaty s tenkými kolmými proužky, šosatý kabát (žaket), černý pláštík, lakové střevíce úzké jako liščí čenich; jedno rameno nosí výše, jsa ramenářem; nalíčen je žlutě, lebku má protáhlou a ploskou jako had, a vypadá celkem nejcivilněji mezi všemi. Jelikož jeho snahy jsou vždy vzhledem k souhře separatistické, stojí nejraději stranou docela u proscéniové stěny. Co se týče *Prologu*, je to obyčejný divadelní ředitel, tlustý, joviální, vůbec střední typ mezi šosákem a bohémem, jak už venkovští herci bývají. *Dottore* je celý černý jako pastor, nosí kastrolek, límec jako Palacký a černou pelerinku; je trochu komický jako každý moralista bez autority. *Scaramouche* konečně má zreformovaný oblek clowna, černě šachovaný; připomíná celkem amerického výstředníka.

Co se týče dam, *Isabella* má polokrátké a polodekoletované šaty s růžovými pentličkami a volány (styl tanečních hodin) a v ruce černou tašku jako jisté samostatné dívky. Má sladké, modré, velice nevinné oči, a sladké, modré, velice hříšné kruhy pod nimi. Hraje špatně, ale chce se líbiti. Její povaha je svrchovaně jednoduchá. *Zerbine* vypadá jako stará dáma z kongregace nebo jako kuplířka; je složena z volánů, ryšků, varhánek a kapižonku s rajkou, je úhrnem šedivá; růženec a pompadoure se začatou punčochou.

PROLOG.

PROLOG: Mé panstvo, dovolte, já představuji vám
zde tyto pány, než se sami představí
svým představením, třeba že já nejsem sám
jich představeným, ani představený vám.
Tož dovolte: Jsem Prolog *(uklání se)*
a tito páni herci jsou. Já povídám,
že oni herci jsou, a na čem stojíme,
že jsou to prkna jen, jak račte nahlédnout,
a žádná živá zem; a tyto stromy zde,
to pouze malba jest, a toto rozkošné

(klepe na tvář Isabelly)
též není ruměnec: toť pouhé líčidlo,
a to zde poudre jest. — Já tedy pravím vám,
ti páni herci jsou a nechtějí vás klamat,
že jsou snad nevím co, tož něco lepšího
než pouzí artisté, jak jiní klamou vás,
když praví: Caesar jsem a já jsem Brutus, já,
já Antonius jsem a já jsem Julia,
to strom jest a to dům, zde pravá krajina
a toto země jest.
Tož dobře, povídám,
ti páni herci jsou a chtějí hráti vám.
Co chcete viděti? Vy chtěli byste snad
zde lásky růžové a sladké vidět hrát,
neb drama nevěry neb vinu zločinnou,
tak dobře sehranou, že slzy poplynou
a osvěží váš zrak, neb v boji života
jak těžce zkoušena je ženská čistota,
neb něco směšného, či jinak cokoli,
čím trpí hrdina, co vás však nebolí,
vše jedno. Tito zde však proto tady jsou,
by hráli před vámi hru lásky osudnou. —
Nuž, páni aktéři, blíž, prosím, přistupte,
je čas vás představit.
Mé panstvo vznešené,
zde Peppe Nappa jest, jenž nazýván je Gilles,
náš talent lyrický, le pâle amant de la lune,
jenž v noci zrodil se pod Panny znamením,
když Měsíc bělostný byl právě v průchodu
se třpytnou Venuší; a proto dívčí je,
tak zvláštně passivní a jaksi zdivený,
náš poetický duch, Gilles, jenž vám drahý buď
pro krásnou duši svou.
Mé vzácné publikum,
zde stojí Trivalin; je silný Trivalin,

toť živel epický, pln vášní bouřlivých,
mé dámy, Trivalin; on celým mužem jest,
jak tuto stojí zde, hle, s čelem skloněným,
vždy k činu připraven, mé dámy, Trivalin,
typ muže klassický.
A zde je Scaramouche,
mé panstvo, Scaramouche, náš talent komický;
já smím se chlubiti, náš blázen pravý je,
ne pouhá maska jen, v níž ukrývá se bol
neb moudrost, tendence či mravní apoštol,
jak jiní blázni jsou při nižším engagement;
však pravé umění chce pravé blázny mít,
a tím je Scaramouche. Též jemu otevřte
svou přízeň vznešenou.
Zde, ctěné publikum,
to Isabella jest. Já nedím naivka,
též heroina ne, ni intrikánka ne,
jen ženou zovu ji. Tož pravím, ženou jest,
toť její celá hra. Vy ptáte se mne snad,
zda role komická či tragická to je?
Já nevím, pánové. Vždy podle poměrů,
dle okolností hry. Však pro svou půvabnost
je lásky hodna vždy, ať tak jest nebo tak,
ji tedy milujte.
A zde jest Zerbine,
to stará žena je a teta dívky té,
však sama nehraje.
Mé panstvo vysoké,
to zde je Dottore, jenž Baloardo zván:
je v pravdě učený a ve všem promován,
a tedy moudrý jest. Byl nejprv milovník,
a potom blázna hrál, a když teď sestárl,
je tedy mudrcem a trousí v druhých hru
své mravní maximy a stručné úvahy,
pro plnost ensemblu, by representoval

zde jaksi tendenci a mravnost veřejnou.

Zde, panstvo, Brighella, též zvaný Fichetto
a Finochetto též, i Zane někdy zván.
Je, pardon, intrikán. Snad špatným zvete jej,
však u nás, na scéně, zlo užitečné je:
neb s vášní intrika se splétá zpravidla
jak nitě tkalcovy, a takto utkává
ty různé obrazce tak strašně složité,
jež zvou se osudy. Tož Zane dobrý je —

GILLES *(vybuchne)*. Ten že je dobrý? Můj bože, jen kdybych nebyl tak slabý! Kdybych nebyl tak passivní, jak říkal tady pan Prolog, já bych ho zabil!

PROLOG. Ale, dobrý Gillese —

GILLES. Nemohu být dobrý. Prosím vás, nechte mne aspoň mluvit!

PROLOG. Ale Gillese, vy přece máte mluviti ve verších.

GILLES. Nemohu mluviti ve verších, a říkám vám, abyste mne nechal.

PROLOG. Ale pro boha, pane Gillese, nechte těch soukromých záležitostí, aspoň před obecenstvem.

GILLES. Ne, právě ať obecenstvo slyší, jaký je Brighella, ať si udělá samo svůj úsudek o Zanovi! Ať ví o něm obecenstvo všechno, ať ví, že Brighella kreslí a píše pornografie a prodává je pod rukou, ať ví, že nás Fichetto očerňuje u ředitele, ať ví i něco jiného!

PROLOG. Ale nejdražší Gillese, to není pravda, nechte toho. Nebo aspoň předneste svou stížnost ve verších, jak se na vás sluší.

GILLES. Nebudu mluviti ve verších. Ať obecenstvo ví, že Brighella za provisi vodí k Zerbině venkovské pány a že Zerbine je přivádí k Isabelle!

TRIVALIN *(hrozivě)*. Je to pravda, Gillese?

PROLOG. Ale není to pravda, pane Trivaline, jak můžete

tak špatně o Zerbině smýšleti?

ZERBINE *(vede Isabellu za ruku)*. Ale pánové, vždyť je to ještě dítě. Ona je tak nevinná, pohleďte, a tak pěkně rostlá! To já jsem ji tak vychovala. Já jsem její teta.

TRIVALIN. Vy nejste její tetou, Zerbine, a říkám, že vůbec lžete.

ZERBINE. Pro milosrdenství boží, pane Trivaline, já mluvím pravdu. Jako že věřím v Boha, je Isabella ještě pannou.

BRIGHELLA. Pannou, pannou! Kdo tomu nevěří, ať se zeptá tuhle Dottora.

DOTTORE *(zmateně)*. Co to říkáte, Brighello? Jak bych to mohl věděti?

BRIGHELLA. Já nevím, Dottore. Tedy ať se někdo snad zeptá Scaramouche.

SCARAMOUCHE *(rovněž zmateně)*. Chraň bůh, já nic nevím; zeptejte se raději Brighelly.

BRIGHELLA. Já o ničem nechci vědět. Odpusťte, že jsem se vmísil do vašich záležitostí. Co mně je po tom?

PROLOG. Nuže, pánové, konec hádky, začněte raději hráti. Prosím —

mé panstvo, promiňte, že zdrželi jsme vás
tím sporem neplodným. Však nyní počne hra,
tak jak jsou všechny hry. Tož prosím, věřte mi,
hra bude pohnutá, a mezi extrémy
se budou bolesti zde srážet s vášněmi,
zlo s dobrem utká se a vážnost s humorem,
sen s pravdou srazí se a blázen s Dottorem,
jak u nás chodí to. Jen buďte laskavi,
a dojme-li vás co neb něco pobaví,
tím odměněni jsme, a nejdražší tou cenou
nám plaťte laskavě za hru —

— teď zahájenou.

(Uklání se a odejde. — Ostatní herci ustoupí do pozadí, jen Dottore a Scaramouche zůstanou v předu.)

V ý s t u p 1.

(V předu *Dottore* a *Scaramouche.)*

DOTTORE. Velectěné obecenstvo! Urozené dámy, vysoká šlechto, důstojný klere, počestní a pilní měšťané! Jakožto nejstarší z ensemblu vítám vás mezi námi, i dovoluji si předložiti vám nejprve otázku: Proč jste sem přišli? Pro zábavu? Obávám se, že se zde nebudete baviti tak dobře, jako kdybyste stáli před klecí opic. Nebo snad pro naše umění? Budeme-li hráti nejlépe, vmyslíte se do toho, že jsme lidé, a zapomenete, že jsme umělci.

Tedy proč jste sem přišli? Proč vlastně před vámi hrajeme? Pravím, proto, abyste si odtud odnesli poučení, mravní očistu, onu katharsis, o které, jak vám, ctěné dámy, známo, mluví Aristoteles. Uzříte zde vznešené i nízké, mravné i špatné, tragické i všední ve vzájemném zápasu; budete se báti o dobro, budete sympatisovati s utrpením, budete se však na konec radovati, až uzříte vítěziti pravdu, čest a morálku, jakož se sluší na scéně jako v životě.

Ještě jednou, buďte nám vítáni.

SCARAMOUCHE. A naší snahou bude, aby vám u nás dobře ubíhal čas, jakož se sluší na scéně i v životě; abyste si ani nemohli vzpomenouti, že zatím co tu sedíte, vaše manželky vás mohou doma podváděti, nebo že vaši mužové mají příležitost, aby vás klamali; že na příklad vaše služky čtou zatím vaše dopisy a že do vašich bytů se loupají zloději. Snad teď vrahové zalézají pod vaše postele! Zavřeli jste všechno dobře? Jste si tím jisti, že jste nenechali otevřeno? Raději se jděte podívat domů, my můžeme hrát až podruhé.

DOTTORE. Ale Scaramouchi!

SCARAMOUCHE. Hned, hned. *(Rozhlíží se.)* Krásné divadlo! V takovém jsme ještě nehráli.

DOTTORE. Scaramouchi!

SCARAMOUCHE. Hned. Jemné obecenstvo. Prima obecenstvo. Kolik jich může být?

DOTTORE *(je na rozpacích, kárá očima Scaramouche).*

SCARAMOUCHE. Hezky je tady, moc hezky. Máme dobré místo, Dottore, vidíme pěkně na obecenstvo. Kdyby publikum vědělo, jak krásně je tady nahoře —

DOTTORE. Ale, Scaramouchi!

SCARAMOUCHE *(uznale).* Moc hezky je tady; jsem spokojen. Půjdeme už, Dottore? Děkuji, velice mne těšilo.

(Ukláni se obecenstvu, Dottore rovněž, a oba odcházeji dovnitř scény. — Ku předu vystoupi zároveň [v řadě] Gilles, Brighella a Trivalin.)

Výstup 2.

(Gilles, Trivalin, Brighella. V pozadí *Dottore* a *Scaramouche.)*

BRIGHELLA. Drahý Gillese —

GILLES. Já s vámi nehraji.

BRIGHELLA. Tedy vy, drahý Trivaline —

TRIVALIN. Nechte mne, já s vámi nebudu hrát.

BRIGHELLA. Ale pánové, vy se na mne hněváte pro Isabellu? Oba? Pro Isabellu? Ku podivu, že oba pro Isabellu.

TRIVALIN. Brighello, proč se divíte, že pro Isabellu?

BRIGHELLA. Já se divím, že oba, dobrý Trivaline.

GILLES. Proč se divíte, že oba, Brighello?

BRIGHELLA. Protože pro Isabellu, drahý pane. Ale já vám chci říci něco jiného. Podívejte se, jaké má Isabella rozkošné nohy; viděli jste již někdy takové nohy, pánové?

SCARAMOUCHE *(z pozadí).* Od kdy jsou Isabelliny nohy něco nového?

BRIGHELLA. Ale já jsem přišel s něčím docela jiným. Isabella mně totiž řekla, že by od nynějška chtěla — jak

bych se měl vyjádřiti? — že by chtěla býti oddána jen jedinému muži.

TRIVALIN. Komu, Brighello?

BRIGHELLA. Já nevím, pánové. Jedinému muži. Na mou

čest, já nevím, kdo to je, ale chtěl bych býti na jeho místě. Isabella je přece krásná žena.

TRIVALIN. Proč tedy není Isabella oddána jedinému muži?

BRIGHELLA. Já nevím, pánové. Patrně Zerbine jí to nedovolí, protože Zerbine chce, aby každý muž nejprve ukázal peníze. Ona totiž půjčuje na úroky peníze, které dostává od pánů za to, že je vodí k Isabelle.

GILLES. Milosrdný bože! Ta kuplířka! *(Vrhá se tváří k zemi.)*

BRIGHELLA *(sedá k němu na bobek).* Co je vám, Gillese? Má vám Dottore pustit žilou?

TRIVALIN. Nechte ho, Brighello; to je, myslím, jen záducha. Říkáte, Zane, že Isabella chce býti oddána jedinému muži?

BRIGHELLA. Ovšem, pane Trivaline. Ale drahý Gillese, co se vám stalo? Je vám snad špatně?

GILLES. Nechte mne! Oh, ta bídná žena!

BRIGHELLA. Isabella?

GILLES. Ne, Zerbine. Isabella je její obětí. Isabella je světice. Kdo může říci, že Isabella není svatá?

BRIGHELLA. Nikdo, pane Gillese. Isabella má dobrou povahu; Zerbine, ta to všechno dělá.

GILLES. Já nevěděl, jaké jsou to peníze! Já nevěděl, jaká hanba, jaká bolest na nich lpí!

BRIGHELLA. To máte z toho, že si vypůjčujete peníze od ženských. Já vás nelituji.

TRIVALIN *(pochmurně).* Tedy Zerbine to všechno dělá.

GILLES *(vstane).* Vyžeňte už Zerbinu z naší společnosti!

BRIGHELLA. To my sami nemůžeme, drahý Gillese. Řekněte jí raději, že ji náš ředitel vyhodí z naší tlupy, nepřestane-li nám dělati ostudu svými kuplířskými pletichami. Ředitel mi to povídal.

TRIVALIN. Řekněte jí to, Gillese, snad se Zerbine zalekne.

BRIGHELLA. Jděte, jděte, drahý Gillese, nerozmýšlejte se dlouho a jděte nejraději hned, nebo Zerbine zatím uloví pro Isabellu tady některého vzácného pána z obecenstva. Nu, jděte už!

(Gilles resignovaně jde.)

Výstup 3.

(Brighella, Trivalin.)

BRIGHELLA. A nyní, dobrý Trivaline, vám mohu něco říci: ten, komu chce býti Isabella oddána, jste vy. Ona sama mi to svěřila.

TRIVALIN. Nelži, Zane, to není pravda.

BRIGHELLA. Na mou čest, Trivaline, říkala mi to. K čemu bych lhal? Já z toho nemám teplo ani zimu.

TRIVALIN. Řekni Isabelle, můj dobrý Zane, že ji miluji.

BRIGHELLA. Dobrá, potěším ji. Říkala mi také, že byste si měl nakloniti starou Zerbinu.

TRIVALIN. A čím bych si získal starou Zerbinu?

BRIGHELLA. Já nevím. Měl byste snad dát Zerbině nějaké dary. Zerbine to má ráda.

TRIVALIN. Já nemám peníze, Brighello.

BRIGHELLA. Ale to je maličkost. Vidíte, já mám nějakou sumičku, kterou jsem si vydělal svou literární činností. Já vám uvěřím, což? Buďme přáteli, Trivaline. Půjčím vám pět set na třicet procent. To nic není, na příklad Zerbine žádá více. Hele, podívejte se, jak se Isabella usmívá.

TRIVALIN. Myslím, že žádáte příliš mnoho, Zane.

BRIGHELLA. Ale Trivaline, vy přece máte nejlepší vyhlídky. Heroické charaktery nyní získávají u obecenstva na oblibě. Za rok jistě budete engažován u nějaké stálé scény, nemyslíte?

TRIVALIN. Máte pravdu, Brighello.

BRIGHELLA. Ještě něco, Trivaline. Gilles je dlužen Zerbině asi čtyři sta. Prosím vás, na jeho hedvábné prádlo a kraječky mu gáže nestačí. Nu, to víte, chce se tím líbit Isabelle.

TRIVALIN. Cože, Isabelle?

BRIGHELLA. Ale ovšem, nebuďte slepý, a kdo vidí, ten vidí mnoho, na příklad i to, že se teď Gilles hádá s Zer-

bincu, že Zerbine má zlost a chce na Gillesovi své peníze zpátky, a že Gilles teď přijde na mne, abych mu pomohl. Prosím vás, já mu nemohu odepřít úvěru, leda že bych mu ještě dnes ukázal, že jsem své peníze půjčil jinému.

TRIVALIN. Já už rozumím. Dejte mně ty peníze.

BRIGHELLA. Zatím jen blanketek, milý Trivaline; a teď jděte podepsat směnku, abych ji mohl ještě dnes ukázat Gillesovi. Tadyhle Dottore a Scaramouche vám mohou směnku podepsat jako kaventi. Dottore má, myslím, sám nějaké peníze a Scaramouche má ve svém rodišti domek. Nu, jděte už, peníze dostanete až potom; a já tady zatím sehraju s Gillesem nějaký výstup. Jděte, jděte, Trivaline, jděte honem, než se vrátí Gilles.

(Trivalin odvádí Dottora a Scaramouche.)

Výstup 4.

(Brighella sám.)

BRIGHELLA *(zapisuje si do notesu, pak).* Jak, já mám hráti sám? Ale já nemám co říci. Kdo chce se mnou mluvit, ať mne vyhledá mezi čtyřma očima. Já nerad mluvím na prázdno.

Já tu nejsem proto, abych někoho bavil. Já nikoho nepotřebuji, já jsem samostatný člověk. Já nemám co říci, odpusťte.

(Gilles se vrací s výrazem bezmoci.)

Výstup 5.

(Gilles, Brighella.)

GILLES. Zerbine mně říkala, že ji ředitel nemůže vyhnat, protože je jí sám dlužen nějaké peníze. Ach bože! Kde je Trivalin?

BRIGHELLA. Šel jen k večerní pokladně. Co s ním chcete?
GILLES. Nic. Brighello, mezi námi, pujčte mi pět set. Vypůjčil jsem si něco od Zerbiny, a nyní jí chci její kuplířské peníze hodit pod nohy, protože má láska k Isabelle je jakoby poskvrněna tou mincí hanby.
BRIGHELLA. Ale já nic nemám, milý Gillese. Váš jemnocit musí míti strpení.
GILLES. Brighello, půjčte mi pět set! Zerbine mně už vypověděla půjčku a chce do rána peníze.
BRIGHELLA. Ale já nemám, maličký, na mou čest.
GILLES. Brighello, jsem ruinován. Kde seženu peníze do rána?
BRIGHELLA. Nevím, můj milý. Vymyslete si je.
GILLES. Zane, vy nechápete, jak jsem nešťasten?
BRIGHELLA. Chápu. Ale to je maličkost. Milý Gillese, já vím něco horšího. Trivalin má peníze, a chce nyní žíti s Isabellou. Zerbine prý to už zařídí.
GILLES *(lekne se)*. Ne!
BRIGHELLA. To víte, že Zerbine udělá za peníze všecko. Říkám, že Trivalin dostane Isabellu.
GILLES *(zoufale)*. Ne!
BRIGHELLA. Zapřísahám vás, drahý Gillese, je to pravda. Ještě dnes večer se to prý rozhodne.
GILES *(zoufale)*. Ne.
BRIGHELLA. Trivalin pospíchá, protože se vás bojí; zdá se mu, že Isabella je více nakloněna vám, jako že je.
GILLES. Brighello, je?
BRIGHELLA. Já nevím, drahý Gillese; ale věříte vůbec, že by Isabella mohla milovati Trivalina? Toho býka, tu hrubou triviální sílu? Takového brutálního a nízkého Trivalina?
GILLES. Ah!
BRIGHELLA. Nevíte, Gillese, že ženu je možno okouzliti jen duchem? Žena prahne po básníkovi, Gillese; žena prahne po loutně, po inspirovaném milenci, po veliké lyře

citů. Nevíte, že žena miluje básníka?

GILLES. Ah!

BRIGHELLA. Nevíte, Gillese, že žena chce býti přemožena duchem? Oblecte se myslí, přioděјte se attitudami, zaskvějte se jako básník, Peppe Nappo! Nevíte, že žena je poddána duchu?

GILLES. Ah! Je to pravda?

BRIGHELLA. Já nevím, můj milý, přesvědčte se o tom sám, hledejte, nalézejte a buďte šťasten. Isabello, pojďte sem, pan Gilles chce s vámi mluviti. — *(K obecenstvu.)* Pan Gilles bude mluviti s Isabellou. *(Ustoupí.)*

(Isabella se přiblíží.)

Výstup 6.

(Isabella, Gilles.)

ISABELLA. Ah, pane Gillese, já —
GILLES. Vy, Isabello, vy?
Já, Isabello, též. Já s prosbou hledám vás,
a prosím, pohleďte, zda nevložil jsem snad
— já snil jsem patrně a tak se stalo to —
své srdce bolestné zde ve váš ridikul,
jejž máte na rukou.
ISABELLA. Ne, pane, není tam.
GILLES. Vy díte, není tam? Jen, prosím, pohleďte,
snad našla byste je.
ISABELLA. Ne, pane, opravdu,
zde je můj poudre jen a zde má voňavka,
a to zde kapesník.
GILLES. To je váš kapesník?
Je měkký, skutečně. Jen chvilku dovolte,
já do něj vložím tvář. Jak voní! Co to je?
ISABELLA. Ah, pane, kapesník.

GILLES. To není kapesník,
ne, Isabello, ne; teť velká zahrada,
já vidím akáty a květy vonící,
a luna svítí tam; a jsou tam cestičky
tak divně vinuté, že chodce rozesní,
a po nich Gilles jde sám a nese kapesník,
a luna svítí tam.
ISABELLA. Ah, pane Gillese, ne,
mně vraťte kapesník.
GILLES. To není kapesník,
to krásná žena jest, jež stojí u okna,
a bílé šaty má a myslí na lásku,
snad myslí na lásku a o Gillesovi sní,
Gilles chodí pod okny a hraje na housle,
a luna svítí tam na bílý kapesník,
jenž vypil slzu teď — —
Mne včera pojal sen,
tak sladce přeletný jak spící dívky dech;
já o vás, Bello, snil, že pro vás umřel jsem,
váš křišťálový pláč se ronil bolestně
v mé rány zející, a já jsem vykřikl
svou náruč rozepnuv: Já nejsem mrtev již,
když ty mne miluješ!
Ne, já jsem jinak snil;
já o vás, Bello, snil, že spolu jeli jsme
ve starém kočáře, a tlustí koňové
nás vezli půlnocí po starých městysích,
přes hrubá dláždění, skrz dlouhé aleje,
přes kraje usnulé a spící vesnice,
a luna svítila pro štěkající psy,
a my jsme jeli pryč — —
Ne, jinak bylo to:
já o vás snil jsem jen a měl jsem o vás sen,
že já jsem slavný byl a stal se básníkem — —
Ó, Bello, slyšte mne: já nyní šťasten jsem.

Jen na mne pohleďte a potom rcete mi,
zda teď se usmívám.
ISABELLA. Ó, ano, pane Gillese.
GILLES. Tož nyní šťasten jsem.
BRIGHELLA. Mí drazí, odpusťte,
že vyrušuji vás, jak nutnost káže mi.
S dovolením, drahá Isabello. Na slovíčko, Gillese.

(Isabella, ukláněǰíc se obecenstvu, odchází nazad.)

Výstup 7.

(Gilles, Brighella.)

BRIGHELLA. Promiňte, Gillese, ale nyní nezbývá času na lyrické výlevy. Pamatujte, že jde o Isabellu.
GILLES. Ah, já ji miluji a jsem tak nešťasten,
že slzy prolévám, a zas jsem šťasten tak,
že radost přetéká z mých očí bláhových,
a pláču bolestí!
BRIGHELLA. Nechte toho, Gillese, já lyrice nerozumím.
GILLES. Já pravím toliko, že pláču bolestí,
a že jsem šťasten zas, a že ji miluji,
a že jsem nešťasten.
BRIGHELLA. Ale dobře, Gillese, až podruhé. Dejte nyní raději pozor, aby Trivalin nedostal, nebo spíše nekoupil vaši Isabellu.
GILLES. Brighello, co mám dělat?
BRIGHELLA. Milý Peppe, vy se přece nemůžete o Isabellu ucházet. Pamatujte, že jste zruinovaný člověk a vůbec bez zajištěné existence.
GILLES. Ale mé herecké vyhlídky — —
BRIGHELLA. Neklamejte se, milý Peppe, jsou prašpatné. Obecenstvo, abych řekl pravdu, je nasyceno lyrických charakterů a žádá si na scéně pathos, činorodost, heroismus, tragické postavy.

GILLES. Což dosti netrpím? Což nejsem dosti tragický?

BRIGHELLA. Ale nejednáte, drahý Gillese; obecenstvo chce viděti jednání, hrdinu, dynamickou povahu. Činu, Gillese, činu je zapotřebí na scéně.

GILLES. Já bych se chtěl státi tanečníkem.

BRIGHELLA. Vy máte chtít jen Isabellu, Gillese! Vy ji musíte unést během tohoto představení.

GILLES. Unést!

BRIGHELLA. Mějte odvahu, drahý Gillese; buď musíte zaplatit Zerbině dluhy nebo unést Isabellu. Chcete snad čekat na zítřek?

GILLES. Unést!

BRIGHELLA. Při vaší lásce k Isabelle, Gillese, uneste ji! Ve jménu mravnosti, Gillese! Vysvoboďte ji z moci kuplířky; uneste Isabellu, Peppe Nappo!

GILLES *(uchvácen)*. My spolu pojedem
ve starém kočáře, a tlustí koňové
nás v noci povezou po starých městysích —

BRIGHELLA. Ovšem, že to tak bude; uneste Isabellu, Gillese!

GILLES. — přes hrubá dláždění, skrz temné aleje,
přes kraje usnulé a spící vesnice,
a luna svítí tam pro štěkající psy,
tou nocí měsíčnou my pojedeme pryč,
a jak jsem o tom snil, tak všechno stane se;
jsem šťasten, Brighello!

BRIGHELLA. Dobře, Gillese, já vám to přeji. Všimněte si také, že vaše vítězství nad Trivalinem bude znamenati jaksi přemožení hrubé síly duchem, lyrikou, divinací.

GILLES. Brighello, já to v sobě cítím, že jsem básník a že nezemru beze slávy.

BRIGHELLA. Docela mé mínění, milý Peppe. A mimo to, milý Gillese, tímto únosem na sebe obrátíte pozornost, a avançujete na herce hrdinného, čímž se zlepší vaše hmotné postavení.

GILLES. Já bych byl rád hrdinným hercem. Gáže je pro mne vedlejší.

BRIGHELLA. I to padá na váhu. Tedy jednejte, Gillese, jednejte.

GILLES. Zasvětím do toho Isabellu.

BRIGHELLA. Chraň vás bůh, vy musíte unést Isabellu násilím, chcete-li postoupiti na hrdinný charakter. Ale teď jděte a objednejte starý kočár s tlustými koňmi.

GILLES. Ah, to nejde; Trivalin by mě viděl a mohl by mne podezřívati, proč odcházím.

BRIGHELLA. Tedy musíte odejít nenápadně, třeba pod záminkou nemoci. Vaše tělesná konstituce je tak jako tak slabá. Vidíte, Trivalin se už vrací.

(Přicházeji: Trivalin, Dottore, Scaramouche.)

Výstup 8.

(Gilles, Trivalin, Brighella, Dottore, Scaramouche, pak *Zerbine.)*

TRIVALIN. Podivné divadlo! V celé budově jsem nemohl nalézti péro a inkoust.

SCARAMOUCHE. Teď bych rád věděl, čím vlastně tady dramaturg seškrtává kusy!

BRIGHELLA. Párátkem, Scaramouchi. Pro bůh, Gillese, co je vám? Vy blednete!

GILLES. Ach běda, pomozte! Mně bolest svěravá
tak srdce zúžila, že dýchat nemohu
ten vše živící vzduch, a strašně dusím se.
Ach, probůh, pomozte!

DOTTORE *(pozvedá jej a ukazuje obecenstvu).*
Toť vada srdeční, vitium cordis zvaná,
ji zaviňuje láska, tanec, samohana;
extracta recte rara předpisuji jistá,
jež chválit vašnostem zde nezbývá mně místa.
(Dottore se Scaramouchem vynášeji Gillesa.)

Výstup 9.

(Trivalin, Brighella.)

TRIVALIN. Mně je Gilles protivný; je to pouhý slaboch.

BRIGHELLA *(vezme Trivalinovi z ruky směnku)*. Cože, slaboch? Já vám něco řeknu, Trivaline: Během dnešního večera chce Gilles — unésti Isabellu.

TRIVALIN. Cože?

BRIGHELLA. Pravím jen, že je žena vratká.

TRIVALIN. Isabella mne nemiluje?

BRIGHELLA. Miluje vás, drahý pane. Plane k vám horoucí vášní, je šílena láskou, hoří touhou po vás. Ale ženy jsou bezvědomé, můj pane, a Gilles dovede okouzlovati svým hladkým a lichometným jazykem. Neumluvil už často všechno obecenstvo tak, že vás vypískalo, protože jste hrál proti němu?

TRIVALIN. A Isabella?

BRIGHELLA. Žena je vratká, můj pane. Ženu omlouváme, neboť je nejistá a slabá, okouzlená již od svého zrození —

TRIVALIN. Isabella miluje Gillesa?

BRIGHELLA. Slabost, slabost! Já vím jen to, že Gilles miluje Isabellu.

TRIVALIN. Ó proklatě! Isabella ho miluje?

BRIGHELLA. Bláhový Trivaline! Myslíte, že by Isabella mohla vážně milovati Gillesa, tu cukrovou třtinu, tu sladkost pod jazykem, toho pomateného krasavce, který se maluje jak nevěstka a je docela nemocný uvnitř sebe?

TRIVALIN. Ne!

BRIGHELLA. Takový umělec! Ten epileptik! Ten mluvka, blázen, šašek! Myslíte, že by mohla Isabella Gillesa milovat?

TRIVALIN: Isabella? Ne!

BRIGHELLA *(opatrně)*. Já nevím, jestli ne, milý Trivaline. Já na příklad bych Gillesa nemohl milovat, ale dejme to-

mu, že by Isabellu unesl, pak by Isabella jistě k němu pocítila jakousi úctu, dohazovačku lásky — neboť takový únos je čin — —

TRIVALIN. Čin?

BRIGHELLA. Ano, můj pane, to má žena velice ráda, čin, odvahu, násilí. Mimo to Gilles by vás tím jaksi přemohl, a žena vždy miluje vítěze.

TRIVALIN. Že mne Gilles přemůže?

BRIGHELLA. To má žena velice ráda, Trivaline. *(Přestává se zajímati o Trivalina.)* Jelikož žena je udělána k tomu, aby byla přemožena, chce býti přemožena aspoň od silného, — milý Trivaline, to je přírodní zákon, že žena miluje hrdinu, na tom vy nemůžete nic změniti.

TRIVALIN. Ó Gillese!

BRIGHELLA. Jak, vy jste něco řekl?

TRIVALIN. Gillese, běda ti! střez se!

BRIGHELLA *(velmi horlivě)*. Drahý Trivaline, žena je slabá a proto je oddána heroismu. Žena, můj pane, miluje krev na rukou muže, a hlavně chce býti kořistí. Kdo zvítězí, tomu kořist připadne, a bude veliká? Já neříkám, že ne.

TRIVALIN. Kde je Isabella?

BRIGHELLA. Cože? Kořist? Já nevím, kdo ji dostane. Snad ten, kdo umí vládnouti jazykem, krasavec, lýra, okouzlovatel, což já vím? Mně je to jedno.

TRIVALIN. Dosti, Brighello! Kde je Isabella?

BRIGHELLA. Isabello, slečinko, pojďte sem, pan Trivalin chce s vámi mluviti, —
mé dámy, Trivalin. Je silný Trivalin,
typ muže hrdinný, vždy k činu připraven.

(Ustoupí.)

Výstup 10.

(Isabella, Trivalin.)

ISABELLA. Ah, pane Trivalin! *(Uklání se.)*
TRIVALIN *(uklání se).* Já s vámi mluvit chci,
ne, nechci mluviti, neb řeč je výmysl
pro lhářů tlachání; vždyť lidé počestní
se mohou láskou jen snad dorozuměti
bez vymyšlených slov, jež v ústech rodí se
za zuby bílými, z nichž tekou poutavě
ty hladké chytrosti a pohyblivé lži,
jež zvou se mluvením. Však dejte pozor jen,
ty řeči svůdné jsou a tenké jako had,
a v kluzké uzly své vás lstivě zapletou
jak ptáče bezmocné — — Zda je to počestné,
zda muže hodno to?
ISABELLA. Ah, Trivaline, ne.
TRIVALIN. Ať jiný cukruje své lichometné lži
a mluví medově, až karmín prýští mu
z úst barvou líčených: já prostě říci chci,
že ukláním se vám a že vás miluji.
ISABELLA. Já, Trivaline, též.
TRIVALIN. Jak, ty mne miluješ?
ISABELLA. Ó, ano.
TRIVALIN. Bohové! Já miluji tě tak,
že — tak tě miluji — Oh, slova ničemná,
jež zrazujete mne jak podlí sluhové,
jste prázdné zvuky jen, neb nezachytíte
a neobsáhnete, co v ústa stoupá mi
a chce být nazváno; vy slova klouzavá,
můj jazyk hledá vás a hmatá v zubech mých,
leč vy jen prcháte a příliš hladká jste,
než bych vás uchopil a spoutal jazykem
a potom vyvrhl. Má Isabello, slyš,

já miluji tě tak, že chtěl bych otřásti
tou celou budovou a krovy shoditi
na toto panstvo zde.

ISABELLA. Ó, ano!
TRIVALIN *(líbá ji).*
Jeť mužnost veškerá dar z rukou ženiných:
jen kdo je milován, je silen skutečně,
a slabost ženina se v sílu obrací
a v činy titanské, když s mužem spojí se.
Sem zbraně dejte mi, já nyní jednat chci,
žít, vraždit, vybít se a tříštit na drobno

to bouřné napjetí, — sem zbraně dejte mi,
neb prahnu po činech! Když láska plní nás,
ty tav ji ve vzdechy, však muž, ten ve výhni
ji razí v jednání, — sem zbraně dejte mi!
Vy, ctění pánové, kdož dole sedíte,
ať někdo vystoupí, by se mnou zápasil
o tuto ženu zde. Je někdo přítomen,
kdo míti by ji chtěl a komu líbí se?
Ať tedy vystoupí, já tuto hotov jsem,
ať přihlásí se jen a zkusí sílu svou,
já v boj ho vyzývám!

BRIGHELLA. A Gilles?

TRIVALIN. Ať vystoupí
z vás, obecenstvo mé, kdo Isabellu chce,
já zvu ho po třetí!

BRIGHELLA. A Gilles?

TRIVALIN *(vezme Isabellu do náruči)*. Má nejdražší,
dnes je můj první den; dnes prvně silen jsem
tvou láskou posílen — *(Líbá Isabellu.)*

BRIGHELLA. Mé dámy, Trivalin
vždy k činu připraven —

TRIVALIN. — — — sem zbraně dejte mi —

BRIGHELLA. Hle, skvělý idól žen, jak zpit je vášněmi,
to, prosím, věřte mi, je pravý Trivalin.

(Dottore a Scaramouche se vracejí.)

Výstup 11.

(Trivalin s Isabellou, Dottore, Scaramouche.)

TRIVALIN *(zpitě)*. Je někdo přítomen, kdo Isabellu chce?
Ať přihlásí se jen!

SCARAMOUCHE. Já, Trivaline, já,
ne, já ne, nýbrž on, Dottore Bourdalon,

chci říci Balcard; toť učený je pán
a pravý šarlatán, jenž třikrát promován,
Dottore Berolán, chci říci Bourdalon.
Vše léčit umí on, vyhánět nemoce,
od dětí pomoci, Dottore Bolerád,
chci říci Baloard. On Isabellu chce,
ne, on ne, nýbrž já; on však ji léčit chce,
což v jeho stáří již mně zdá se nemravným.
DOTTORE. Jen směj se starému, tak jako dávno kdysi
zlé děti židovské se smály: Pojď sem, lysý!
Však medvěd sežral je —
SCARAMOUCHE. A když je sežral, pravil:
Ty děti nezbedné jsem velmi dobře ztrávil,
však starce lysého, to přísahám vám, páni,
jen proto pustil jsem, že není vůbec k žraní.
Tak bible učí ty, kdož toho nevědí,
že mají zhubeni být všichni medvědi,
a též že starcové ve věku mnoholetém
jsou lysí zpravidla a nebezpečni dětem.
TRIVALIN *(k Isabelle).* Ty miluješ mne, rci?
ISABELLA *(v jeho náruči).* Ó ano! *(Líbají se.)*
DOTTORE. Jak jsou šťastni!
Tak, vizte, příroda si nalézá své cesty.
To není nemravné, co přirozeno jesti,
a jenom v přirozeném hledejme své štěstí.
SCARAMOUCHE *(na rampě).*
Mé panstvo, slyšte mne, jen nelekejte se
a klidni zůstaňte; vždyť horší pohromy,
jak požár Troje byl neb zkáza Sodomy,
se přihodily už, než to, co řeknu vám:
hle — hoří divadlo! Již krovy praskají,
dým k nebi valí se a skvělé plameny
již, ejhle, ztravují zde plafond nad námi.
Tož vstaňte pomalu a zvolna vyjděte,
jen klidně, pánové; z vás každý dámu chop

a k prsoum přiviň ji a vynes pozvolna,
bys službu konaje si dobře sloužil sám;
jen, prosím, pomalu, jak ukazuji vám.
(Ukláni se a s grandezzou odcházi.)

DOTTORE. Kam, Scaramouchi?

SCARAMOUCHE *(zastaví se).* Na stranu.
Tak, vizte, příroda si nalézá své cesty.
To není nemravné, co přirozeno jesti,
a jenom v přirozeném hledejme své štěstí!

DOTTORE. Scaramouchi!! Jsou věci — —

SCARAMOUCHE. Ale já nechci jít na stranu, Dottore, já chci jít jen stranou, aby ti dva zůstali sami. Proto jsem také posílal obecenstvo pryč, ale obecenstvo nemá tolik taktu, aby šlo na stranu, když vidí, že se herci na scéně milují. *(Odcházi za kulisy a mluvi odtamtud.)* Obecenstvo se prostě chová tak, že se v divadle znemožňuje. Já nebudu hrát.

(Vyjde z kulis, v levé ruce veliký cestovní kufr, přes rameno cestovní plaid, pod pravým paždím kompletní Hugovy Bidníky, svou zamilovanou četbu, a v pravé ruce dýku.)

DOTTORE. Kam, Scaramouchi, kam?

SCARAMOUCHE. Vidíte přece, na záchod. *(Vrací se.)* Zapomněl jsem vzít s sebou ještě svůj denník. *(Náhle se otočí na patě a utíká k východu, kde se srazí s Gillesem.)* Gillese, převezmi honem mou roli! *(Odbíhá.)*

(Gilles vstoupí do popředí.)

Výstup 12.

(Gilles, Trivalin, Brighella; vzadu *Dottore,* později se vrátí *Scaramouche.)*

GILLES. Jak, Trivaline, vy? Tu dívku pusťte mi
a jděte skrýti se!

TRIVALIN *(tiskne Isabellu k sobě).* Aj, Gillese, opravdu?

já nemám příčiny se stydně ukrýti,
já, prosím, nekradu, neb zvu to krádeží
lstně ženu unésti a zneužíti tak
v ní slabost bezradnou, a podle uchvátit,
co čestně získati je cílem mužovým;
fuj, Gillese, styďte se!

BRIGHELLA. Můj Peppe, řekněte,
je kočár uchystán?

GILLES. Tu dívku pusťte již,
či koupil jste si ji? A není stydno vám,
a hanbou nepláte, že kupujete to,
co muž si dobývá? Když tedy kramář jste,
co chcete nahoře? Tam dolů táhněte
a buďte divákem, neb tady nahoře
je místo pro herce; zde stojí estráda
pro city tragické a velká jednání,
a na té estrádě vy rcete veřejně,
co stál vás tento kup, co dal jste hotově
a co jste usmlouval?

TRIVALIN *(pouští Isabellu a hází Gillesovi k nohám váček s penězi; ale při dopadu každý pozná, že je prázdný).*
Zde moje peníze!
Vy za ně kupte si své jemné punčochy,
své poudry růžové a sladké voňavky,
své creamy, mýdlička a speciality
a mušky španělské, vše, co je potřebí
pro okouzlení žen, jež nevěstkami jsou,
jak vy jste nevěstka. Ne, Gillese, Trivalin,
ten nekupuje to, čím lásku získává,
neb získává ji tím, kdo, čím a jaký je;
vy ale děvkař jste!

GILLES. Jak, děvkař?

TRIVALIN. Jděte jen,
jdi, hledej v parterru, kde sedí zástup žen,
jdi, tři se nebo nyj a toč se opile

kol sukní hedvábných, mluv, čichej, okouzluj,
jdi dolů zbožňovat! neb všechny ženy zde
i ty, jež potkáváš, jež uzříš jedinkrát
či vůbec neuzříš, ty všechny miluješ
a všem se poddáváš: všem ženám na světě,
byť byly nevinné, že couvá mužův zrak,
za vlastní zkušenost se stydě před nimi,
ty všem se poddáváš. Jdi, hlade, dolu jen,
pro krásné oči své snad budeš vyslyšen,
a rci tam, nahoře že stojí Trivalin
a ten že silný je!

GILLES. Tož jděte do cirku,
svou sílu odneste, už na vás čekají,
tož jděte do cirku a koule zdvihejte:
však ženu, slyšte mne, tu nepozvednete!

TRIVALIN. Já ležet nechám ji! To patří mluvkovi,
by ženu pozvedal a kamsi povznášel
na lživé oltáře. Oh, bídní mluvkové,
lži z úst jim klouzají a pestře zbarveny
pak skáčou po zemi jak živé insekty,
a lezou do uší a sladce bzikají,
a ženy, myslíce, že jsou to řeči jen
a žádné insekty, jim naslouchají pak
a v nitru kazí se. To jiným ponechám,
lhát, básnit, zbožňovat a páchnout parfumem.
já sám však čestný jsem.

BRIGHELLA. Mé panstvo, Trivalin,
typ muže klassický.

GILLES. Lhát, básnit, zbožňovat:
toť vše, co nechápeš. Tvůj mozek točí se
jak blbý kola běh kol čepu jednoho,
kol toho slova »m í t«. Mít, býti vlastníkem,
ne chápat a ne ctít, ne zbožně vzývati,
co vyšší je než já, ne, pouze mít, jen mít,
mít, býti vlastníkem a hmatat rukama

a říkat »to je m é«, a všechno strhnouti
v níž svého vlastnictví, a míti ženu tak,
jak já mám toto sklo, ten zrcadlový střep,
toť strašné! *(Mršti svým zrcadlem o zemi.)*
Ta blbost úžasná: mít ženu; říkati
»toť m é« a sčítati vše její půvaby
a nazvat je »toť m é«. Co tvým je, hlupáku?
Nic, ani obraz ne, stín ženy v zrcadle,
nic, ani vůně ne, jíž dýše její vlas,
ni její pohyby, ni nejkrásnější sny,
ni její tajnosti. Mít ženu! kup si ji
a přece není tvá; a kup ji dvakráte,
a není více tvou než krásná neznámá,
jíž potkáš po prvé.
Hleď, Trivaline, hleď,
tam dole, to je svět; zde *(ukazuje nohou)* tvoje peníze;
jdi znova kupovat, však kupuj rozumně.
Jdi, kup si kravatu, já pravím: plastrony
se letos nenosí. Jdi, kup si kravatu.

TRIVALIN. Ty hade!

GILLES. Jdi, kup si kravatu.

TRIVALIN. Gillese!

GILLES. Jsem jaksi unaven. Isabello! Kup si kravatu, říkám. Isabello!

TRIVALIN. Oho! *(Vrhá se na Gillesa pěstmi; avšak Dottore a Scaramouche uchopí Trivalina každý za jednu ruku a drží ho takto po celou následující scénu.)*

DOTTORE. Ach, slyšte, pánové, vy ztřeštěni jste mládím,
já zkušenější jsem a otcovsky vám radím,
bez vášně mluvte jen; neb vášeň je jak clona,
jež oslepuje rozum, podle Cicerona.

SCARAMOUCHE. Gillese, pojď na chvilku podržet Trivalina, já zatím sehraju nějaký výstup.

ZERBINE. Budou se prát! Myslíte, že se budou prát?

Výstup 13.

(Gilles, Trivalin, Brighella, Isabella.)

(Brighella přivádí Isabellu do popředí.)

TRIVALIN. Gillese!

BRIGHELLA. Nechte hádek, pánové, jsou neplodné. *(Nadzvedá Isabelle sukni.)* Podívejte se raději, pane Gillese, jaké má Isabella rozkošné nohy! Viděl jste už někdy takové střevíčky?

ISABELLA *(uklání se)*. Ah, pane Gillese!

GILLES *(uklání se)*. Ah, Isabello!

TRIVALIN *(divoce)*. Odveďte Isabellu, Zane!

BRIGHELLA *(obrací Isabellu k Trivalinovi a povytáhne jí sukni výše)*. Podívejte se, drahý Trivaline, jaký to půvab! Jaká gracie!

ISABELLA *(uklání se)*. Ah, Trivaline!

TRIVALIN *(sklání kolena)*. Děkuji, Isabello!

GILLES *(křičí)*. Pusťte ji, Brighello!

BRIGHELLA *(otočí Isabellu do fronty a povytáhne jí sukni ještě výše)*. Vidíte oba dobře, pánové? Vizte, ta plnost, ta pevnost, ta bezvadná linie! *(Pouští náhle sukně.)* Drahá Isabello *(uklání se jí)*, vaše úloha jest u konce.

(Isabella se klaní obecenstvu a ustoupí nazad.)

Výstup 14.

(Gilles, Trivalin, Brighella.)

TRIVALIN *(trpí)*. Jak dlouho, Gillese, mne bude strašiti tvá bílá maska? Jdi mi s očí, šašku! Mé srdce mne ponouká, abych tě zabil!

GILLES. Zabiješ mne, protože se mne bojíš; protože víš, že

Isabellu lze přemoci jen duchem. Neboť Isabella prahne po loutně, Trivaline, po inspirovaném milenci, po veliké lýře citů. Nevíš, že žena prahne po básníkovi?

TRIVALIN. Žena je vratká a šilhá ušima po mluvkovi; ale věz, Gillese, že Isabella miluje hrdinu. Isabella miluje čin, odvahu, násilí a krev na rukou muže; neboť věz, Gillese, že žena chce býti kořistí.

GILLES. Ty však ji kupuješ! Ó, což je nějaká hanba ještě větší — fuj, Trivaline. *(Plije mu k nohám.)* Tak jedná hrdina?

TRIVALIN *(plije Gillesovi k nohám)*. Jsou snad lyrikové zloději? A co je podlejší, než uchvátit ženu podvodem, tak jako krade zloděj? Jdi mi s očí, zbabělče! Jdi, je noc, tvůj měsíc svítí, jdi krást kuřata, kuno, tichošlápku! Jdi, utíkej honem; což nejsem již Trivalin?

GILLES. Ty nejsi Trivalin, ty slúješ Capitan a Stantoretto, ty se jmenuješ Bascogliese nebo Giangurgolo; všude ti říkají jinak a všude tě znají jako opilce, falešného hráče a chvastouna, který křičí o svých činech a je zbabělým padouchem, trestancem a hulvátem vyhozeným z každé hospody. Tvé ruce jsou z tukové kaše, jsi napuchlý pitím, jsi celý naduřelý uvnitř sebe a docela bez síly.

TRIVALIN. A ty jsi Marco Pepe, šašek, máš padoucí nemoc a jsi pomaten pod svým čelem; ty kradeš verše a kuřata a lžeš každým slovem; a kdyby se smyl poudre s tvé tváře, bylo by viděti, jak jsi odkvetlý, ty nevěstko! Zerbine, kde je Isabella? Jsi docela odkvetlý, máš rybí oči. Přiveďte Isabellu, Zerbine!

GILLES. Isabello!

TRIVALIN. Isabella bude m á!

GILLES. Trivaline, za cenu mého talentu, mé lyry, mého srdce *(křičí)* ona bude m á!

BRIGHELLA. Pánové, dejte si raditi. Z vás ovšem nikdo neustoupí, tedy *(opatrně)* rozdělte se o Isabellu na polovic.

TRIVALIN. Lotře! *(Hodí po něm rukavici; ale Brighella se uhne a rukavice zasáhne Gillesa.)*

GILLES *(statečně)*. Přijímám, Trivaline!

BRIGHELLA *(klouže stranou)*. Cože, souboj?

TRIVALIN. Tedy souboj! Zbraně sem, pistole, cokoliv! *(Frontou k obecenstvu, slavnostně.)* Před vámi všemi se vyrovnám s Gillesem zbraněmi.

GILLES. Budu se bíti s Trivalinem před vašima očima.

DOTTORE. Ale pro smilování boží, Gillese, nedělejte to, vždyť vy jste sláb; ostatně jakožto lyrik nejste vázán ctí, vy můžete duell odmítnout.

GILLES *(zraněně)*. Proč všichni říkáte, že nejsem schopen činu? Dejte mi zbraně, já zvítězím!

DOTTORE. Trivaline, pro boha, tedy ustupte vy; Gillesovi se nesmí zde nic státi. *(Vede jej stranou.)* Vždyť se na vás nesluší, abyste se bil s Gillesem. Gilles přece nebyl vojákem.

TRIVALIN *(obrací se k němu zády)*. Isabella bude má.

SCARAMOUCHE. Gillese, nebij se, vždyť ty neumíš střílet.

GILLES. Scaramouchi, Isabella a láska povedou mou ruku.

DOTTORE. Nechte toho, Gillese; vždyť na vás se souboj ani nehodí; vy jste lyrický charakter, vy máte básnit, být smutný a trpět, ale abyste tady umíral, to není vůbec ve vaší roli.

GILLES. Dottore, já bych chtěl umřít pro Isabellu. Nikdy bych nezemřel krásněji než takto, oplakáván svou milenkou. Nikdy, Dottore.

DOTTORE *(lomí rukama)*. Běda, běda, jak osudná je láska!

BRIGHELLA. — a silná jako smrt.

TRIVALIN *(zvedá ruku)*. Scaramouchi, pistole!

(Scaramouche jde váhavě pro pistole.)

Výstup 15.

(Gilles, Trivalin, Brighella, Dottore.)

DOTTORE. Běda, běda! Ustupte ještě nyní, Gillese, usmiřte si Trivalina.

BRIGHELLA *(pochmurně)*. Musilo tak býti; Gillese, teď jednejte.

GILLES *(definitivně rozhodnut)*. Budu se bíti. Snad dnes umru a nebudu již nikdy takto státi, ale *(skloní hlavu)* budu se bíti.

Mé panstvo, já jsem Gilles, též Gracioso zván
a Peppe Nappa též; já v noci zrodil se,
když Měsíc bělostný byl právě v průchodu
se třpytnou Venuší. Jsem loutna stříbrná,
le pâle amant de la lune, a hraji veršíky,
a stár jsem doposud jen šest a dvacet let,
a kdekoliv jsem hrál, já vlídně přijat byl,
a tož vám děkuji. Mé panstvo, já jsem Gilles,
vy tedy znáte mne, a umru-li zde snad
před zraky vašimi, a nebudu již hrát
a dojímati vás, kéž láska posvětí
mou truchlou památku ve vaší paměti.

TRIVALIN. Já sluji Trivalin, mé dámy, Trivalin,
jsem ve dne rozený a starý třicet let,
já rostl v palestře a sílil tělo své,
hle, jak je massivní a rovně vyrostlé.
Jsem živel epický a hraji hrdinu,
vy suďte, dobře-li; však jestli zahynu,
to v rukou božích jest, pak, panstvo, vězte jen,
že zhynul silný muž, že zhynul Trivalin.

GILLES *(zavzdychá a lomí rukama, při tom tiše recituje)*.
Mé panstvo, já jsem Gilles, též Gracioso zván,
a Peppe Nappa též; já v noci zrodil se,
když Měsíc bělostný byl právě v průchodu

se třpytnou Venuší — *(recituje polohlasně dále; zatím)*
BRIGHELLA. A já jsem Brighella, též zvaný Fichetto
a Finochetto též, i Zane někdy zván.
Jsem, pardon, intrikán; to račte odpustit,
neb u nás, na scéně, zlo užitečné je,
však užitečnější je ještě v životě
uprostřed všechněch vás a mezi vašnostmi.
Vy tedy znáte mne, já váš jsem docela,
jsem, pardon, intrikán a sluji Brighella.

(Ukloní se a ustoupí nazad.)

Výstup 16.

(Předešlí a Scaramouche.)

(Scaramouche přináší pistole, Dottore je prohlíží a nabíjí. — Scaramouche dvakrát přeměřuje na scéně vzdálenost dvanácti kroků, kterou označí křídou; mlčení. — Dottore podá jednu pistoli Trivalinovi, druhou Gillesovi.)

SCARAMOUCHE. Nyní se každý postavte na své místo, zády k sobě; a jakmile budu veleti »tři«, obrátíte se rychle a oba zároveň střelíte. Oba zároveň, povídám.
TRIVALIN. Dobrá, začněme.
SCARAMOUCHE. Počkej, Gillese, hlaveň musíš držeti takhle, a prsty dej tak, a tady stiskni. Jen odvahu, Gillese, dopadne to dobře. *(Je ve tváři celý přepadlý starostí.)*
GILLES. Jsem hotov, Scaramouchi!
TRIVALIN. Začněme. *(Oba se postaví na vykázané místo zády k sobě.)*
SCARAMOUCHE. Bůh s tebou, Gillese! *(Chvěje se.)* Jedna —
GILLES. Počkej, Scaramouchi! Kde je Isabella?
SCARAMOUCHE. Je vzadu a dívá se na tebe.

GILLES. Umru-li, drahý Scaramouchi, vyřiď Isabelle, že jsem ji miloval. Řekni jí, že nenajde větší lásky, než lásku toho, kdo umřel pro ni.

SCARAMOUCHE *(dojatě)*. Vyřídím jí to, Gillese.

GILLES. Neřekl jsem jí ještě, že ji miluji. Vyřiď jí to teprve po mé smrti, Scaramouchi, a řekni jí, že jsem umřel pro ni, že má poslední slova, má poslední myšlenka platila jí; řekni, že jsem umřel s jejím jménem na rtech.

SCARAMOUCHE. Spoléhej na mne, Gillese.

TRIVALIN. Začněme!

GILLES. Mne včera pojal sen
tak sladce přeletný jak spící dívky dech,
o Isabelle byl, že pro ni umřel jsem,
a její sladký pláč se ronil bolestně
v mé rány zející, a já jsem vykřikl,
svou náruč rozpnuv: »Já nejsem mrtev již,
neb ty mne miluješ!«

SCARAMOUCHE *(povzdechne)*.

GILLES. Ty jsi ještě zde, Scaramouchi? Řekni to Isabelle raději hned teď. Vyřiď jí, že umru pro ni.

SCARAMOUCHE. Myslím, že to bude lépe až potom.

GILLES *(vzdychá)*. Tedy až potom. Dottore, zahynu-li, otevřte tu perleťovou skřínku, co vozím s sebou; mám v ní nějaké rukopisy, tedy vydejte je v růžových atlasových deskách, na hladkém velínovém papíře, a přiložte mou podobiznu, rytinku podle Watteaua. Nezapomeňte na tu rytinku.

DOTTORE *(pohnut)*. Dobře, drahý Gillese, buďte bez starosti.

TRIVALIN. Nu, bude to už?

GILLES. Hned, hned. Dottore, ořízka ať je zlatá. Pamatujte na tu ořízku.

DOTTORE. Ne, Gillese, já nezapomenu.

GILLES. Co jsem chtěl ještě říci? Scaramouchi, nechtěl bys po mně nosit mé šaty? Já myslím, že by ti slušely.

SCARAMOUCHE. Děkuji ti, dobrý Gillese. Budu je nosit.

GILLES. Na scéně?

SCARAMOUCHE. Na scéně, Gillese.

GILLES *(obrací se)*. Já bych si ještě rád zahrál naposledy na housle.

TRIVALIN. Zůstaňte na svém místě!

GILLES *(obrací se poslušně zpět)*. Nemohl bych se rozloučit s Isabellou?

DOTTORE. To nejde, Gillese, šetřte jejího útlccitu.

GILLES. Ah, ano. Tedy aspoň s Zerbincu?

TRIVALIN. Začněme!

Výstup 17.

(Předešli a *Zerbine,* pak *Brighella.)*

ZERBINE *(vyjde ze zákulisí)*. Poslouchejte, páni, to nejde, abyste se tu zabíjeli. Pan Gilles mně je dlužen nějaké peníze, a na kom si je mám vzít, bude-li zabit? Já nedovolím, abyste zabili pana Gillesa.

GILLES *(bezmocně)*. Vidíte, já se nemohu bít.

TRIVALIN *(křičí)*. Jděte pryč, Zerbine, nebo po vás střelím!

ZERBINE. Panenko Maria! Vy zlodějové, vy chcete okrást chudou stařenu!

GILLES. Zerbine, já vám dám peníze do tří dnů.

ZERBINE. Tři dny po smrti, ne? Já nedovolím, pane Trivaline, aby byl pan Gilles zabit. Zaplatíte mně snad vy jeho dluh?

BRIGHELLA *(stojí mezi kulisami)*. Zerbine, vždyť vám Gilles může postoupit vydavatelské právo na své rukopisy; na své verše.

ZERBINE *(nedůvěřivě)*. Myslíte, že na tom něco vydělám?

BRIGHELLA. Dejte je tisknout drobným tiskem na špatném papíře, bez desek, jakožto laciné vydání pro lid. Dnes

se vyplácí jen vydání pro lid. A mimo to, Gilles vám může nechati své svršky.

ZERBINE. Nu, jeho hedvábné prádlo by mohla Isabella pro sebe přešít do výbavy, ale co s ostatním?

BRIGHELLA. Prodejte to! Co s tím? Já bych si sám z jeho věcí koupil některé drobnůstky, starožitnosti a bibeloty; já se chci zařídit. *(Odejde.)*

ZERBINE. To je pořád málo! Já chci své peníze a budu Gillesa žalovat.

GILLES. Můj bože, co mám dělat?

SCARAMOUCHE *(v náhlé obětavosti)*. Nemám mnoho, ale co mám, patří Gillesovi jako mně. Já se za něj zaručuji.

DOTTORE *(prochvěn šlechetností, vzpřímí se)*. Ne, Zerbine, já za něj kaviruji.

GILLES. Ah! Já to nepřijímám.

ZERBINE. Ale já to přijímám, mladý pane; vy do toho nemáte co mluvit. *(Odchází nazad.)* Bude-li tady zakrvácena podlaha, zjednejte si někoho na umytí, já jsem na takovou práci už stará, krev pouští z podlahy mizerně. Nejlíp je nasypat na tu krev hrst soli a pak vzít hodně horkou vodu. Dřív jsem umývala krev moc často, ale teď už jsem na to příliš stará. *(Sedá vzadu na stoličku.)* No tak, začne to už?

BRIGHELLA *(z kulis)*. Pojďte sem, Zerbine.

Výstup 18.

(Předešli bez Zerbine a Brighelly.)

SCARAMOUCHE. Gillese, mám už velet?

GILLES. Počkej ještě, Scaramouchi. Já bych se chtěl jenom napít vody. Dejte mně někdo trochu vody s cukrem.

TRIVALIN. Dost! Scaramouchi, vel!

GILLES. Hned, jen okamžik. Co chci ještě říci, Scaramouchi? Dottore, co jsem chtěl ještě říci?

SCARAMOUCHE. Jedna!

GILLES. Ne, počkej okamžik. Směl bych ještě promluvit několik slov k obecenstvu?

SCARAMOUCHE. Dvě!

GILLES. Ne, ještě ne! Jak podivný je život! Ah, Scaramouchi — —

SCARAMOUCHE. Tři! *(Zakryje si oči.)*

(Trivalin se rychle obrátí a vystřelí; avšak Gilles se zapomněl otočiti a zasažen do zad, klesá na znak do náruče Dottorovy.)

Výstup 19.

(Předešlí.)

DOTTORE. Pomozte, Gilles je poraněn! *(Položí ho zvolna na zem.)*

SCARAMOUCHE *(kleká a nadzdvihuje Gillesa)*. Dottore, co je mu? Zachraňte ho, pro boha!

DOTTORE *(prohlíží jeho ránu)*. Ah, Bože! Milosrdný Bože! *(Poslouchá, jak Gillesovi bije srdce.)*

BRIGHELLA *(vystrčí z kulis hlavu v cestovní čepici)*. Stalo se něco?

DOTTORE *(klečí u Gillesa a poslouchá jeho srdce)*. Gilles umírá.

(Brighella zmizí.)

TRIVALIN *(zády k Gillesovi, zakrývá si obličej)*.
Já přece v právu jsem? Kdo smí mně vyčítat,
že nejsem v právu snad? Pro jeden život jen,
pro život jediný a ještě vratký tak,
tak křehce stavěný, že žíti nemohl!
Což stále netrpěl a nebyl slabý tak,
že věčně stonal jen?

GILLES. Zhasněte tady; proč mně dáváte světla nad hlavu?
DOTTORE. Gillese, chtěl byste něco?
GILLES. Rád bych ležel doma. Směl bych se ještě poklonit obecenstvu?
DOTTORE. Ne, drahý Gillese, raději ne, ležte klidně.
GILLES. Dobře, já budu ležeti velice tiše. Proč mne střelil do zad?
SCARAMOUCHE. Protože ses neobrátil, Gillese.
GILLES. Ah tak; Scaramouchi, já mám na prsou Isabellin kapesník. Dej mi ho. *(Scaramouche vyndá kapesník. Gilles znepokojen.)* Jak to přijde, že je krvavý? Vždyť jsem byl přece střelen do zad a ne do prsou?
DOTTORE. Nemluvte tak mnoho, Gillese, unavíte se.
GILLES. Ne, Isabello, ne. To není kapesník —
toť velká zahrada, já vidím růže v ní,
ty růže bílé jsou a mnohé červené,
Gilles chodí po cestě a líbá kapesník,
to není kapesník; to bílá žena je,
jež myslí na lásku — a je tam mnoho žen —
snad jsou to andělé, že je tak mnoho jich —
a Gilles je uprostřed a všechny sčítá je,
a je jich na tři sta — a teď již osm set —
a je jich stále víc — —
ZERBINE *(stojí nad ním)*. Dobrý bože, ten je hezký, ubohý mladý pán! Každá dívka by ho chtěla milovat. Proč má tak brzo umřít? Já bych mu mohla říci, které dívce se líbí.
TRIVALIN *(pohlíží tvrdě do publika)*. Ať se nikdo neodváží říci, že jsem ho zabil neprávem. Musilo to býti. Proč mně šel do cesty? Proč chtěl Isabellu? Isabella náleží mně.
ZERBINE *(přibližuje se k němu)*. Pane Trivaline, Brighella mně přepustil směnku, kterou jste mu dnes večer podepsal s Dottorem a Scaramouchem. Já jsem ji eskomptovala.

TRIVALIN. Nechte mne! Vždyť Brighella mně za ni doposud nevyplatil ani groše.

ZERBINE. Po tom mně nic není, to vy nemužete dokázat. Pan Brighella si vzal s sebou také vaše zavazadla a vaše obleky.

TRIVALIN. Jaká zavazadla? Kde je Brighella?

DOTTORE. Buďte tiše. Gilles umírá.

GILLES. Mé panstvo, já jsem Gilles, též Gracioso zván
a Peppe Nappa též — —

Jak je to dále?

SCARAMOUCHE *(tiše)* — — já v noci zrodil se,
když Měsíc bělostný byl právě v průchodu

se třpytnou Venuší. Jsem loutna stříbrná,
le pâle amant de la lune a hraji veršíky — — —

TRIVALIN. Musilo tak být. Což mohl on snad mít Isabellu? Což není Isabella má? Bylo to řízení osudu, aby Isabella byla má. *(Založí ruce a vzpřímí se.)* Nezabil jsem ho právem? Nenáleží teď právem Isabella mně? Neboť jsem zvítězil. Kde je Isabella?

SCARAMOUCHE. Gilles je mrtev.

DOTTORE *(vstává a pozvedá ruce).* Luno, tvůj milenec umřel!

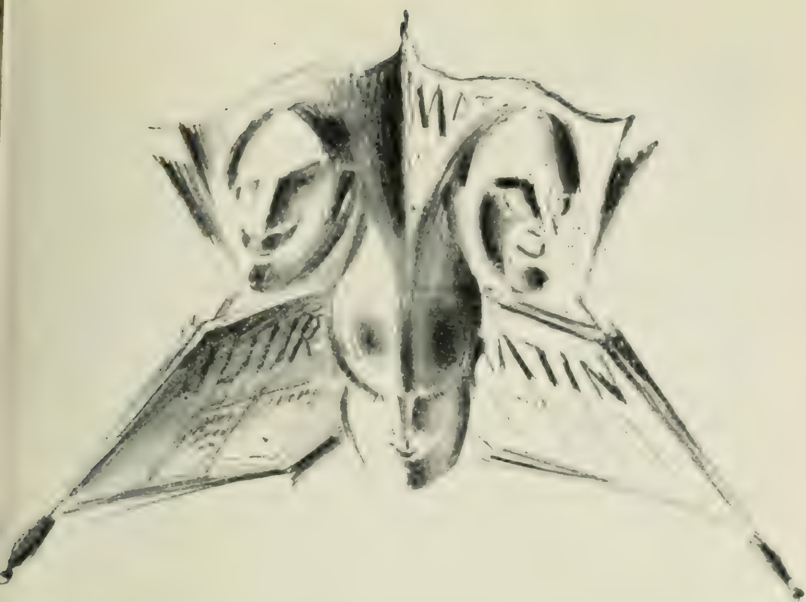
TRIVALIN *(vztyčí hlavu a oddechne si).* Kde je Isabella? Přiveďte mi Isabellu, Zerbine!

ZERBINE *(ukláni se).* Pane Trivaline, kočár čekal, pan Brighella se se mnou rozloučil — — ó, pan Brighella je kavalír!

TRIVALIN. Kde je Isabella?

ZERBINE. Odjela. Copak jsem její teta, abych ji hlídala? Odjela s panem Brighellou!

Opona.

SKANDÁL A ŽURNALISTIKA.

V květnu 1911 byla celá Paříž vzrušena událostí, která se z počátku nazývala *Tajemství lávky* čili *Zmizení pána Abbadie z Arrastu.* Historie tato sama o sobě není všední, ale její svrchovaná zajímavost leží v okolnostech, hlavně v chování žurnalistiky.

Dne 9. května v noci našli dva domovníci na lávce přes Seinu z Quai d'Orsay pohozený mužský svrchník, rukavice a klobouk. Ve svrchníku kromě saldovaných účtů byly nalezeny visitky se jménem: M. d'Abbadie d'Arrast. Nazítří žurnály přinesly zprávu o tomto nálezu a připojovaly: pán d'Abbadie d'Arrast je zámožný provinciální šlechtic, předák katolického hnutí, organisátor laického školství a osobnost vysoce známá v kruzích katolických

militantů; dále otec sedmi dětí, nota bene otec velmi pečlivý a něžný, manžel dcery katolického spisovatele Henry Lasserra, zkrátka člověk vážený, šťastný a vzorný, který přijel den před tím do Paříže, aby pořídil drobné nákupy a záležitosti, jakož jezdíval do Paříže často během dlouhých let.

Současně došla zpráva, že se pán d'Abbadie nevrátil domů do Evreux. Ihned vynořily se tři otázky: *zločin? sebevražda? útěk?* Žurnály odmítly sebevraždu pro mravní i hmotnou situaci zmizelého pána; policie pak sebevraždu hned od počátku rozhodně vyloučila, jelikož nalezené předměty byly nikoliv pohozeny, nýbrž uloženy na lávku, dokonce s jistou pečlivostí.

Jedna podotázka: vrhl se snad do Seiny ze šílenosti? Ale dvě hodiny před svým zmizením byl pán Abbadie návštěvou u svého bratrance Zoeggera, zdržel se půl druhé hodiny, velice žertoval, mluvil mnoho o svých dětech a o svých organisačních plánech, a pak odešel, prý pro zavazadla, jež nechal někde (nezjištěno kde) uložena; za půl hodiny po svém odchodu měl odjeti svým obvyklým vlakem, a za další hodinu byly nalezeny zbytky jeho existence na lávce.

Tedy (hypothesa žurnálů): pán Abbadie byl cestou k nádraží (nebo k domu, kde měl uložena zavazadla) přepaden, oloupen a vržen do Seiny na místě, kde byly nalezeny ony předměty. Naproti tomu policie zjistila lidi, chudáky bez přístřeší, kteří té noci spali pod lávkou; mezi nimi byl stařec se snětivou nohou a matka s nemocným dítětem, kteří po celou noc nemohli zamhouřiti oka; tito prohlásili, že po celou noc neslyšeli žádného výkřiku, žádné rvačky ani pádu lidského těla do vody. Tím byla vyloučena smrt ve vodě.

Proto sestrojily noviny druhou hypothesu: pán Abbadie byl přepaden cestou k nádraží (jež vede právě podle oné lávky), zabit, oloupen a odstraněn (ale kam?) a pak byla pomocí předmětů pohozených na lávce fingována od zločinců sebevražda.

Variace: pán Abbadie byl cestou k nádraží přepaden nikoliv od apaču, nýbrž od politických nepřátel (t. j. svobodných zednářu), a buď zabit nebo unešen; to byla málo věrohodná hypothesa politického zločinu, kterou hájil hlavně bratr zmizelého Martial, jenž se vypravil do Paříže na sledování stopy skutku.

Jelikož však policejní hlídky, které tu konají každonoční službu, stály v kritické chvíli na blízku a neslyšely žádného výkřiku ani rvačky, bylo přepadení neudržitelno. Proto převládalo mínění, že pán Abbadie šel pro svá zavazadla uložená v neznámém domě, a teprve v tom domě byl přepaden a snad zabit. To byla první skutečná pravděpodobnost, a zde začínal veliký úkol policie, zjistiti mysteriosní dům.

Ale policie hledala dosti nedbale a zajímala se více o to, kde pan Abbadie obědval, dříve než šel na návštěvu k bratranci; neboť policie měla svou hypothesu: že pán z Arrastu utekl.

Tato theorie platila za absurdní a ukvapenou; neboť žurnály všeobecně zjišťovaly, že pán Abbadie neměl ani morální, ani hmotné příčiny k útěku; že nebylo věrnějšího manžela, pečlivějšího otce a přísnějšího katolíka a šlechtice, než byl zmizelý pán; že vůbec jeho manželský život byl nezkalený, jeho styky korrektní a pověst co nejlepší. Dále že neměl s sebou dosti peněz, že v den svého zmizení zapravil v Paříži různé nepospíchající dluhy, že čtrnáct dní před svou cestou do Paříže bral ze svých statků značnou summu, kterou neprodleně a celou obrátil na zalesňování a meliorace, že zrovna v den svého zmizení nakupoval s nevšední pečlivostí obleky a potřeby pro své děti. Konečně že ještě posledního dne v Paříži vyjednával o organisačních a stranných záležitostech. A tak hypothesa policie vzbudila proti sobě jen rozhořčení.

V té době noviny uveřejňovaly různé dokumenty o privátním životě pohřešovaného pána, mezi nimiž se zcela náhodně octly tyto dva: Především, v prosinci 1910, psal pan

d'Abbadie d'Arrast jednomu příteli dopis, v němž položertovně a polotruchlivě praví, že mu je určena smrt v noci na lávce nad řekou. Podivná předtucha.

Za druhé mluvilo se o jeho lásce ke krbu a k rodinnému životu, o jeho lásce k dětem; že když na začátku tohoto roku bona jeho dětí, Mlle Helène Benoît, se rozhodla odjeti do Kanady, zdržoval ji všemi prostředky, i zvýšením platu, varoval ji, neboť sám v mládí ztrávil několik let v Kanadě, a dal si poslati od svých známých z Kanady dopisy, odvracející mladou dívku od tohoto rozhodnutí. Ale Mlle Benoît se nenechala zdržeti, tím spíše, že nedlouho před tím se vypravili do Kanady dva její bratři, a opustila službu.

Srovnejte tyto dva dokumenty. Jsou jasné, tak jasné, že . . . policie měla odvahu je prohlásiti za resultáty *pokryteckého plánu,* a postavila se se vší určitostí na stanovisko, že pán z Arrastu odejel do Ameriky s guvernantkou svých dětí; a na to se policie zahalila v mlčení, neboť přestala se zajímati o tuto nekriminelní affairu.

Dříve než budeme líčiti dále, všimněme si trochu moderní kriminelní policie, jak její stanoviska v této affaiře jako by byla složena z romantismu a exaktnosti; totiž její předpoklady hraničí s romantismem, tak jsou odvážné, ale její methoda je téměř vědecká; ale ty předpoklady jsou čerpány ze znalosti lidského nitra, ze znalosti trochu primitivní, trochu brutální, z analysy jistě nejemné, tvrdé a neučené. A tak policie jediná zde předpokládala s jakousi tvrdostí citovou záležitost, poblouzení srdce, a to beze vší sentimentality, beze vší vážnosti právě k oněm citům, právě k tomu srdci, jehož používá jako dané veličiny ve svých kalkulech.

Nebudeme se již zdržovati námitkami a opačnými hlasy. Žurnalistika zde pocítila sensaci a počala hledati na vlastní pěst, a dokonce živila později tuto affairu s hrubou raffinovaností; skoro se zdá, že pak žurnalistika částečně zavinila další konec, neboť její nadouvání tohoto útěku mělo snad nějaký vliv na kanadské úřady. Jistě ve všech státech je

nedotknutelnost domácího života jedním ze základních zákonů; jen »šestá velmoc« je v tomto ohledu absolutní, a ještě nikdy snad nebylo cítit její hroznou všemohoucnost jako v tomto případě.

Tedy zvláštní zpravodajové denníků se rozjeli, především na sídlo pána z Arrastu, do Evreux; tam interviewovali místního starostu, biskupa a důvěrné přátele; nejrozhodnější vyvrácení poměru mezi guvernantkou a pánem. Zpravodajům odepřen přístup do domu, paní z Arrastu nemocna; »sluhové nevědí ničeho«; novináři z nudy interviewují po čtrnáct dní všechno obyvatelstvo. Žurnály přinášejí podobizny pána a paní, životopis tchána Henry Lasserra atd. Druhá výprava reportérů se rozjela k rodičům slečny Benoîtové, do Bourgoin; otec je vyhodí, matka přísahá, že jsou to pomluvy, a předloží doklady, že její dcera odjela sama z Londýna na lodi *Lake Champlain:* ukáže dále dopis své dcery, v němž ona líčí svou cestu po moři na palubě Champlainu, kterýžto dopis prý byl poslán ze širého moře, po několikadenní cestě, poštovním parníkem. Sousedé a známí nevědí nic určitého. Třetí a čtvrtý směr žurnalistů byl na zaměstnavatele obou bratří Heleniných. Jeden z nich jen ví, že mladý Benoît chtěl už dávno do Kanady, druhý není doma a jeho syn líčí dobré vlastnosti druhého bratra.

Tu však londýnský zpravodaj »Matinu« zjistí, že Lake Champlain vůbec nevyjíždí z Londýna, nýbrž z Liverpoolu. Liverpoolský dopisovatel nenalézá jména sl. Benoîtové v seznamech společnosti Lane Pacific, jíž patří Lake Champlain; naopak zjistí, že příjemné cestovní dojmy, jimiž naplnila sl. Benoîtová svůj dopis, poslaný matce, byly pouhým opisem prospektu lodní linie Lane Pacific, trochu pozměněným. Konečně zjistí se, že onen dopis byl odeslán nikoliv z moře, nýbrž z Liverpoolu, a že loď, která právě v té době vyjížděla z Liverpoolu do Kanady, do Quebecku, nebyla Lake Champlain, nýbrž Lake Manitoba společnosti Canadian Pacific. Ta odhalení se objevovala v novinách den po dni.

Nyní interviewováni: advokát rodiny Arrastovy, advokát Benoîtových, pán Martial z Arrastu, dva katoličtí poslanci, a blízcí příbuzní obou rodin; u všech těch osobností převládá zaražený, zmatený tón.

Matin na svou pěst zjistí v pařížské kanceláři Canadian Pacific, že v lednu téhož dne, kdy pán Arrast přijel do Paříže za svými záležitostmi, předplatil jistý Mr. Wye dvě místa na Lake Manitoba pro 11. květen. V březnu, téhož dne, kdy do Paříže zajela na dva dny sl. Benoîtová, v té době na delší návštěvě u svých rodičů, představila se v téže kanceláři mladistvá mrs. Wye a doplatila lístky; ale téhož dne byl v Paříži také pán z Arrastu, jehož jméno bylo nalezeno v knize jednoho hotelu vedle jména paní Wye. Konečně v lodní knize Lake Manitoba se nalézá dne 11. května jméno Mr. et Mrs. Wye, jakožto držitelů jedné manželské kabiny. Další shody, jako záležitosti zavazadel atd., pátrání v hotelích a zkoumání podpisů prokázaly úplnou jistotu, že zkrátka pán z Arrastu a slečna Benoîtová odpluli spolu do Quebecku na parníku Lake Manitoba pode jménem Wye. Triumf novinářské methody.

Ale noviny nejsou nasyceny a nemohou tuto affairu opustiti na tak zajímavém bodě. Všichni příbuzní jsou znovu interviewováni, ale nyní se zahalují v mlčení. Katolické kruhy jsou interviewovány a rozhořčeně odsuzují uprchlíka. Zpovědník paní z Arrastu mluví o poblouzení mysli. Zjistí se, že sl. Benoîtová měla kdysi poměr s mladým silničním úředníkem, jehož jméno není známo, a zvláštní zpravodaj ho marně hledá, interviewuje silniční úřady a dělnictvo atd. Zvláštní dopisovatel »Matinu« navštěvuje předsíň paní z Arrastu a interviewuje dobré příbuzenské duše, jež ošetřují zdrcenou paní, staré šlechtické panny, jež se vyslovují zdrželivě a důležitě; konečně se reportérovi podaří proniknouti až k opuštěné paní, a po prvních svých neopatrných slovech pozná, že ubohá žena doposud nezná provinění svého manžela. Zatím uprchlíkův bratr pán Martial

d'Abbadie žádá, aby se noviny přestaly starati o tuto záležitost, jež se stala čistě rodinnou.

Ale nastává otázka, zda kanadské úřady nevyhostí »nepravidelný párek« jakožto t. zv. nepohodlné cizince. Zpravodajové z Quebecku se dozvídají, že asi ano; v tom případě by byl uprchlý párek dopraven do Evropy toutéž lodí, kterou přijel (Lake Manitoba). Noviny přetřásají otázku, zda paní z Arrastu svému manželu po návratu odpustí. Šlechtické příbuzné z jejího okolí sdělují, že již je odpuštěno. A nyní Matin hledá prostředek, kterým by zájem veřejnosti protáhl ještě o jeden den; proto předloží fotografii a rukopis pána z Arrastu pařížským věštkyním, jež poznávají jeho charakter jako zlý, autoritativní a úskočný. Konečně Lake Manitoba doplula do Quebecku.

Na můstku očekávají zpravodajové s fotografickými apparáty; z lodi vystoupí párek, vedený dvěma úředníky: Mr. Wye, oholený (pán z Arrastu nosil silné royalistické kníry!) a mladá Mrs. Wye. Žurnalisté rychle interviewují. »Já nejsem pán z Arrastu,« prohlásí Mr. Wye, »a jak živ jsem neslyšel toho jména.« Přes to přístavní úředníci proklestí párku cestu a dovedou jej prozatím do přístavního hospitalu, kde jsou umístěni odděleně.

Nyní trvá celý týden internování dvou francouzských přistěhovalců. Oba zprvu zapírají, pak se přiznají; je to pán d'Abbadie d'Arrast a Mlle. Benoît. Dobu svého věznění tráví tím, že neustále přecházejí spolu po koridoru a hovoří zcela klidně. Vůbec jejich klid a pevnost vzbudily v Kanadě nepříznivý podiv. Posléze úřady v Ottawě rozhodnou, že pán z Arrastu a slečna Benoîtová jsou vypovězeni z Kanady jako nepohodlní cizinci. Tedy pán d'Abbadie přijal své vypovězení, kdežto slečna Benoîtová podala proti němu rekurs; a tak po tomto týdnu byl pán z Arrastu naloděn sám na Lake Manitoba a vezen zpět do Evropy.

Zatím paní z Arrastu s nějakou příbuznou a jedním ze synáčků odjela do Paříže, snad »aby očekávala manžela«,

jak hádají noviny. V Paříži na Gare d'Orléans očekává reportér; ale paní ve smutku podaří se uniknouti a odjeti do tichého hotelu v Champs Elysées; tam vystoupí, podlomená, a vejde dovnitř. V chodbě hotelu již čeká zpravodaj Matinu; ale paní ve smutku přejde beze slova, samaritánská průvodkyně řekne žurnalistovi spěšně několik slovíček, a zničená rodina se usídlí v hotelu. »Paní z Arrastu jsme dosud neviděli vyjíti z hotelu,« píše Matin po dvou dnech. Avšak pán z Arrastu nevrací se sám a nestřežen; na Lake Manitoba jede zvláštní zpravodaj Matinu a vrhá denně radiogramy do Paříže. A tak víme všechno: Pán d'Abbadie d'Arrast vychází málo, dívá se do vody, a když někdo na něj promluví, odstrčí ho, tváří se jako němý, zpívá jen mezi zuby nějakou melodii. Konečně se spřátelí se dvěma kanadskými farmáři. Nikdo z passažerů nezná jeho osudu.

Když on je již v polovici cesty, dostala Mlle Benoît druhé nařízení, vrátit se do Evropy; je naloděna na parník Empress of Ireland, patřící téže společnosti (Canadian Pacific) a vezoucí do Anglie deputaci kanadských důstojníků ke korunovaci nového krále. Také touto lodí jede zvláštní zpravodaj Matinu, aby pozoroval mladou dívku; slečna Benoîtová málo vychází, jí s chutí a nemluví s nikým, neboť neumí anglicky.

Zatím Lake Manitoba s Abbadiem se blíží k Anglii, a v tu chvíli se podařilo Martialovi z Arrastu, bratru uprchlíkovu, a paní z Arrastu bez vědomí žurnalistiky proniknouti až do Liverpoolu, aby očekávali vracejícího se člena rodiny. Martial z Arrastu posílá na Lake Manitoba jiskrový telegram: »Pána z Arrastu očekává jeho bratr.« Ale uprchlík odpovídá ke kapitánovi: »Neznám žádného bratra a nepřeji si setkati se s ním.« Avšak přes to Martial sedne na parník, jenž jede proti Lake Manitoba, a potká loď se ztraceným bratrem ještě na volném moři. Na dané znamení se Lake Manitoba zastaví, druhý parník se přiblíží a po můstku přeběhne pán Martial. Pán d'Abbadie d'Arrast mluví se

svými farmáři; ale dříve, než ho mohl bratr poznati, uskočí a zmizí na schodišti. Nikdo z přítomných neví, kde je jeho kabina. Konečně kapitán jde sprostředkovati; ale pán d'Abbadie d'Arrast odpovídá jen krátkými lístky po groomovi, že svého bratra nezná, že nezná žádné rodiny, že nechce nikoho viděti. Zpravodaj Matinu pak oznamuje, že pán Martial z Arrastu plakal na lavičce až do příjezdu do Liverpoolu.

V Liverpoolu na přístavišti se tlačí zástup francouzských a anglických žurnalistů; Lake Manitoba přistála a první passažér, jenž přeběhl můstek, byl pán Abbadie z Arrastu; přeběhl a odstrčil čekající žurnalisty (dosti surově, jak psaly noviny) a utíkal z přístavu; to bylo již večer. Zástup novinářů za ním, v automobilech; pán z Arrastu prchal se svým balíčkem po ulicích, až zašel do nějakého hotelu; ale za pět minut vyběhl z hotelu opět se svým tlumokem a prchal dále; žurnalisté za ním. Prchající se zmýlil v cestě a zaběhl do doků; a nyní stíhali ho žurnalisté v noci přes doky, a když už ho doháněli, podařilo se mu přeběhnouti před jedoucím nákladním vlakem, zatím co stihatelé musili čekati u spuštěných závor; a když vlak přejel, pán d'Abbadie d'Arrast už zmizel.

Poslední passažér, jenž vyšel z Lake Manitoba, byl pán Martial z Arrastu; ten šel domů pomalu, též pěšky, do hotelu, kde čekala paní z Arrastu marně na svého manžela.

Hotel, v němž se uprchlý pán Abbadie usídlil, zůstal v té době nezjištěn.

Zatím s paluby Empress of Ireland, lodi, po níž jela Mlle Benoît, druhý reportér Matinu posílal denní radiogramy: že Mlle Benoît flirtuje s jedním kanadským důstojníkem, že se s ním baví pomocí slovníku, je krajně veselá a již důvěrná, chodí s ním po palubě zavěšená atd. Reportérovi se poštěstilo mluviti s ní o hudbě. Kanadští důstojníci se konečně dozvěděli, kdo je tato passažérka, a od té doby se tísní všechno obecenstvo na lodi tam, kde ona je, a prohlíží si ji;

je prý velice hezká. V té době se již její loď blíží k Liverpoolu, a z prvního parníku, který jede naproti, přestoupí na palubu Empress of Ireland nový zpravodaj Matinu.

Tento pán vidí tu tedy hezkou dívku stojící na palubě u zábradlí, přistoupí beze všeho k ní a řekne: »Pohleďte na ty kolosální přístavní budovy, na ty stojící lodě, na břehy Murreye v mlze ozářené sluncem; slečno Benoîtová, neřekla byste, že je to jako krásný obraz starých holandských krajinářů?« Mlle Benoît se pomalu obrátila a řekla: »Vy mne znáte?« A nyní počal pravidelný interview.

Mlle Benoît lhala, jak mohla. Pán z Arrastu je prý jen její přítel, tvrdila, téměř otec, a jel do Kanady pěstovat zemědělství; tento plán byl prý už dávno předem usmyšlen. Ona s ním jela jen proto, že slíbil místo jejím dvěma bratrům, kdežto ona se chtěla stát v Kanadě vychovatelkou. Zkrátka je to »ubohý muž«. Při tom se slečna velice mnoho smála, jmenovitě když slyšela, jak byla prohledávána Seina během pátrání po zmizelém pánovi. Další parník jede naproti a vymění s Empress of Ireland několik osob; na palubě Empress vznikne z toho znepokojení, že se pán Abbadie sem vloudil; a když slečna vidí zmatek úředníků, směje se opět: »Ubohý člověk.« Pak projevuje úmysl vrátiti se přímo domů do Bourgoin. Třetí parník jede vstříc a přinese list pro Mlle Benoît. Slečna pak prý velice zbledla a ihned zmizela ve své kajutě.

Je nutno říci, že na příchod kanadských vojáků čekal v Liverpoolu nadšený dav. Proto byli dovnitř přístaviště pouštěni jen ti, kdo si předem opatřili písemné dovolení od pana Forstera z Canadian Pacific. I čekalo se neustále, že pán z Arrasu si přijde pro toto povolení, neboť bezpochyby čekal v Liverpoolu na svou milenku. Avšak on nepřišel.

Když tedy Empress of Ireland přistála, vystoupili kanadští vojáci, pak ostatní passažéři; konečně i zvláštní zpravodaj na rozkaz důstojníka musil opustiti palubu, ale Mlle Benoît vůbec nevyšla ze své kabiny. Empress of Ireland odrazila od

můstku a spustila kotvy uprostřed přístavu, patrně čekajíc, až se uvolní přístav nákladní. Po dvou hodinách k ní připlul člunek, v němž seděl mladý, asi třicetiletý muž. Slečna Benoîtová sestoupila do člunku, na břehu sedla se svým průvodčím do automobilu a jela do města; novináři ve svých autech za ní. Slečna vystoupila s mladým mužem před 6 Red Cross Street, tlustá dáma otevřela vrata a slečna zmizela; byl to soukromý dům, jehož majitelka přijímala občas pensionáře. Ale tato majitelka byla manželkou sklepníka z lodi Lake Manitoba!

Je přirozeno, že novináři hnedle usoudili, že v tomto domě očekává slečnu pán d'Abbadie. »Zvonili jsme nadarmo; nikdo nepřišel otevříti.« Proto zpravodajové čekali ve svých automobilech před hotelem až do šesti hodin ráno, a byl jich takový počet, že ráno je policie musila rozehnati. Nedlouho po tom vyšli z hotelu pán z Arrastu a slečna Benoîtová, jeli automobilem na jisté předměstské nádraží (— to vše se zjistilo až příštího dne) a odtud odjeli, neznámo kam. Avšak víme, že pán d'Abbadie (pode jménem Gaudin) projevil úmysl odebrati se do Švédska nebo do severního Ruska.

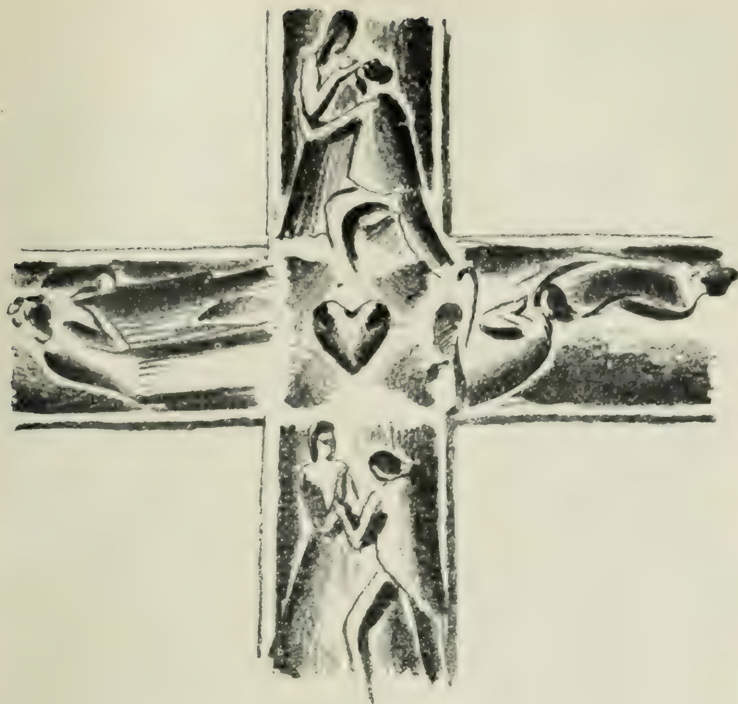
Téhož dne, ale náhodou již pozdě, totiž dávno po přistání Empress of Ireland, jež přijela nad očekávání časně, se přihlásila u pana Forstera v Canadian Pacific stará dáma a žádala o povolení ku přístupu na přístav. »Já jsem Mme Benoît, přijela jsem si pro dceru.« Ale místo povolení počala býti vyslýchána; krátce, nějaká Mme Benoît se prý představila už včera a vyžádala si dovolení pro svého prý bratrance (s polským jménem, asi třicetiletého), jenž tedy dostal povolení vstoupiti až na palubu Empress of Ireland a odvésti slečnu Benoîtovou, což se vskutku stalo. — Nyní druhá stará dáma dokázala, že ona je pravá Mme Benoît a že žádného takového bratrance nemá; ale bylo pozdě. V tu dobu její dcera již odjížděla »vstříc neznámému osudu«, jak psaly noviny.

Na zpáteční cestě byla Mme Benoît v Londýně ovšem také

interviewována; prý »neodpouští ani neodsuzuje«. Matin přinesl její fotografii, abychom viděli, jak pláče.

To je konec té sensační affairy. Dříve než skončíme, chtěli bychom jen upozornit na poměr obou uprchlíků, který se snad poněkud ztrácel v rychlých faktech. Především je to podivné, dlouhé pokrytectví tajného plánu podrobně chystaného a skrývaného; a potom opět sebezapírání během jejich zpáteční cesty, zřejmé hlavně v interviewu slečny Benoîtové. To jsou jistě skutky, jakým nelze upříti podivné síly, vyvolané v lidech do té chvíle snad obyčejných.

Jinak jsme se omezili na to, že jsme vypravovali vše podle své nejlepší paměti, nepřidávajíce ani jedné podrobnosti, ani přibarvení k faktům, jež přinášely francouzské noviny (hlavně Matin, přijavší tuto sensaci za svou) od 9. května, t. j. od nalezení svrchníku, klobouku a rukavic na lávce, až do 11. června 1911, do přistání Empress of Ireland v Liverpoolu.

MEZI DVĚMA POLIBKY.

Kterýsi bohatý pán oženil se s krásnou mladou dívkou, která však záhy zemřela a zanechala mu malou dceru Helenu. Helena po létech vyspěla v prudkou a tvrdošíjnou dívku, neboť její povaha nebyla mírněna nijakým mateřským vlivem, a tak Helena zůstala nezkrotná ve svém celém životě. Hlavně však odmítala všechny nápadníky, kteří se k ní chtěli přiblížiti, takže se zdálo, jako by byla pyšná, chladná a povýšená nad veškeru lásku. V ten čas její otec zaměstnával mezi svými podřízenými jistého větroplacha jménem Jakuba, který se do Heleny bez míry zamiloval.

Helena o jeho lásce nevěděla, neboť povznášela se tuze nad své okolí, a tak jeho láska rostla v bolesti a zuřivosti, jež ho dráždila. Helena si však myslila, že nepotřebuje žádné lásky. Ale v zármutku času se její srdce vzrušovalo a rozněcovalo; její oči utkvívaly na Jakubovi skrytě a dráždivě, třpytily se a uváděly ho ve zmatek; tu bránila se Helena vší silou, aby nemyslila na Jakuba, člověka podřízeného. Toto myšlení bylo tedy počátkem lásky, jež rostla v osamělosti a pýše, až přetížila veškeru tuhost Heleniny povahy: až třeštíc mezi sny a slzami Helena se cítila naplněna láskou a odhodláním.

A nyní nastává vývoj jejich dorozumění, totiž doba prvních radostí; nyní poprvé a cele prožívají rozkoše ruměnců a potkání, pohledů a značek; jejich ruce se tisknou v mimojití a přijímají malé dopisy, první tykání zrozené ze zmatku a nedočkavosti. Nyní se poprvé setkávají o samotě, letí si do náručí, zahrnují se polibky a vyznáními. Nikdy se nenasytí těchto polibků a nikdy nebudou mluviti jinak než v nadšení; ale pak budou nuceni jednati rozumně, budou se umlouvati, budou uvažovati o své lásce a jejích možnostech. Brzo však se přenesou přese všechnu opatrnost a dosáhnou toho, že jsou celý den pospolu. Je to jako nepřetržité spojení v čase, a v sledu radostí Helena přísahala věčnou lásku.

Pak najednou otec přistihl svou dceru v rukou Jakubových, a za to byl Jakub vyhnán z domu. Po nějaké době se Helena cítila matkou. Otec ji na rychlo provdal za jednoho nepatrného známého, člověka nízké povahy. Brzo na to se Heleně narodila holčička, dcera Jakubova. V té době mučil manžel Helenu s velkou krutostí a pro vlastní rozkoš, a tak Helena trpěla a schla hroznou bolestí. O tom všem věděl Jakub a ztýral na ulici Helenina manžela tak, že ten muž, beztak nemocný, strachem a ranami zemřel. Jakub byl souzen a odsouzen na pět let do vězení. Helena s dceruškou se odstěhovala velmi daleko a žila tam ve vdo-

vím smutku, a velice ji tam chválili pro její chladnost a pevnost, s jakou odmítala všechny nápadníky zamilované do její krásy.

Zatím žil Jakub pět let ve vězení, a celých pět let pracovala v jeho hlavě jediná myšlenka, zda na něho Helena čeká; a to ho naplnilo takovým stálým smutkem, že všichni se divili jeho slabému rozumu. Za těch pět let ztratil všechnu svěžest své povahy a docela zbělel, protože bděl po tmě; a když po pěti letech vyšel z vězení, jal se hledati Helenu a nemohl jí nalézti, neboť nikdo nevěděl, kam se odstěhovala.

Zatím Helena žila v tom vzdáleném městě se svou dceruškou, ke které byla velmi zlá a přísná. V její hlavě nebylo žádné myšlenky a v jejím srdci nic, co by toužilo po spojení. A jednou dorazil Jakub k tomu domu a viděl Helenu státi na balkoně. I sedl si na patník a netroufal si vejíti, neboť byl ostříhaný jako trestanec a žlutý nezdravostí a špinavý jako tulák. Když lidé chodili tou cestou, báli se ho a dávali mu peníze. Po sedmi dnech, co takto seděl, se konečně odhodlal a vstoupil do toho domu. Ale paní ho nepoznala a poručila, aby ho vyvedli a nic mu nedali. Ale on řekl: »Já jsem se jmenoval Jakub.«

Tu řekla Helena, aby se posadil, a ptala se, co chce; avšak při tom se na něj dívala takovýma očima, že se Jakubovi sevřelo hrdlo, a on nemohl mluvit. V té chvíli vešla do pokoje jeho dceruška, ale Helena ji udeřila a poslala pryč. Tu sklopil Jakub oči a viděl, jak je otrhaný a bídný, i řekl si, že jeho ošklivost Helenu uráží, že je trestanec a žebrák, kdežto ona se stala pyšnou paní; a tedy odešel beze slova, pln lásky a zármutku, neboť kromě ní neměl nikoho, koho by miloval.

A tak žila Helena dále bez jediné myšlenky v hlavě a jediného pohnutí v srdci, a Jakub zatím odešel do vzdáleného města, aby tam zbohatl a byl vznešený a slavný, aby mohl potom předstoupiti před Helenu jako rovný před

rovnou. Tak bohatl Jakub a opotřebovával se a stal se slavný. Všichni žasli nad ohromnou vůlí a výkonností toho člověka, ale on prožíval jen jednu myšlenku, aby rychle zbohat a vrátil se k Heleně.

Tedy po čtyřech létech se navrátil Jakub k Heleně. Přijel v tak krásném kočáře, že všechno služebnictvo Helenino se postavilo ve dveřích a klanělo se mu. Ale on vyběhl po schodech nahoru a spěchal k Heleně, ona ho však nepoznala. »Já jsem Jakub,« řekl a ona mu řekla: »Co na mně chcete?« Tu sevřelo se Jakubovi hrdlo tak, že nemohl mluvit. V tu chvíli přistoupila k Heleně její dceruška; Jakub se na ni usmál, ale v tom mu vyhrkly z očí slzy, neboť povážil, že uplynulo už deset let od jejich prvního políbení. I myslil si Jakub, že musí Heleně připomenouti jejich někdejší lásku; proto líčil jejich schůzky, tajnosti i tělesná znamínka; popsal dům, zahradu a všechny dny, jak šly za sebou, a co v nich mluvili a dělali, a v jakých to radostech tenkrát žili. »Nepamatuji se na ně,« odpověděla Helena.

Tedy vypravoval Jakub, jak žil pět let v žaláři, jak musil pracovat v opovržení a nízkosti, jak na ni čekal a vzpomínal; s podrobnostmi líčil své útrapy v čase, svou samotu, lásku a obavy; a při tom bylo vidět vrásky, jež hluboko vnikly do jeho obličeje. Ale Helena zůstala zabrána ve své nic. Tedy Jakub vypravoval, jak ji potom hledal po celém světě, až ji na konec našel, a jak nemohl promluvit; a jak se potom chtěl pro ni stát bohatý a slavný, jak se to vyplnilo, kolik má peněz a jak mnoho cti. Ale čím dále mluvil, tím vzdálenější a nepřítomnější Helena byla.

Tedy Jakub řekl, že by měli spolu vychovávat svou dceru, aby měla otce i matku. »Nemám jí ráda,« řekla Helena. Tu Jakub hrozně sesmutněl, neboť viděl, že mezi nimi není žádného spojení a že jsou jako odděleni od sebe na věky. Viděl, že její srdce je mrtvo a bez lásky a nemůže býti vzkříšeno. Proto se mu zdálo, že má bdíti nad tím mrtvým srdcem, jako je zvykem hlídati zemřelé a činiti

na jejich počest skutky dobrodiní. Prodal tedy všechno, co měl, a usadil se blízko Heleny; navštěvoval ji každého dne, a protože nedovedl mluvit o sobě nebo o ní nebo o věcech jim blízkých, aby mu při tom nevnikaly slzy do očí, mluvil jen o všeobecných lidských věcech, povznešených nad plynoucí život; lidé ho považovali za filosofa a velmi si ho vážili.

Když to však trvalo několik let, vznikla v něm myšlenka, že musí odjet na konec světa, aby na Helenu zapomněl. Posledního večera ji navštívil, ale o ničem jí neřekl; mluvil žensky a bizzarně, aby ji rozveselil; avšak Helena zůstala lhostejná a nehybná. Potom Jakub vstal, řekl »Na shledanou« a šel po schodech dolů; ale na posledním schodě pocítil v srdci tak prudkou bolest, že vykřikl a vrhl se úprkem zpět; chytil Helenu oběma rukama a strhl ji k sobě. Helena se hrozně bránila; bylo mu, jako by nevěděl, co dělá, ale zdálo se mu, že zápasí po dlouhé, strašně tmavé hodiny proti veliké síle, jež se bránila; tu mu tak vstoupila krev do hlavy, že nevěděl, co dělá. Teprve po chvíli věděl, že Helena visí na jeho šíji a líbá ho ze všech sil nenasytnými a náruživými polibky; že on ji nese v rukou jako před dvanácti lety a zahrnuje polibky a vyznáními. A najednou zmizelo dvanáct let a Helena spočívá v jeho náručí; tyká mu mezi polibky, rozechvívá se zmatkem a nevinností, vrhá se na něho celým tělem a celým srdcem; brání se, umírá, prosí a směje se. Nikdy nebudou syti těchto polibků a nikdy nevyčerpají poklad svých radostí; hodiny nerozdělí jejich objetí a dlouhé hodiny nezměří jejich štěstí, veškerá věčnost nezměří štěstí jejich lásky.

Ale když nastalo ráno, spala Helena na rameni Jakubově, Jakub pak přemýšlel o tom, že byl marně pět let ve vězení, kde pracoval v trpělivosti a ponížení; že nadarmo byl bohatý a měl statky, čest a úřady; že nadarmo zmoudřel a byl moudrý jako filosof a vážený u lidí; neboť to vše bylo jako prázdná chvíle, jež uplývá mezi dvěma polibky,

jako chvíle marnosti mezi dvěma milenci. »Jak mnoho člověk prožije mezi dvěma polibky,« řekl nahlas. Tu otevřela Helena své krásné oči a pohlížela na Jakuba, jakoby se divila, že je u ní; i políbil ji Jakub a řekl: »Heleno, včera jsi usnula v mých rukou v domě svého otce a spala jsi beze snů a vědomí, beze snů jsi prospala čas mezi dvěma polibky.«

Helena byla bledá a zašeptala: »Jak mnoho člověk vytrpí mezi dvěma polibky!«

A Jakub pocítil v srdci, že už je starý a blízký smrti.

OSTROV.

(Vl. Hofmanovi.)

Svého času žil v Lisaboně Dom Luiz de Faria, který potom odplul do světa a poznav jeho největší část, zemřel na nejvzdálenějším ostrově, jejž si můžeme představiti. Za svého života v Lisaboně byl to muž plný rozumu a váhy; žil tedy, jak takoví mužové žijí, tak, aby vyhověl sobě a neškodil ostatním, a zaujímal pro sebe tolik místa, kolik chtěl podle své vrozené pýchy. Ale i ten život ho omrzel a stal se mu obtíží; i převedl svůj majetek na peníze a odplul první lodí do světa.

Tak pluli na té lodi nejprve do Cadizu a potom do Palerma, Cařihradu a Bejrutu, do Palestiny, do Egypta a kolem Arabie až na Ceylon; potom obepluli i Zadní Indii a ostrovy, jako Javu, a na to zamířili opět na širé moře k východu slunce a na jih. Někdy potkávali krajany, kteří se navracovali domů a plakali radostí, když se vyptávali na vlast. Ve všech těch zemích viděl Dom Luiz tak mnoho podivuhodného a skoro zázračného, že se mu zdálo, jakoby byl na všechno zapomněl. Když tak pluli po tom širém moři, přepadlo je bouřlivé počasí a jejich loď se zmítala na vlnách jako korek, jenž nemá směru ani držení. Po tři dny se bouře neustále stupňovala a třetí noci přirazila jejich loď na korálové úskalí. Dom Luiz se cítil za strašného praskotu vyzdvižen do výše a pak sletěl do vody; ale voda ho vyhodila zpět a vrhla ho bez vědomí na tříšť trámů. Když se probudil, viděl, že je jasné poledne a on sám a sám že pluje na hromadě rozbitých trámů po klidném moři. V tu chvíli pocítil poprvé radost nad životem. Pak plavil se až do večera a celou tu noc a celý následující den, ale nikde neviděl země. Nad to břevna, na kterých se plavil, se vodou uvolňovala a ztrácela kus po kuse a marně je Luiz svazoval dohromady cáry svých šatů. Konečně zbyly mu už jen tři

chatrné trámce a on sám klesal únavou a pocitem opuštěnosti; tedy rozloučil se Dom Luiz se životem a odevzdal se do vůle boží.

Třetího dne za úsvitu viděl, že ho vlny nesou k překrásnému ostrovu, který jakoby se vznášel na vodách se svými rozkošnými háji a zeleným porostem. Pak vstoupil konečně na zem, pokryt solí a pěnou. V té chvíli vyšlo z lesa několik divochů, ale Dom Luiz vykřikl proti nim nepřátelsky, protože se jich bál. Potom poklekl k modlitbě, poklesl na zem a usnul na břehu moře.

K západu slunce ho probudil hlad. Písek kol něho byl pln šlépějí po bosých ploských nohách, a Dom Luiz se zaradoval, že kolem něj seděli na bobku divoši, divili se mu a mluvili o něm, a že mu nic neudělali. Tedy šel si hledat potravu, ale byla už tma. Když obešel skálu, spatřil divochy sedět v kruhu a večeřet; viděl muže, ženy i děti v tom kruhu, ale sám se postavil opodál a netroufal si přistoupiti blíže, tak jako žebrák z cizí obce. Tu zdvihla se mezi ostatními mladá divoška a donesla mu ošatku plnou ovoce. Luiz vrhl se na ošatku a jedl banány, fíky staré i čerstvé a jiné ovoce, a syrové mušle, maso sušené na slunci a sladký chléb jiného druhu než je náš chléb. Dívka mu ještě přinesla džbán pramenité vody a sedíc v dřepu dívala se, jak jí. Když se Luiz najedl a napil, pocítil úlevu v celém těle a jal se nahlas děkovati dívce za její dary a vodu, za její milosrdenství i za milosrdenství všech ostatních. Zatím co tak mluvil, rostla v něm vděčnost jako sladká tíseň přeplněného srdce a rozplýval se v taková slova, že nikdy dosud nedovedl tak mluvit; divoška pak před ním seděla a naslouchala.

I myslil si Dom Luiz, že musí své díky opakovati, aby jim rozuměla, a děkoval tak vroucně, jakoby se modlil. Zatím všichni divoši odešli do lesa a Luiz se bál, že zůstane sám s takovou radostí v srdci a opuštěn na místě tak neznámém; proto počal dívce vypravovati, aby ji zdržel, kdo je

a odkud přichází, jak se ztroskotala loď a jaké útrapy zakusil na moři; a divoška pořád ležela na břiše a tiše naslouchala. Tu viděl Luiz, že usnula tváří k zemi, a sednuv si opodál, díval se na nebeské hvězdy a poslouchal šumění moře, až na něj přišel spánek.

Když se ráno probudil, hledal divošku, ale ona už zmizela; jen otisk po ní zůstal v písku, a bylo tam vidět celé její tělo rovné a dlouhé jako zelený prut; a když Luiz vstoupil do toho důlku, byl teplý a vyhřátý sluncem. Potom šel podél celého břehu, aby si prohlédl ten ostrov. Někdy musil jíti lesem nebo křovím, někde obcházel močály a přecházel balvany. Někdy potkával divochy, ale nebál se jich. Viděl moře tak modré jako nikde na světě a kvetoucí stromy a zvláštní lahodu rostlinstva. Tak šel po celý den a viděl krásu toho ostrova, nejpěknějšího ze všech, které kdy spatřil; i obyvatelů si všimnul, že jsou hezčí než jiné divoké národy. Druhého dne pokračoval v takové prohlídce, takže obešel celý ten ostrov, požehnaný potůčky a květem a mírně utvářený, tak jako bychom si představovali nějaký ráj, až přišel na večer opět na to místo, kde byl vystoupil z moře, a tam seděla mladá divoška sama a pletla si vlasy. U jejích nohou ležely trámy, po kterých byl připlul, a až k těm trámům smykaly se vlny neschůdného moře, takže nemohl jíti dále; zde usedl Dom Luiz vedle ní a díval se na ty vlny, jak odnášejí jeho myšlenky, vlna po vlně. Když se tak vystřídalo mnoho set vln, přeteklo jeho srdce nesmírným zármutkem a on počal naříkat, jak šel po dva dny a obešel celý ostrov, ale nenašel nikde ani města, ani stanoviště lodí, ani člověka sobě podobného; že všichni jeho soudruzi zahynuli na moři a on že je vržen na ostrov, ze kterého není návratu; že je sám mezi nízkými tvory divochy, kteří mluví jiným jazykem, v němž není možno rozeznati slov ani smyslu; tak žaloval, a divoška mu naslouchala ležíc na písku, až usnula jako ukolébána nářkem jeho bolesti. Tu umlknul Luiz a tiše dýchal.

Ráno seděli spolu na skále nad mořem, odkud bylo viděti veškeren obzor. Tam rozpomenul se Dom Luiz na svůj celý život, na nádheru a skvělost Lisabonu, na svou lásku, na své cesty a na vše, co byl v světě viděl, a zavřel oči, aby v sobě našel krásné obrazy svého života. Když pak opět otevřel oči, viděl divošku, jak sedíc na svých patách pohlíží před sebe kosýma, jaksi bezrozumnýma očima; viděl, jak je pěkná, s maličkými ňadry a tenkými údy, hnědá jako hlinka a pěkně vzpřímená.

Tam na té skále sedával často, aby vyhlížel nějakou loď; viděl slunce vycházeti z moře a zapadati v něm a zvykl si na ně i na všechno ostatní. Poznával sladkost toho ostrova a jeho podnebí, jež bylo jako ostrov lásky. Někdy k němu přicházeli divoši a vážili si ho a dřepíce v kruhu posedávali tam jako tučňáci; byli mezi nimi tetovaní a velmi staří, a nosili mu podíly z jídla, aby ho živili. Když pak přišla doba dešťů, usídlil se Dom Luiz v divoščině chýši. Tak žil mezi divochy a byl nahý jako oni, ale pohrdal jimi a nenaučil se ani jednomu slovu jejich jazyka. Nevěděl, jak říkají ostrovu, na němž bydlel, střeše, která ho kryla, a ženě, jež byla před bohem jeho jedinou družkou. Když se vracel do stanu, nalezl tam připraveno jídlo, lože a tichou náruč hnědé ženy. Ačkoliv o ní smýšlel, že snad není lidským tvorem a že se podobá ostatním zvířatům, přece byl k ní takový, že jí vypravoval svým jazykem, a byl spokojen, že ho pozorně poslouchá; a tak jí vypravoval všechno, co pořád zaměstnávalo jeho mysl: o životě v Lisabonu, o svém domě, o podrobnostech svých cest; s počátku ho mrzelo, že divoška nerozumí slovům ani smyslu toho, co mluvil, ale pak si zvykl i na to a vypravoval jí vše pořád týmiž slovy a obraty, a vždy potom ji bral do náručí jako svou manželku.

Ale během času byla jeho vypravování stále kratší a přervanější; příběhy unikaly Dom Luizovi, jakoby se nebyly staly, jakoby se vůbec nic nebylo stalo; celé dny ležel na

loži zamýšleje se pro sebe a mlčel. Zvykl si na všechno tak, že neustále seděl na své skále, ale nevyhlížel už žádné lodi. Tak uplynulo několik let, a Luiz zapomněl na návrat, na minulost i na svou rodnou řeč, a jeho mysl byla stejně němá jako jeho jazyk. Vždy večer se navracel do své chýše, ale neseznámil se s divochy blíže než prvního dne, kdy byl přistál.

Jednou v létě byl hluboko uvnitř lesa, a náhle se ho zmocnil takový nepokoj, že vyběhl z lesa, a tam spatřil na moři kotvící krásnou loď. Tu běžel s tlukoucím srdcem ke břehu, aby vystoupil na svou skálu, a když k ní přišel, uviděl na pobřeží skupinu námořníků a důstojníků; i ukryl se za kamenem jako divoch a naslouchal. Jejich slova dotýkala se jeho paměti a on pochopil, že příchozí mluví jeho jazykem. Povstal tedy a chtěl na ně promluvit, ale vykřikl jenom hlasitě. Příchozí se ulekli, a on vykřikl podruhé, a oni zdvihli karabiny; v tom rozvázal se jeho jazyk a zvolal: »Senhores, slitování!« Všichni vykřikli radostí a spěchali k němu; ale Luize popadl divošský pocit, že musí před nimi utéci, oni ho však již obstoupili, objímali po řadě a zasypávali otázkami. Tak stál uprostřed nich nahý a plný úzkosti, rozhlížeje se, kudy by prchl.

»Neboj se,« řekl mu starý důstojník, »a vzpamatuj se, že jsi člověk. Přineste mu maso a víno, neboť se zdá být hubený a bídný. Ty pak poseď s námi a odpočiň si, abys si znovu navykl lidské řeči a ne křikům, jakými snad mluví opice.« I přinesli Dom Luizovi sladké víno, upravená masa a suchary; on pak seděl mezi ostatními jako ve snu a jedl a pociťoval, že se mu navrací paměť. Též ostatní jedli a pili a hovořili vesele radujíce se, že nalezli krajana. Když Luiz pojedl, naplnil ho sladký pocit vděčnosti jako tenkrát, když ho nasytila divoška, jakož i radost nad krásnou řečí, kterou slyšel a jíž rozuměl a nad družnými lidmi, kteří na něj mluvili jako na bratra. Proto přišla mu slova sama na jazyk a on jim všem děkoval, pokud dovedl.

»Odpočiň si ještě,« řekl mu starý důstojník, »a pak nám povíš, kdo jsi a jak jsi sem přišel. I vrátí se ti pak převzácný dar jazyka, neboť nic není krásnějšího nad to, že člověk muže hovořiti, vypravovati své příběhy a vylévati své city.«

Zatím co tak mluvil, naladil jeden mladý námořník svůj hlas a počal potichu zpívati krásnou píseň o muži, jenž odejel za moře, a jak jeho milenka prosí moře, větry a obzor, aby jí ho vrátily; při tom byl její stesk vysloven nejpěknějšími slovy, jež by kdo dovedl nalézti. Po něm jiní zpívali nebo recitovali jiné básně podobného obsahu a čím dále tím smutnější; ty písně opěvovaly touhu po milém, lodě, jež vyplouvají do dalekých zemí, a věčně měnivé moře; konečně se všichni rozpomínali na domov a na všechny, koho tam opustili. Dom Luiz plakal v slzách, byltť až k bolesti šťastný prožitými útrapami a tím, že se vše tak rozluštilo, že odvyknuv vší řeči slyšel nyní krásnou hudbu básní, a proto, že to bylo vše jako sen, o nějž se bál.

Posléze zdvihl se starý důstojník a řekl: »Děti, teď si prohlédneme tento ostrov, který jsme tu našli v moři, a před západem slunce se tady sejdeme, abychom se přeplavili na loď. V noci pak zdvihneme kotvy a pod ochranou boží poplujeme zpátky. Ty pak,« obrátil se k Luizovi, »máš-li tu něco, co je tvé a co chceš vzíti s sebou jako památku, přines to sem a počkej tu na nás před západem slunce.« Námořníci se tedy rozptýlili po pobřeží, a Dom Luiz se ubíral k divoščině chýši; čím dále tím více se loudal, staraje se v mysli, jak by divošce řekl, že musí odjeti pryč a opustiti ji. I na kámen si cestou sedl a uvažoval, že nemůže jen tak utéci beze vší vděčnosti, když s ní prožil deset let; vzpomněl si na vše, co mu kdy prokázala a jak ho živila a sloužila mu svým tělem i svou prací. Potom šel do jejího stanu, sedl si k ní a mluvil velmi mnoho a překotně, jako by ji tím chtěl přesvědčiti; vypravovalť jí, že pro něj přijeli a že musí odplouti pro nutné záležitosti, jež si vymyslil ve

velkém počtu. Pak ji vzal do náruče a děkoval jí za všechno, co mu prokázala, a sliboval, že se brzo vrátí, dokládaje se přísahami a dušováním. Když už dlouho mluvil, zpozoroval, že ona ho poslouchá bez rozumu a pochopení, a tu se velice rozmrzel ztráceje trpělivost a opakoval všechny důvody co nejnaléhavěji a dupal při tom nohou, jak byl netrpěliv. Náhle mu napadlo, že snad námořníci už odplouvají, nečekajíce na něho, i vyběhl uprostřed řeči z chýše a spěchal na břeh.

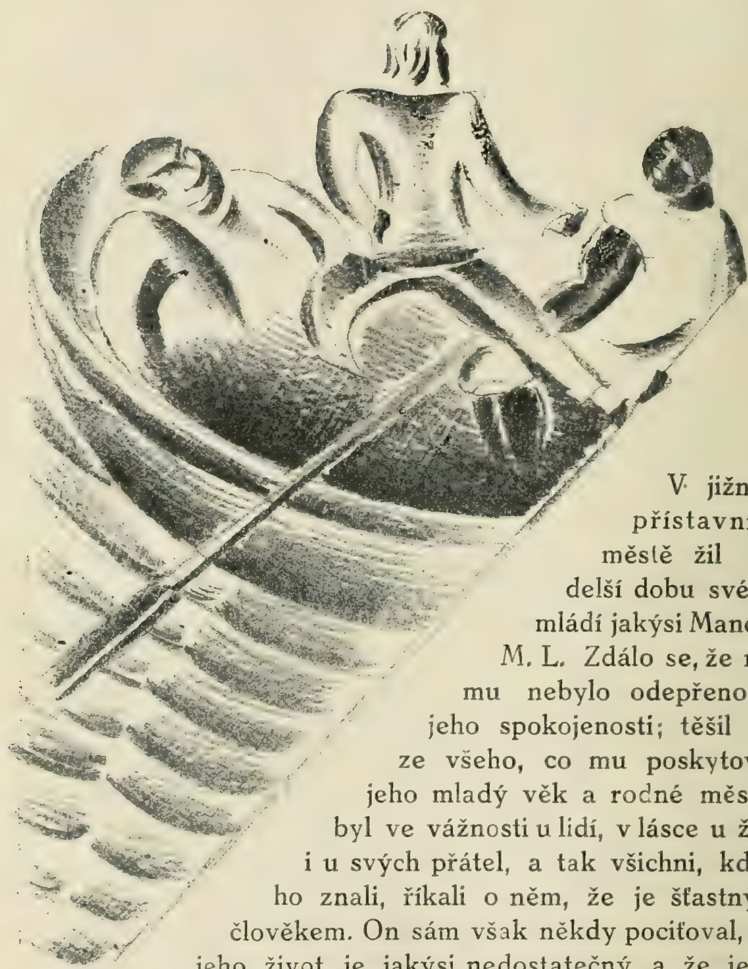
Ale nebylo tam ještě nikoho, a on si sedl, aby čekal, a tuze ho počala trápiti myšlenka, že snad mu divoška dobře nerozuměla, že třeba neví, co jí řekl o tom, že musí odejeti; a to mu bylo tak hrozné, že najednou se rozběhl zpátky, aby jí ještě jednou všechno vyložil. Ale nevstoupil do její chýše, nýbrž díval se skulinou, co tam dělá. Viděl, že natrhala čerstvé trávy a vystlala jí jeho lože, chystajíc mu noc; viděl, jak rovnala pro něj ovoce, a poprvé si všimnul, že sama snědla špatné kusy, zakrslé nebo skvrnité, a pro něj vybrala nejkrásnější plody, samé veliké a neposkvrněné; a potom usedla nehybná jako soška a čekala na něj. Tu pochopil Dom Luiz zcela jasně, že musí ještě snísti přichystané ovoce, ulehnouti na připravené lože a ukončiti její čekání, než odjede.

Zatím zapadalo slunce a námořníci se sešli na břehu, aby odpluli; jen Dom Luiz scházel a proto za ním volali: »Senhor, senhor!« Když nepřicházel, rozběhli se po kraji lesa, aby ho hledali volajíce. Dva lodníci běželi zcela blízko něho a pořád volali, ale on se ukryl v houští a srdce mu v prsou tlouklo strachem, aby ho tam nenašli. Potom všechny hlasy utichly a nastala tma; šplounajíce vesly odpluli lodníci na loď a litovali nahlas ztraceného trosečníka. Pak bylo zcela ticho, i vyšel Dom Luiz z houští a vrátil se do stanu; divoška tam seděla nehnutá a trpělivá; Dom Luiz snědl ovoce, ulehl na čerstvé lože a vzal ji k sobě, jež čekala.

Když se ráno rozbřeskovalo, Dom Luiz nespal a díval se dveřmi chýše ven, kde za stromy lesa bylo vidět jasné moře, a po tom moři plula krásná loď směrem od ostrova. Divoška spala před ním, a nebyla již pěkná jako před lety, nýbrž byla ošklivá a strašná; a slza za slzou kanuly na její ňadra, když Dom Luiz šeptem, aby to neslyšela, opakoval krásná slova, podivné básně líčící žal touhy a marné, věčné prahnutí.

Potom loď zmizela za obzorem a Dom Luiz zůstal na tom ostrově, ale nepromluvil od té doby ani jediného slova po všechna leta, jež ještě prožil před smrtí.

ŽIVÝ PLAMEN.

V jižním přístavním městě žil po delší dobu svého mládí jakýsi Manoel M. L. Zdálo se, že nic mu nebylo odepřeno k jeho spokojenosti; těšil se ze všeho, co mu poskytoval jeho mladý věk a rodné město, byl ve vážnosti u lidí, v lásce u žen i u svých přátel, a tak všichni, kdož ho znali, říkali o něm, že je šťastným člověkem. On sám však někdy pociťoval, že jeho život je jakýsi nedostatečný a že jeho štěstí je jen zdánlivé, tak že v něm nalézal občas cosi jako nudu nebo tíhu, která skličovala jeho myšlenky melancholií. Snad byla to nespokojenost,

že žije tak, jak právě žil, a ne tak, jak si vubec nemohl vymysliti; nebo to bylo proto, že žil v přístavním městě, kde lidé dýchají ve vzduchu zlatý prach dalekých zemí, dívají se denně na modré moře vzbuzující touhu po dálných končinách, a vždy mohou jediným krokem odtrhnouti se ode všeho a odejeti kamkoliv, kam se jim zlíbí. Ale snad si to vše Manoel ani neuvědomil, nýbrž cítil jen ztajený neklid a nejasnou touhu, o které nevěděl, odkud přichází a jak by jí utišil.

A tak vyšel jednoho večera ven, aby se procházel po ulicích rodného města. Byla již temná noc, Manoel pak chodil sám a bez cíle, až přišel k přístavu a tam se zastavil nad vodou.

Voda tiše šplounala a od moře vál chladný vánek. Veliké lodi bez plachet se kymácely a třely se o sebe dřevěnými boky, až skřípaly. Uprostřed stála loď největší mezi všemi a kolem na vodě tančily člunky s rozžatými světly. »Jak kdybych odejel do Indie,« napadlo náhle Manoelovi; tak stál a díval se na temnou vodu a černé lodi. »Kdybych odejel do Indie,« řekl podruhé. Tu přistoupili k němu dva mužové, jeden fantasticky tlustý a druhý černoch. »Pane,« řekl onen tlustý, »viděl jste někdy vlašťovku nebo volavku, která by doletěla tak daleko, jako dopluje člověk s pomocí boží? Svět, pane, je složen čili sestaven z dálek a směrů. Tvá žena, tvůj soused i tvůj dům tě omrzí, tvé štěstí tě zklame a tvůj život se nevyvede; ale v cizích zemích nemá člověk ani ženy ani souseda ani domu; v dalekých zemích bydlíš mezi čtyřmi světovými stranami, a každý směr leží před tebou jako silnice, abys po ní šel. Tedy vyjdi ze svého vězení, člověče, vyskoč ze žaláře a zavři za sebou vrata; tu poznáš a pochválíš, jak zvláštní moci bylo k tomu potřebí, aby bylo stvořeno tolik mnoho směrů a aby byly udělány tak veliké dálky, a že to všechno dokazuje pravou všemohoucnost a divotvornou sílu boží, amen!« »Na konci každého směru,« řekl černoch, »jsou

země nebo ostrovy, na kterých je všechno zcela jiné a daleko lepší než na jiných místech. Někde jsou krajiny tak krásné, že by v nich člověk na všechno zapomněl; a přece jinde jsou ještě mnohem krásnější země, a jinde ještě lepší než tyto, a nikde tomu nenajdeš konce.« »Jsou také takové případy,« řekl tlustý, »že se lidé v cizině usadí, zbohatnou nesmírně a stanou se tam třeba guvernéry či panovníky a užívají všech žen, které jsou v jejich zemi nebo na jejich ostrově. Někde jsou krajiny vůbec neobydlené od lidí i zvířat a není tam nic než boží svoboda; ale pravá svoboda není pro člověka na jednom místě, nýbrž na celém světě.« Zatím co tak mluvili, dívali se stále na onu loď připravenou k odjezdu; právě na ní rozvinovali plachty, skoro jako když pták rozevírá křídla, ale ještě nevzlétá. V tom zazněl na palubě zvon a zvonil dlouho. I slézali oba mužové s nářkem a nadávkami do člunu a prosili Manoela: »Poručte nás do boží ochrany, urozenosti.« »Kam jedete?« ptal se Manoel. »Do pekla, urozenosti,« řekl bílý a odrazil nohou loďku. »Do obou Indií,« řekl černoch. »Jak kdybych jel s vámi,« vykřikl Manoel a skočil do prostřed člunu. Loďka se zatřásla, černoch prudce zavesloval a najednou narazili na bok lodní; a sotva vstoupili na palubu, veliký koráb se pohnul směrem k širému moři.

Tak přišel Manoel na loď a stal se pro celý svůj život námořníkem.

Jejich cesta vedla přes Tunis, pak přes Egypt, Arabii i obě Indie; Manoel však nesetrval na žádném místě, a když se ta loď vracela do Evropy, vstoupil na jinou a plavil se zase dále. Střídala se roční počasí a léta a on se stále nevracel; přečkal záhubu různých lodí, smrt mnohých soudruhů, překonával různé nemoci, jako zimnici, horečky a nákazy z bahen nebo od hmyzu, léčil se také z různých ran, zatím co v jeho vlasti všichni věřili, že už dávno zhynul. Ale Manoel nikde nenabyl stálé spokojenosti nebo klidu, a nikde se neusadil, nýbrž raději se bídně živil po-

tuluje se po nejrůznějších zemích a vodách. Nikdy se nenasytil tohoto bludného života a jeho vášeň ho poháněla stále dál a zase na jiná místa, až byl již stár a úplně ztráven tvrdostí svého těžkého života a neschopný, aby déle odolával smrti. Protože byl chudý a nikdo tuláka neosloví a nepozve do svého domu, ulehl Manoel na ulici, aby umřel; neměl však zajíti mezi kamením v prachu a dešti jako zvíře a ne člověk a byl dopraven do špitálu Milosrdných bratří. Tam ležel ve velkém sále, a na tabulce nad jeho hlavou napsáno jeho jméno a jméno nemoci, jíž mu bylo zemříti; ruce měl složeny na prsou a spal.

Když se pak probudil, přistoupil k němu mladý bratr duchovní a řekl: »Pane, kdo zle stůně, neví, co je mu souzeno: ale i zdravému je lépe, aby se vyzpovídal a očistil svou duši ode všeho nekalého. Chcete tedy kajicně se vyzpovídat a osvěžit svou duši sladkými svátostmi spásy?«

Chci,« odpověděl mu Manoel, »jelikož všude, kde jsem byl, jsem rád užíval všech požitků a sladkostí, které by mne osvěžily.«

Tu spěchal zbožný bratr k jednomu knězi slavnému zpovědníku a vypravoval mu, že ve špitále leží jeden člověk povahou jako pohan a že nyní se snad chce obrátit a kajicně vyzpovídat.

I šel kněz ten k Manoelovi a oslovil ho přívětivě: »Milý synu, řekli mně, že hodiny tvé jsou sečteny a že jsi ochoten vylít svou duši před Pánem a složit mu účty ze svých skutků.«

Na to počal Manoelovi velice výmluvně mluviti o zpovědi, jak je dobře, než opustíme život, přehlédnouti jej v celku a vypovědět důvěrně všechny své skutky, že Manoel upřímně zatoužil vyzpovídat se a prosil kněze, aby ho vyslechl.

»Dříve rozvaž všechny své skutky,« pravil kněz, »a dobře se na vše rozpomeň. Nevadí ti nemoc a jsi dosti při svých smyslech, abys nezapomněl na nic důležitého?«

»Nikdy jsem neviděl svůj život tak jasně a úplně jako teď,« odpověděl Manoel.

Zpovědník zaradoval se nad jeho pokorou, řekl kolemstojícím, aby odešli, a usedl k Manoelovu loži, aby ho vyslechl; a Manoel se na to ptal: »V jakém pořádku se mám zpovídat? Podle času, podle zemí nebo dle skutků?«

»Jak dovedeš,« řekl kněz, »ale nejraději podle skutků. Vidím, že jsi rozumný muž, a chválím tě pro tvou odevzdanost do vůle boží. Dobře je tomu, kdo bez výčitek a bázně se loučí se životem, aby nastoupil velikou cestu do lepšího světa.«

»Můj život,« odpověděl na to Manoel, »byl namáhavý, a proto těším se na dlouhé odpočinutí a spánek, a nebojím se hrobu, neboť je to lože bez moskitů, ani temnoty, neboť v ní není ani zlodějů ani hadů. Nikdy už nebudu žít na tak blažených ostrovech a nikdy už neuslyším tak krásných zpěvů, jako jsem slyšel na svých cestách. Ale chci spát a snít o tom, co jsem miloval, a nikdy nezapomenu na to vše, na nic z toho, co jsem kdy viděl.«

Na to se Manoel vzpřímil na lůžku a počal mluviti: »Je toho velice mnoho, co jsem zažil, a příběh mého života je tak dlouhý, že ani nevím, kde bych začal a jak bych nevynechal nic podstatného, ani nedovedu to vylíčit tak krásně, jak jsem to viděl a zažil. Jistě že člověk před smrtí je spravedliv k svému životu; proto se mi zdá všechno, co mne potkalo nebo co jsem dělal, stejně významné a důležité. Závažné je, jak jsem odešel z rodného města, a závažné je i to, že jsem se nikdy nevracel, nýbrž stále jsem setrvával v cizích krajinách, a že mne to ustavičně zase táhlo dále, a že mne tato myšlenka neopustila nikdy a na žádném místě.

»Jak bych ti mohl vypovědět to vše, co jsem ve světě potkal? Znám všechny přístavy světa i ostrovy a země, i národy, které v nich obývají; stačí mi jen, abych zavřel oči, a moje mysl je plna obrazů; nikdy nevymyslíš nic takového,

jako jsou všechny písně světa, a tance, a polibky, nejrůznější města, podivné háje a květiny a moře a vše, z čeho ještě svět pozustává. I všechny domorodé ženy chtěl bych chválit dle jejich barvy a dle sestrojení jejich těla a šatu, i podle jejich očí a vůně, a podle všeho, čím se od sebe rozlišují a v čem se jejich podstata shoduje. Prodělal jsem mnohé nemoci, jaké se vyskytují v různých pásmech světa, a často jsem byl také zajat, ale opět jsem unikl útěkem; ale i když jsem nebyl v zajetí a když jsem žil v nejkrásnějších krajinách a odpočíval pod palmami, přece mne moje touha a dychtivost vedly zase dále, abych se odtrhnul a spěchal do jiných končin a do nových dálek.«

»Námořníku,« pravil kněz, »neptám se tě, kde jsi byl a co jsi viděl, nýbrž jaké byly tvé skutky a co v tvém bludném životě bylo dobrého a zlého.«

»Mé skutky,« řekl Mancel, »byly různé podle zemí, ve kterých jsem žil; ale jistě jsem dělal všechno, k čemu jsem měl příležitost. Byl jsem někdy tak bohat, že jsem neznal konce své moci, a jindy jsem chodil nahý nemaje ani hole, kterou bych zaplašil hada nebo zlé opice. Jindy však jsem užíval hole, abych jí tlukl otroky do neřádných zad a opíral se o ni, když se mně všichni lidé klaněli v bazáru i na ulici. Sám pak jsem sloužil většinu svého života a nosil jsem břemena jako velbloud.«

»To všechno,« řekl kněz netrpělivě, »je jistě zajímavé; ale nyní Bůh káže, abys se zpovídal z těžkých hříchů, jako je vražda, násilí, lup nebo krádež; dále smilstvo, obžerství, lež a podvod; dále hry a klení, ubližování slabým, bezbožnost a nevěra; nejen skutky, nýbrž i řeči a myšlení proti zákonu a ctnosti.«

»Jistě i takové skutky jsem činil,« mluvil Mancel; »chceš-li to tak tuze věděti, tedy ti povím i to, že jsem zabíjel buď v obraně nebo v útoku podle nejrůznějších pravidel a s velikou silou; co se pak týče smilstva, mohu ti popsat různé ženy na světě, z nichž každá se podobala nové krajině nebo

novému ostrovu, na který vstupuješ z údivu a zvědavosti. To jsou jednotlivosti samy o sobě ovšem hodné vypravování a podivné, ale nyní se mi zdají méně důležitými; více se divím a více si vzpomínám, že jsem viděl tak veliké dálky, že jsem se jich hrozil jako propasti, a přece jsem se do nich vrhl s radostí a bez váhání.«

Tu vzdychl kněz a řekl: »Lituj raději svých hříchů, aby ti je Bůh odpustil, než přijdeš k soudu.« Ale Manoel odpověděl: »Nelituji ničeho z toho, co jsem dělal; můj život byl jediný úmysl a nevím, co bylo vedle toho dobrého a zlého; myslím, že důležitější je to, že znám každý směr světa a že jsem plul po všech světových stranách, a cestou jsem viděl všechna moře i země. A není nade vše jiné důležité to, že jsem viděl tolik blažených i pustých končin a pořád jsem potkával nové země a zázraky a vzdálenosti?«

»Boj se poslední spravedlnosti!« zvolal kněz velmi hlasitě, popaden hněvem.

»Spravedlivé a slušné jest,« řekl mu Manoel, »měřiti můj život ne podle dobrého a zlého, ale podle dálek, které jsem prošel; ale ah! teď tu ležím na boku jako stržená loď a nemohu dále.«

»Jeď si tedy do pekla, sviňský námořníku,« vykřikl kněz, »nikdy ještě neviděl jsem člověka v poslední hodince tak zatvrzelého; nějaká strašná kletba musí na tobě ležet, že tak muvíš.« To řekl a spěchal pryč.

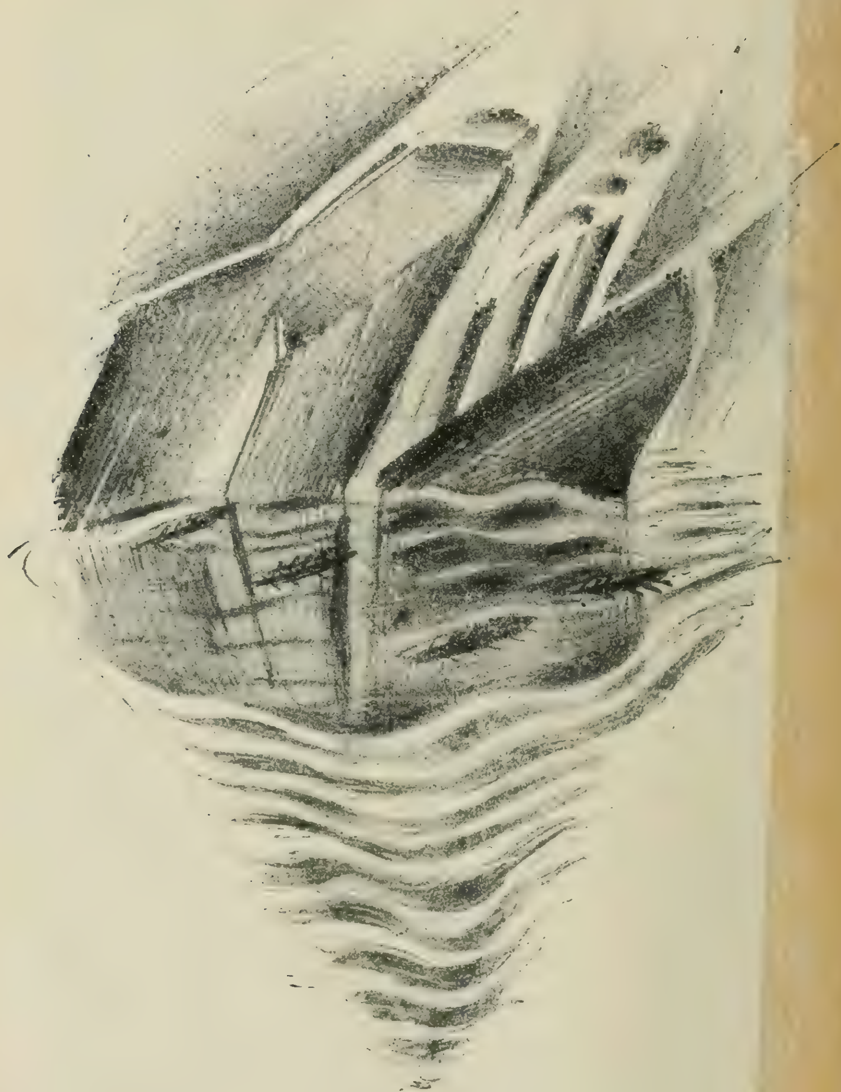
»Jdi si, kněže,« volal za ním Manoel, »nevím už, co ode mne chceš.«

I odešel kněz a Manoel se obrátil ke zdi, aby spal. Tu se mu zdálo, že chodí po ulicích města, nevěda, proč a kam jde, až najednou se podivil, že stojí v přístavě nad vodou. Voda byla temná, tiše šuměla a oplakovala boky černých lodí, jež se zdály opuštěny. Jen jeden veliký koráb stál uprostřed nich a na jeho palubě se mihala červená světla jako před odplutím a kolem na vodě se točily člunky. Vedle Manoela stanuli dva muži a mluvili spolu hlasitě; ale Manoel marně

napínal zrak, aby je poznal; rovněž nemohl ani slova zachytit z jejich hovoru, třebaže nemluvili cizí řečí. Zatím co tak hovořili, zazněl na palubě té lodi velký zvon a zvonil podivně a nesmírně dlouho. Tu slézali oba mužové neradi a s váháním do člunu, a Manoel se jich ptal: »Kam jedete?« Tu jeden z nich řekl a Manoel mu rozuměl: »Do pekla.« »Jak kdybych jel s vámi,« vykřikl Manoel a s vášnivou toužebností skočil do prostřed člunu; člun sblížil se náhle s korábem, voda a tma splynuly a také Manoel zanikl v té neskutečnosti a přízračnosti. Bratr, jenž seděl u jeho lůžka, věděl už chvíli, že Manoel je mrtev a modlil se nad ním. Pak vstal a odešel, aby přinesl vodu k omývání mrtvoly a prostěradlo.

ZÁŘIVÉ HLUBINY.

Překročit práh dálky, velké moře a přístavy za mořem plné lodí! Nevím, co mne stále nutkalo překročit břeh Evropy a proč celé období mého života plnilo se touhou po odjezdu. Myšlenka odjezdu zaměstnávala mne dlouho, až konečně jsem se rozhodl a vstoupil jsem na loď Oceanic plující ze Southamptonu do Ameriky. Dnes zborcena a rozražena leží Oceanic na dně mořském; ale tenkrát byla to ohromná loď o sedmi palubách, plovoucí rychlostí víc než dvaceti uzlů, o nosnosti padesáti tisíc tun. Na tři tisíce lidí plulo po ní v přepychu a bezpečí, a nikdo netušil, že by tato velikost a pýcha, jež zdála se *nepotopitelná*, mohla strašně zahynout.

Cestující patřili z části mezinárodní společnosti, která se tmelí potřebou zábavy. Byli tu lidé všech jazyků a nepovědomých úmyslů, jiní napínali síť obchodu mezi světy a jiní hledali nový břeh života jako já. Byly tam mladé ženy, jež zvyšovaly zájem; některé z nich smavé a zářící, oživené hudbou a štěstím; některé ležely útle na lenoškách, tyto mluvily hořkým hlasem a dráždily očima všechny muže. Ještě krásnější byly ty, jež se zamyšleně dívaly na oceán, a jiné, které se růžově usmívaly mezi strachem a radostí, zpola nemocné závratí při pohledu na moře.

— Slunečné větry celé dny, celé dny zvlňují nekonečné, pohnuté, zázračné moře, a po něm se slavnostně vznáší veliká loď, cestou zvoní, houká a tryská barevnými světly, veliká loď, jaká ještě nikdy neplula.

— Zářivé hostiny přeplňují zlaté sály, a na palubě hudba vrhá proud radosti mezi lidi, jásavé vlny skvělosti a vítězného pochodu na moři. Jaké opojení, kouzlo cest, z krásy na moři jaké opojení! Ale proč mne toto vše nenasycuje, proč někdy, zvlášť někdy odcházím stranou?

— Pod komínem sedí černoch opocený žárem a olejem

kotelny a zpívá. Lodníci volají, shora letí zvonkové signály, zmatek a kázeň služby se tu prudce směšuje a z hloubi stoupá žhavý, energický dech mechanismu. Každým okamžikem roste v nás pocit dálky a tlak rychlosti.

Proč mne toto vše nemůže nasytit? Zabloudil jsem dolů do podpalubí vystěhovalců a nahoru mezi plavce; mátl jsem se na bludišti schodů, jak složitá je tato loď, a vystoupil jsem na oddělenou část paluby, na které jsem dosud nebyl. Nevěděl jsem, co chci; lidé tu přecházeli a zakrývali mně mladou dívku, na kterou jsem se chtěl dívat. Vidět ji! sedí sama s hlavou odvrácenou, truchlivost splývá po jejích šatech a vidím ještě její vlasy chvěti se větrem: čemu se odevzdává? Jaké ticho plní její mysl, že sedí tak bez hnutí? Jaký cit urovnal ji v takovém klidu, v tom dlouhém a volném pohybu spočinutí, v pohybu, který se roní z duše široce rozevřené?

Často jsem myslil, která z žen je nejkrásnější a nejlepší; ale ačkoliv jsem se divil jejich kráse a dotýkaly se zvláštním vzrušením mého srdce, přece nikdy jsem nebyl uchvácen citem duše široce rozevřené. Nikdy nerozevřely se přede mnou takové oči jako tyto, na něž nikdy nezapomenu. Nikdy nezapomenu, že se pro mne otevřely nesmírně dlouhým pohledem, *věrným* v okamžiku. Nezapomenu ani to, že zavřela oči, ale neodvrátila tváře, růžově zardělá. Růžový dech dechl na mne citem rozkoše a lásky. Nikdy nevzhlédly ke mně oči tak plné lásky a tak prosté zamilování, kdo pochopí ten rozdíl? Andělské duše lidí, kdo znáte ten rozdíl, čtěte lásku v očích; najdete v nich jako zjevení ve velkém světle, a zjeví se vám i vaše vlastní city v úžasném jasu a množství, jako byste byli otevřeni dokořán. Tu vydechnete ze sebe zvláštní dech volnosti a šíře, neboť vše je nekonečná šíře. — Jaký stud proválí její tváře kvetoucím dechnutím, jaká slabost uvolnila její pohyby, že zdají se plynouti ke mně? Nyní je okamžik, spočinula bez hnutí v jediném pohybu passivity, v poloze neskonalého trvání; nyní je oka-

mžik nesmírného utkvění, kdy rodí se láska. Neskonalý vztah štěstí mezi hranami mé hranatosti a její krásou, jež utvářela její život; zrozený souvztah mezi mým životem a jejím, liliově vztyčeným!

Z jaké to hloubi srdce vystupuje smutek z lásky? Večer byl dlouhý a nejistý, cítil jsem zmatek věcí a trýzeň z nejistoty toho všeho, co mne obklopovalo. Starost a trýzeň mně sevřely srdce a zraněně mne zaplavovaly citem lásky. Celý můj život se otevřel a naplnil se láskou, neboť v ní je toto vše: cit, štěstí, zázrak, tušení i sen. To všechno je sen; krásný sen mne obstoupil a stvořil kolem mne novou skutečnost podivně uplývající. To všechno je láska; nyní vím, že nemohu než oddati se lásce, ***beze zbytku***, jak říkají filosofové. Divotvorná lásko, před kroky mého srdce leží celý život. Staň se mně příčinou, průběhem a cílem, stvořuj mne, splňuj mne a vznášej se přede mnou. Unášej mne, plynoucí lásko, směrem, jejž neznám!

Bez konců skutečnost nesmírně rozevřená, odkud rodí se pocit snu ve chvíli nejvyšších radostí? Blažení lidé! v okamžiku štěstí vy znáte to podivné zdání, že je to snad sen. Uprostřed své lásky já měl jsem nevýslovný cit, že je to snad sen. Všechny sny člověka jsou zmatené a rodí se z vnitřního zmatku; ve snech zjevuje se stálý nevědomý zmatek našeho nitra, a proto všechno zmatené (neboť největší bolesti a rozkoše jsou plny zmatku) podobá se snu a snad i v sobě obsahuje *části snu*. Tak i má láska, radost v ní a všechno to hrozné, co dálo se pak, splynulo s hlubokým snem; uprostřed snu pronikla mé srdce nevýslovná bolest a hrůza, a mé srdce nikdy se nezbaví této *můry*.

Prostřed smrtelné noci zabloudil Oceanic na ledovém moři do jiného světa přízraků; hledejte jej mezi fantomy lidských postrachů, kde jsou výbuchy sopek, požáry divadel, zemětřesení, hořící lodi, srážky vlaků a explose v dolech. Největší té doby loď světa, nejdokonalejší dosud výtvor člověka a veškeré lidské techniky skvostná koruna, tato

loď-zázrak na první své plavbě za moře, na nejživější silnici mořské narazila na ledovec a roztříštěna klesla do hloubky se dvěma tisíci lidí, jež vezla do nové země. Celý svět vykřikl hrůzou a obdivem při tomto úžasném divadle, a můj život nikdy se neodvrátí od tohoto podivného obrazu: zářivé zjevení lodi vysoko na moři, radost mezi dálkami a přes moře závratný let; to vše řítí se do sebe najednou strženo ve zmatku, vše zhasíná a mizí ve strašné tmě, v té černé studni beze dna a beze stěn, v níž jsem.

V hučící noci loď na moři smrtelně zasažena. Z hvězd nebo z hlubin moře zadul van smrti jako prudký vítr. Kam oko dohlédlo (dohlédlo do nekonečna, neboť pohled mroucích nikde nekončí), ležela oblast smrti; byla jako hučení vod, jako moře mrazivě zvlněné pod nebesy. Spatřil jsem smrt z blízka; byla to mrtvá loď na moři, bez konce vanoucí vody, nebesa bez hranic a nesčíslný zástup lidí shromážděných ve hluboké hodině.

Uprostřed všeho jako nejhlubší střed tmy rozevřela se přede mnou *myšlenka na smrt* a táhla mne k sobě. V zástupu lidí hledal jsem tu, kterou jsem miloval v úzkosti a v ustavičné bolesti. Čím je to, že milenci chtějí tak často umřít spolu? Divný a přesilný pocit lásky, umřít spolu. Spolu se vrhnout do závratné hlubiny, rozplynout se spolu do nesmírné šíře. Spolu po konci všeho, věčné spojení, ustavičně spolu! Ó, proč jsem tenkrát nezemřel, proč jsme nezemřeli oba dva? Běda, ztratil jsem ji na vždy, ale smrt, která nás nespojila, nás nemohla úplně odloučiti. Ona je mrtva, mrtva, mé srdce je mrtvo, ale má láska k ní trvá, zcela nadpřirozená a posmrtná.

Ó, lásko, na věky tě tak jmenuji! po smrti, po skonání všeho i po uplynutí života. Hrob, který není nikde, který se rozplynul; ona, jež na vždy zůstává v neskutečnosti! Kde jest spolu, sami, na vždy a tisíckrát? Spolu! sami! jaké kouzlo a jaký věčný smutek! Spolu! a na vždy! jaký pláč visí na těchto podivných slovech, jež musím stále opako-

vat! Zázračné obrazy lásky, jež vidím zavřenýma očima, se nikdy nemění, jsou mrtvé; a její stín zbavený skutečnosti pro vždy přitahuje muj život k sobě a činí z něj podivné vytržení. —

Oceanic blížil se již k svému cíli, když octl se v oblasti ledového pole. K večeru (byla hvězdná a mrazivá noc) ochlašoval studený vítr blízkost ker, neboť široko přes ledová pole rozprostírá se sféra chladu. Bylo hluboko v noci, když narazil Oceanic na ledovou horu, a do tří hodin klesla tato pyšná loď jako kámen ke dnu do hloubky dvou tisíc metrů se všemi lidmi, kteří na ní zůstali. — Pocítil jsem prudký náraz a slyšel jsem po chodbách kvapiti mnoho lidí; ale teprve později jsem *cítil*, že se zastavily stroje, a *tu mne pojala hrůza*. Ač na palubě bylo mnoho postrachu a zmatku, přece nikdo nevěřil, že loď je zničena, a každý bál se vstoupiti do ochranných člunů, neboť pohled dolů do hlubiny zdál se děsivý a vál z ní chlad jako z otevřeného hrobu. Snad teprve když všichni pochopili, že v celém rozsahu dějí se záchranné práce a že všechno úsilí směřuje ke spáse životů, probudil se v lidech strach o život, divoký pud života a hrůza před smrtí; teprve potom udály se strašné scény paniky, kdy dav prudce vrhl se ke člunům a kdy bylo nutno stříleti do lidí, ***aby byl udržen pořádek***.

Věděl jsem, že záchranných člunů je sotva pro třetinu cestujících. Všichni ostatní byli nutně odsouzeni, aby zahynuli bez pomoci, opuštěni ode všech, bez přívětivé péče lidí a bez paprsku naděje; musili zemřít s plným vědomím bezmoci, s očima otevřenýma a s tváří své duše nezastřenou před nepředstavitelným, jež viděli nastávat. Jako viditelný symbol jejich posledních myšlenek volaly rakety o pomoc pro ztracené a tonoucí. V jejich jménu po dvě hodiny signalisoval lodní telegrafista všem lodím a vzdálené zemi *zachraňte naše duše*. Zahynul na Oceaniku ve stáří dvaceti let, zůstav příliš dlouho u apparátu. Dobrovolně zahynuli všichni, kdož pomáhali zachraňovati ostatní a vydali tak světu pří-

klad; byli to mužové slavní, stojící v moci nebo bohatí, lidé, kteří poznali největší rozkoše života a přece nelpěli na životě tak jako množství méně šťastných. Zachráněny byly všechny děti a většina žen, neboť všechen život lidský je z nich. Do jednoho zahynulo všechno to množství lidí, z nichž každý svým koncem stal se podivuhodným obrazem člověka: lidského heroismu nebo lidské slabosti, bázně, bolesti, resignace nebo obětavosti až do smrti.

Celý svět v úžasu spatřil ten přízrak smrti a zachvěl se uleknutím tváří v tvář věčné Nejistoty, která nás obklopuje. Po katastrofě Oceaniku, největší za naší paměti, mnozí veřejně povstali a tázali se, kdo má na ní vinu. Žalovali Společnost Modré Hvězdy, jež postavila tu tragickou loď, a kapitána, který ji vedl při její první a poslední plavbě za moře. Mylně mluvili o rekordu rychlosti a o závratných sázkách na nejkratší atlantickou plavbu. Tak všichni chtěli zkonejšiti svou hrůzu před nepochopitelným, hledajíce za tímto neštěstím příčiny odstranitelné nebo vinu, kterou lze trestati. Nyní kapitán je mrtev, zahynuv ve své povinnosti, a nemůže o sobě vydat svědectví. Loď Oceanic byla postavena jako div bezpečí a pohodlí. Počet člunů byl ovšem příliš malý, ale *odpovídal zákonu* o klíči lodní váhy. *Board of trade* v Londýně, pověřený vyšetřením, pronesl pověstný rozsudek, že při zkáze Oceaniku nepůsobilo *nic, co by se příčilo zákonu nebo praxi.* Za to řečený soud nařídil, aby napříště atlantické lodě vyhnuly se ledovým polím. Proti tomu podali všichni angličtí a němečtí kapitáni protest, v němž praví, že blízkost ledovců nemůže býti důvodem pro změnu směru. Katastrofu nezpůsobila rychlost, nýbrž váha obou hmot, lodi a ledu. I kdyby Oceanic plul poloviční rychlostí, dopadl by ještě na ledovec takovou tíhou, že by náraz stejně nutně otevřel a rozštěpil lodní bok.

Právě zde, kde všem uniká pojetí příčiny takového hrozného neštěstí, zastavujeme se před vlastní *povahou* jeho. S rostoucí hmotou a rychlostí lodi zvětšuje se její setrvač-

nost; s rostoucí setrvačností vzrůstá doba potřebná k zastavení nebo otočení lodi a znásobuje se možnost srážky. Příliš veliká loď, vzdorující všem bouřím a pohybům moře, podléhá již jen své velikosti a rychlosti, své vlastní *dokonalosti*. Bez hranic se lidská díla zdokonalují a stávají se správnějšími; na věky se stále více přibližují a podobají samotnému rozumu lidskému. Avšak od počátku jejich zdají se býti *dvě řady:* jedna, v níž postupuje konstruktivní tvořivost člověka a všechny velké realisace jeho podle zákona příčinnosti a správnosti; a druhá řada poruch, která jest nezákonná a bezpříčinná, zplozená zmatkem, a proto je člověku věčně neovládnutelná, neboť je to řada nevědomí a nepořádku. Oběma těmito řadami prochází neustále život; prodloužení jedné řady znamená prodloužení druhé, vždy nová dokonalost zavádí poruchy nově možné; jsou-li lidská díla divy, budou vždy podléhati *zázrakům zkázy*. Ale ani tento poměr není jakýmsi zákonem zániku; kdyby byl *zákonem*, dovedl by jej člověk ovládnouti, ale neovládne jej.

Kde tedy je člověk nebo bytost, která by byla *příčinou* té nesmyslné katastrofy? Neboť obšťastnil bych se velice pocitem nenávisti a úlevy, kdybych mohl někoho obvinit. Z jaké důvěry srdce bych musil uvěřit, že bylo to vše určeno věčným osudem, v němž skrývají se všechny důvody? Jak mohu se utéci do klína nejvyšších příčin, jak mohl bych se oslepit světlem svrchované vůle? Nikde nevidím nikoho, v kom by se rozplynula má hrůza, nikoho, komu bych vložil do rukou zbytek svého života. Stojím zde ve smrtelné prázdnotě zděšen zmatkem a bezpříčinností toho nesmyslného zániku, v prázdnotě, která proniká až dovnitř mého života zbaveného obsahu, jehož nyní je bolest a jehož zítra je jen beze dna černá díra.

Místo na světě, kde zanikl Oceanic, označují jen hvězdy na nebi a věčně svítí nad hrobem lidí svědčíce o jejich smrti a o té, jíž jen má láska dává podobu krásy. Vidím ji, jaká byla v poslední chvíli, kdy byla snad již přeludem; kdy její

oči zbaveny rozumného světla lidského staly se nebeským výrazem slabosti a utrpení, jenž proměnil mou lásku ve věčný soucit, v nejčistší pláč srdce, jakého je schopno naše zlé nitro.

Něco tajně krutého bylo v mém dychtění, aby ona zemřela se mnou; obluzen zlou vášní hledal jsem ji mezi zástupem, se srdcem ustrnulým a zoufalým zápasil jsem s lidmi, kteří chtěli žít a stáli mně v cestě k smrti. Uviděl jsem ji z daleka a má duše se probudila, všechno zlo mého nitra se zděsilo před zjevením jejích očí. Nic není tak hodno života jako život slabosti potřebný ochrany a slitování, nic není čistší než pohled bezbranných, neboť se odvolává jen k tomu, co v lidském srdci je dobré a pomocné.

Tehdy naposled rozzářil se ve mně všechen život. Bylo to poslední vzplanutí zázračné záře života, jež z lidského nitra proniká tmu vše zahalující a zjevuje v ní svět. Ale pak vše náhle zhaslo, zavála tma a z ní se ozval věčný nářek.

Stál jsem najednou před kordonem těch, kteří revolvery zdržovali dav před čluny; a za nimi zmizela ona tak divně, jako mizí a končí sen.

Když byl spuštěn *poslední člun*, zdála se loď pojednou mrtvá a temná; stále blíže bylo slyšeti hučení vln a stále vzdálenější zdálo se nebe jako při nekonečném padání do hlubin. Ze zástupu na palubě zdvihal se ohromný hlas podobný šumění moře a do hučení celého světa zazněly první tóny pohřebního chorálu.

Po moři prchalo šestnáct člunů, jež opouštěly místo smrti. Věděl jsem, že ta, která je mou poslední myšlenkou, není na palubě Oceaniku a *že ji nikdy neuvidím*.

Ještě jednou hledal jsem smrt nebo cokoliv; skočil jsem do moře a ploval jsem za čluny, neboť člověk nedovede umírat nebráně se smrti až do poslední chvíle. *Tu naklonil se Oceanic tak, že vztyčil se zádi kolmo do výše, na okamžik stanul a náhle se potopil do hlubiny.*

Když ráno přispěchala Carpathia na pomoc, nebylo již

nikoho na širém moři kromě těch, kteří se zachránili na člunech. Ona nebyla však mezi zachráněnými ani mezi těmi, kteří byli dovezeni na zem k pohřbení.

Všechen život zhasl před mýma očima a bezmezná prázdnota mne obklopila. Nikde kolem mne není, čeho bych se dotkl; všechno na světě zmizelo, vidím jen zmatené stíny věcí, nesnáším jich a nemohu se před nimi ukrýt.

Mám v rukou listinu utonulých, listinu všech na Oceaniku, a nevím, které jméno je její. Jsou mezi nimi sladká jména, jež ponoukají k pláči a k nesčíslnému opakování.

Všechno ostatní jsou pouhé stíny, a já mohu myslit jen na fakta, která jsem skutečně viděl; na přízračnou loď, jež vezla podoby lidí a jež se rozplynula ve vodě jako kus ledu; na celý ten sen, který mne provždy naplnil tímto smutkem.

Myslím na ni, jež je v podivném světě zmizení a s níž se stále spojuji přecházeje sám v neskutečnost, kde je ona.

Nic, nic není kolem mne, můj život je jen zdánlivý a ničím nekončí.

Slitujte se nad mou duší!

OBSAH:

Tiskla knihtiskárna J. Skalák a spol.

Praha 1916

Cena K 3·60

NAKLADATEL FR. BOROVÝ

1916